

29 augustus 2008

ADVOCATENBLAD 12

Listig schuiven

BEWIJSLASTVERDELING VOOR BEGINNERS

.....
**Procederen bij
Commissie Gelijke
Behandeling**
.....

.....
**Advocaten moeten
rechtzaal tegelijk
verlaten**
.....

Procureur, niet verplicht wel zo zeker

De verplichte procureurstelling wordt afgeschaft. Streefdatum 1 september 2008.

Daarna is de keus aan u. Zelf doen, of kiest u voor zeker?

Uitbesteden kan ook na 1 september 2008 aan elk van de 19 leden van de Procureurskring. Zij gaan op de vertrouwde, deskundige wijze door met het leveren van procureursdiensten. De 19 kantoren bieden de waarborg van voortzetting van procureursdiensten in alle arrondissementen. Dan weet u zeker dat uw instructies en stukken op tijd, op de juiste plaats terecht komen.

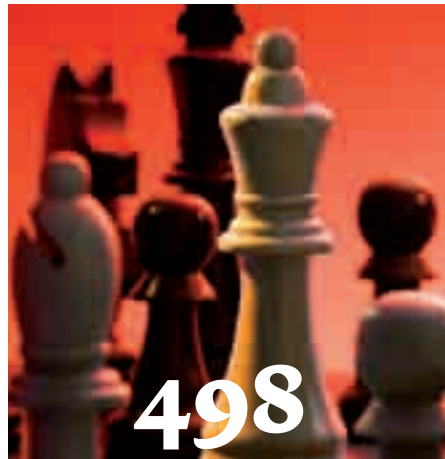
Voor informatie: www.procureurskring.nl

procureurs
kr1n9

486

De Orde vindt bij nader inzien dat de staatssecretaris haar plannen voor een **no win no fee-experiment moet wijzigen of laten vallen**. Het **no win no fee**-systeem biedt de rechtzoekende volgens de Orde te weinig zekerheid over de uiteindelijke kosten van een procedure. Terug naar *no cure no pay*?

498

'Merkwaardig dat **bewijslastverdeling in het civiele recht** een ondergeschoven kindje is, want het gaat om het winnen of verliezen van een zaak.' Daarom zet rechter Röell de basisbeginselen op een rij.

met gratis
zelftest
van 4 cases

506

Hoe procedeert men bij de **Commissie Gelijke Behandeling** en wat is de opbouw van haar oordelen? En de bijzondere bewijslastverdeling? Met twee checklisten voor de ontvankelijkheid en mogelijke uitzonderingen op het discriminatieverbod.

.....
De procureur is uitgerold maar wie doet het werk? Nog eenmaal wijst een erkend procureur op mogelijke valkuilen. **520**

Samen de zaal uit Waarom moeten advocaten samen de zittingszaal binnenkomen én verlaten? **518**

IT-technologie wordt zo ingewikkeld dat kleine kantoren bijvoorbeeld bij biometrie de kans lopen niet meer mee te kunnen komen. **513**

Tappen van geheimhouders Het Openbaar Ministerie komt nu met plannen om dat tegen te gaan. **488**

Lauw suikerwater De Orde moet meer doen dan het imago oppoetsen, zegt de columnist. **487**

Duitse advocaten krijgen meer concurrentie, zelfs van autowerkplaatsen, nu de wet op de juridische dienstverlening is geliberaliseerd. **489**

.....
Verder...

Advocaat in Malawi 492 » Vervolgde advocaten: Getrokken pistolen in San Juan Sacatepéquez 493 » Recensie: De wet *in gewoon Nederlands* 505 » Agenda 491 **Ordenieuws** 495 » **Van de deken** 495 » **Permanente opleidingen** 526 » **Personalia** 530 » **Geschillencommissie** 532 » **Tuchtrecht** 534

.....
In de volgende nummers

Mondelinge behandeling en tijdig overleggen van stukken » *Cross examination* voor Nederland » Trainingen voor patroons » De laatste rolhandeling » Advocaten maken anders reclame » Mijlpaal Nautic/Decco » Kronieken pensioenrecht, familierecht, bestuursprocesrecht

Omslagfoto:
iStockphoto

Orde bij nader inzien tegen *no win no fee*

.....
Tatiana Scheltema
.....

De Orde vindt bij nader inzien dat de staatssecretaris haar plannen voor een *no win no fee*-experiment moet wijzigen of laten vallen. Dat schreef deken Willem Bekkers eind juli aan de staatssecretaris. 'Beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald,' schrijft Bekkers. Het *no win no fee*-systeem biedt de rechtzoekende te weinig zekerheid over de uiteindelijke kosten van een procedure. Doordrukken van de plannen is daarom ongewenst, meent de deken. Eerder steunde de Orde de plannen van de staatssecretaris, die door de Commissie Advocatuur waren voorgesteld, omdat daarmee de mogelijkheden voor rechtzoekenden om schade te verhalen zonder al te grote financiële risico's te lopen, zouden worden verruimd.

Maar onderzoek van rechtseconoom Faure en hoogleraar privaatrecht Hartlief, beiden verbonden aan de Universiteit van Maastricht, leidde ertoe dat het standpunt van de Algemene Raad werd herzien. De onderzoekers betrokken de concurrentiepositie van de advocaat in de discussie en menen dat die een belangrijke rol speelt bij de kwaliteit van de

Roulettewiel van anderen

rechtshulpverlening aan de gedupeerde cliënt. Bij een streng gereguleerd *no win no fee*-systeem zoals de staatssecretaris voorstelt, waarbij de advocaat bij winst niet meer dan twee keer het uurtarief mag rekenen, zal de advocaat een inschatting van zijn winkansen moeten maken en – gezien het relatief grote risico dat hij loopt – alleen zaken aannemen waarvan zeker is dat hij ze kan winnen.

Andere deskundigen menen dat het bovendien nog maar de vraag is of de aansprakelijk gestelde partij zich zal neerleggen bij de prijsafspraken tussen gedupeerde en advocaat, waardoor de

cliënt alsnog met hoge kosten zou worden geconfronteerd. Een milde vorm van *no cure no pay* zou wél leiden tot het gewenste effect, namelijk vergroting van toegang tot het recht voor de rechtzoekende, omdat de wederzijdse risico-inschatting van partijen marktwerking in de hand zou werken.

Toch maar paar zaken schikken

De Commissie Advocatuur meende destijds dat een experiment met *no cure no pay* niet nodig was omdat het Nederlandse rechtshulpstelsysteem genoeg toegang tot het recht bood.

Letselschade-advocaat Gilles Beydals is daar niet zo zeker van. 'Ingewikkelde zaken neem ik niet snel meer op toevoeging aan. Je weet nooit of je de juiste informatie krijgt om zo'n zaak te winnen.' Toch is *no win no fee* ook geen oplossing, vindt hij. 'Ik blijf een uitgesproken tegenstander van het systeem, tenzij een derde financiert. Maar als je het doet, doe het dan goed. *No cure no pay* is tenminste duidelijk voor de cliënt.' Of die erop kan vertrouwen dat zijn advocaat zijn zaak tot een goed eind brengt, blijft een heikel punt. 'Een advocaat die de doorlooptijden verkeerd inschat, denkt aan het eind van de maand misschien: toch maar niet een paar zaken schikken? Je moet tenslotte je huur en je secretaresse betalen.'

Rechtseconoom Roger van den Bergh – was lid van de Commissie Advocatuur – zou het jammer vinden als het experiment werd afgeblazen. Van den Bergh: 'De vraag voor rechtseconomen is: kun je door dit soort beloningsystemen de kwaliteit van de dienstverlening van advocaten beïnvloeden? Alle kennis die we hebben is gebaseerd op buitenlandse ervaringen. Alleen al daarom is een Nederlands experiment gewenst.'

Dekenklacht witwas- controle gegrond verklaard

De Amsterdamse Raad van Discipline heeft afgelopen dinsdag de klacht van de Amsterdamse deken Kemper gegrond verklaard tegen Jaeger Advocaten in Amsterdam. Jaeger weigerde in juli 2007 dossiers te laten zien aan advocaten-auditors die de naleving van de witwasregelgeving controleerden, onder andere omdat hij meende dat zijn werkzaamheden niet onder de Wet Identificatie bij Dienstverlening (WID, 1 september jl. opgegaan in de Wwft) vielen. Bovendien zou het verschoningsrecht van auditor en deken niet zijn gegarandeerd. De Raad besliste daarentegen dat op krachtens de desbetreffende verordening van de Orde de deken bepaalt of de WID is nageleefd. Een recent advies van onder anderen Floris Bannier en Taru Spronken maakt volgens de Raad duidelijk dat het verschoningsrecht van auditor en deken wel is gegarandeerd. De Raad legt echter geen maatregel op, vanwege

het principiële karakter en het 'goede overleg' tussen deken en verweerder waarin werd besloten de zaak aan de Raad voor te leggen.

Kemper: 'We hebben in overleg met een aantal advocaten besloten deze zaak aan de tuchtrechter voor te leggen. Het ging om de principiële vraag of de informatie die auditors verkregen op geheimzinnige wijze bij het BFT terecht zou kunnen komen. Die vraag is nu beantwoord, met dat argument kun je nu niet meer aankomen.'

Niettemin gaat Jaeger in beroep bij het Hof van Discipline. 'De Raad heeft niet getoetst of een verordening verbindend is die afbreuk doet aan de geheimhouding, vanwege de inzage in dossiers. Die geheimhouding is een recht van de client, gebaseerd op het EVRM. Dat kunnen wij niet zomaar onder elkaar gaan regelen, en dan schande roepen als anderen aan het verschoningsrecht komen.'

Wie wil redactielid worden voor onder meer IE?

Wegens vertrek van redactielid Albert Ploeger zoekt de redactie een advocaat die (ook) thuis is op het gebied van intellectueel eigendomsrecht en die zijn of haar stage heeft afgerond. Afgezien van een maandelijkse middag bent u ongeveer een halve dag per maand kwijt aan het lezen van de stukken

en de omgang met auteurs; voor het bijwonen van de redactievergadering is een vacatiegeld beschikbaar. U kunt tot woensdag 10 september informatie inwinnen bij, en mailen of schrijven (graag met een kort cv) naar: redactiesecretaris Linus Hesselink (zie colofon).

Column

Harry Veenendaal

Glas lauwwater, extra omgeroerd

Het Jaarcongres van de Orde vaart dit jaar onder de vlag 'De advocaat: held van de rechtsstaat'. De Orde is klaarblijkelijk van mening dat moet worden omgezien naar een middel om de geit-advocaat met de kool der imagoverbetering te verenigen. Maar dit middel kan echt geen *onliner* zijn als een 'Erika Terpstraatje', dat het midden houdt tussen een mislukte Postbus 51-campagne en een bevoogdende SIRE-reclame. De titel van het Jaarcongres vind ik onbenullig, karakterloos en paternalistisch.

De Orde richt zich te veel op imagoverbetering door de inzet van moderne communicatie-instrumenten. Zorgelijk is dat de Orde zich daarbij kennelijk niet realiseert dat de reputatie van de advocatuur als sturingselement grote schade aan de gehele beroepsgroep kan aanrichten. Wanneer beeldvorming de maat wordt, komt de kwaliteit op de tweede plaats. Het imago kan het best worden verbeterd door oude vertrouwde uitgangspunten te handhaven zoals kwaliteitsbesef, transparantie, verantwoording afleggen en vooral op eigen initiatief zelfkritiek uiten.

Zelfkritiek betekent overigens niet een hogere waakzaamheid ten opzichte van advocaat-stagiaires, zoals de algemeen deken enige tijd geleden in dit blad suggereerde. Advocaat-stagiaires zijn niet het probleem.

Een vragenronde bij enkele ondernemers leerde mij dat zij vooral advocaten van middelbare leeftijd niet zien zitten die al jaren in de praktijk meedraaien maar hun *edge* hebben verloren. Dit is het grootste probleem van de advocatuur: de latente middelmatigheid die dreigt naarmate de ervaringsjaren toenemen. Dit zijn geen advocaten die grote fouten maken; die worden door het tuchtrecht, de marktwerking of de kantoordiscipline wel uitgerangeerd. Nee, het zijn de advocaten die hun cliënten stelselmatig onvoldoende adviseren, daarvoor een fors uurtarief rekenen en – nog erger – daarmee telkens wegvloeden. Die middelmatigheid leidt tot het onbehagen dat veel cliënten overhouden aan hun bezoek aan de advocaat. Deze advocaten vormen een minderheid, maar die straalt wel negatief uit over de rest, die zich daarvan niet kan distantiëren. Dáár ligt een taak voor de Orde.

'Held van de rechtsstaat' is het wonderelixer dat de Orde aanprijst. 'Voor al uw kwalen' – maar in feite niks anders dan een glas lauwwater, extra omgeroerd.

OM gaat tappen geheimhoudersgesprekken tegen

De landelijke en de Amsterdamse orde overleggen 'constructief' met het Openbaar Ministerie over maatregelen tegen het bewaren en uitluisteren van geheimhoudersgesprekken. Tijdens het Jaarcongres van de Orde op 19 september zal voorzitter Harm Brouwer van het College van procureurs-generaal de maatregelen bekendmaken.

.....
Lex van Almelo
 journalist
 .....

Begin juli maakte de Amsterdamse advocaat Leon van Kleef in het televisieprogramma *Nova* bekend dat hij en zijn kantoorgenoten beschikken over negentien dvd's met meer dan 19.000 afgeluisterde telefoongesprekken. Het gaat om gesprekken die gedetineerden van een afdeling in de Bijlmerbajes tussen 7 september en 4 december 2007 hebben gevoerd met mensen buiten de inrichting, onder wie hun advocaten. Anders dan art. 126aa lid 2 Sv voorschrijft, zijn de gesprekken met de geheimhouders niet 'onverwijld' gewist.

In de Nova-uitzending zei persofficier Hanneke Festen dat het ondoenlijk is om alle gesprekken uit te luisteren om vast te stellen of het een gesprek is met een geheimhouder. Daarom zou ook het wissen van deze gesprekken praktisch ondoenlijk zijn. Van Kleefs kantoorgenoot Marnix van der Werf vindt dat misleidend. 'De dvd's hebben een inhoudsopgave, zoals ook op televisie te zien was. Alle gesprekken zijn uitgeluisterd. Er staat zelfs bij door wie. Het is dus wel degelijk mogelijk gesprekken te wissen.'

Persvoorlichter Franklin Wattimena van het OM in Amsterdam houdt vol dat de gesprekken met de geheimhouders niet zijn uitgeluisterd. Wattimena wijst verder op 'het dilemma' waarmee het OM kampt. Want tegenover art. 126aa lid 2 Sv staat artikel 126ccSv, 'dat het OM verplicht alle gegevens uit het onderzoek te bewaren tot twee maanden na afronding van de zaak'.

Volgens advocaat-hoogleraar Taru Spronken is er geen sprake van een dilemma en bevat art. 126aa lid 2 Sv 'een ondubbelzinnige verplichting' gesprekken met geheimhouders te vernietigen.

In de kluis

Van Kleef had gevraagd om de opnamen van gesprekken die een van moord verdachte cliënt had gevoerd. 'Abusievelijk' verstrekke de

politie de dvd's met 19.000 gesprekken. Uit een steekproef blijkt dat er verschillende gesprekken met advocaten zijn opgenomen en uitgeluisterd. Bijvoorbeeld ook gesprekken die Van de Werf met een andere in de Bijlmerbajes gedetineerde cliënt heeft gevoerd.

Op 14 juli ontving het kantoor van Van der Werf en Van Kleef een brief waarin de landsadvocaat namens het OM sommeert de dvd's terug te geven. Het kantoor heeft daaraan geen gevolg gegeven, maar de dvd's in de kluis van de Amsterdamse deken gedeponneerd.

Daarna heeft de rechter het OM tweemaal opgedragen om te onderzoeken in hoeverre er gesprekken tussen gedetineerden en hun advocaten zijn uitgeluisterd. Op 12 augustus gelastte de rechtbank een dergelijk onderzoek in het kader van de zaak tegen de cliënt van Van Kleef. En op 23 juli heeft het gerechtshof Amsterdam het OM in een andere zaak tegen een cliënt van Van der Werf gelast om in een procesverbaal aan te geven 'of en hoe vaak in de periode dat de verdachte preventief gehecht is geweest, telefoongesprekken tussen verdachten en advocaten en/of personeel van advocatenkantoren zijn opgenomen en bewaard'. Deze periode is ruimer dan die van de afgeluisterde gesprekken die op de negentien dvd's staan.

Overleg

Ondertussen is volgens de Amsterdamse deken Germ Kemper 'constructief overleg' gaande over hoe het nu verder moet. Daarbij gaat het onder meer over een mogelijk onderzoek naar alle geheimhouders van wie getapte gesprekken zijn bewaard en over het informeren van alle betrokkenen. Kemper: 'Verder gaat het over welke maatregelen je kunt treffen om herhaling te voorkomen. Op papier zien de waarborgen er schitterend uit, maar in de praktijk is er inderdaad reden tot zorg.' Kemper weet niet of een speciaal telefoonnummer voor vertrouwelijke gesprekken effectief is. Gesprekken die met dat nummer worden gevoerd, zouden automatisch moeten worden vernietigd. Wel verwacht Kemper dat het OM en de Orde er 'op heel korte termijn uit zullen zijn'. Met welke maatregelen het OM gaat komen, is nog niet bekend. Op 19 september, tijdens het Jaarcongres van de Orde, zal voorzitter Harm Brouwer van het College van procureurs-generaal daar meer over zeggen. Zijn woordvoerder Monique Corten-van der Sande: 'Ik heb wel gezegd dat hij dan met iets concreets moet komen.'

Het is gezegd

Geld is niet mijn drijfveer. Dan was ik advocaat gebleven.

Ex-advocaat Jan Maarten Slagter over zijn stap om directeur te worden van de Vereniging van Effectenbezitters, *Intermediair*, 7 augustus 2008

Heb je het koud of zo?

Nigel Boardman, prominent advocaat in de Londense city, met een jaarinkomen van 2,3 miljoen pond, voor 80 uur werken per week, zou dit gezegd hebben tegen een medewerker die om acht uur 's avonds het kantoor wilde verlaten en zijn jas aantrok. Boardman heeft zes kinderen. *Times Online*, 13 juli 2008

Als je iemand opbergt en de sleutel weggooit, kun je net zo goed de doodstraf weer invoeren.

Wiene van Hattum, oprichtster van Humane Tenuitvoerlegging Van De Levenslange Gevangenisstraf, dat pleit voor periodieke toetsing van levenslang gestraften. *Trouw* 20 augustus

Van ondernemers kan veel worden verwacht (...), maar waarschijnlijk niet dat zij de open norm van art. 81 lid 1 EG of art. 6 lid 1 Mw beter kunnen begrijpen of uitleggen dan de Nederlandse rechter die zich daarover, vanwege twijfel, door het Hof van Justitie wil laten voorlichten.

Leon Korsten, *Markt & Mededinging*, 2008-3

Meer concurrentie voor Duitse advocaten

De nieuwe Duitse Wet op de Juridische Dienstverlening (Rechtsdienstleistungsgesetz, RDG) verandert de verhouding van advocaten en andere verleners van juridische diensten. Het procesmonopolie blijft onaangetast omdat de wet ziet op buitengerechtelijke juridische bijstand, maar nu mogen ook architectenbureaus, banken, belastingadvieskantoren en zelfs autowerkplaatsen bij juridische vraagstukken ondersteuning bieden. Dat was tot nu toe slechts onder zeer stringente voorwaarden toegestaan.

.....
Stephan Swinkels
 journalist
 .....

De nieuwe wet treedt in de voetsporen van het oude Rechtsberatungsgesetz. Deze uit 1935 stammende wet was een erfenis van de nationaal-socialisten. Een van de oogmerken destijds was om het Joodse advocaten zo moeilijk mogelijk te maken zich als advocaat of jurist te vestigen. 'Met de nieuwe Wet op de Juridische Dienstverlening wordt op een moderne manier geregeld hoe, wanneer en in welke mate door niet-advocaten juridische adviezen mogen worden gegeven', stelde minister van Justitie Zypries (SPD) bij de presentatie van de wet.

De belangrijkste regel is, tot opluchting van veel advocaten, de bevestiging van het uitgangspunt dat eenieder die juridische dienstverlening tot zijn hoofdbezigheid rekent, een *Volljurist* moet zijn. Dat betekent dat de twee juridische staatsexamens moeten zijn afgelegd en dat men is toege-

laten tot de Orde van Advocaten. Bedrijfjuristen (een aparte hbo-studie in Duitsland) is het nog altijd niet toegestaan zich voltijds met het geven van juridisch advies bezig te houden. 'De nieuwe wet is voor ons geen verbetering', aldus een teleurgestelde Thomas Krause, president van het Verbond van Bedrijfsjuristen van Hogescholen.

Alhoewel op grond van de RDG naast advocaten ook anderen voortaan bevoegd zijn tot het verstrekken van juridisch advies, is dat alleen toegestaan als de juridische advisering een nevenbezigheid is, is niet erg strak omlijnd. Het mag in ieder geval niet de overheersende activiteit zijn en het gebied waarop wordt geadviseerd moet liggen in het verlengde van de hoofdbezigheid. De Duitse wetgever heeft voor ogen dat bedrijfsjuristen faillissementsrechtelijk advies gaan geven, architecten zich met bouwrecht zullen bezighouden en banken over fusies en overnamerecht gaan adviseren. Zij laat het verder over aan de rechter om in geval van twijfel te bepalen

wat onder nevenactiviteit moet worden verstaan.

Een andere belangrijke wijziging is dat het onder de nieuwe wet voor eenieder mogelijk is om kosteloos juridisch advies aan derden te verstrekken. Te denken valt aan advies in de familie en vriendenkring of aan liefdadigheidsinstellingen. Tevens scheidt de RDG de mogelijkheid voor verenigingen om hun leden van juridisch advies te voorzien. Dit opent de markt voor huurdersverenigingen, vakbonden en bijvoorbeeld automobielenvereniging ADAC, de Duitse ANWB.

Hinder

De nieuwe wet heeft gevolgen voor de gehele advocatuur. En dat terwijl de markt voor advocaten reeds zwaar onder druk staat. Alleen al in Berlijn is het aantal advocaten sinds 1995 meer dan verdubbeld naar bijna twaalfduizend. Ieder jaar komen daar zo'n 500 nieuwe advocaten bij. Door de nieuwe wet zal zich wederom een groot aantal verleners van juridische diensten op de krappe markt be-

Justitieminister
Brigitte Zypries

Kleine kantoren zullen de strijd moeten aangaan met de goedkope adviespakketten van banken en belastingkantoren

geven. Vooral kleine advocatenkantoren en zelfstandig gevestigde advocaten zullen veel hinder van de nieuwe concurrenten ondervinden en de strijd moeten aangaan met de voordelige volledige adviespakketten die banken, belastingkantoren en architecten nu kunnen bieden.

Toch zien de meeste advocaten de nieuwe wet redelijk ontspannen tegemoet. 'De nieuwe wet stelt duidelijk bij welke juridische vraagstukken een advocaat in de arm moet worden genomen', stelt Niko Härting van de Duitse Advocatenvereniging. 'Ook in de toekomst mogen architecten niet fulltime als bouwrechtadviseur werkzaam zijn. Daarnaast is de gevreesde volledige afschaffing van het

Het Duitse ministerie van Justitie

juridisch-adviesmonopolie van advocaten gelukkig uitgebleven', aldus Härting.

Maar er zijn ook negatieve geluiden te horen. Arbeidsrechtsspecialist Volker Römermann vreest vooral de marketingkracht van grote verenigingen, zoals de ADAC of grote verenigingen van huurders. 'Voor advocaten die zich niet op de veranderingen hebben voorbereid kan de nieuwe wet een bedreiging vormen. Wie tot nu toe een goed inkomen verdiende met verkeersrecht

of huurrecht moet snel naar alternatieven zoeken.'

Margarethe von Galen, presidente van de Berlijnse Orde van Advocaten ziet de nieuwe wet juist als een nieuwe kans. 'Door de nieuwe mogelijkheden die door de RDG worden geboden wordt de behoefte aan juristen groter waardoor de gehele markt zich wat kan ontspannen. Daarnaast ben ik er zeker van dat als de nood aan de man is, altijd op de expertise van een volwaardige advocaat zal worden teruggegrepen.'

'Becoming a partner is not about showing flair, insight, creativity or originality. It is about a willingness to work very long hours doing often very boring tasks, avoiding mistakes, saying the right things to the right people, being a competent plodder.'

Engelse advocaat 'Anon', over een Engels onderzoek naar partners, Law.com, 11 augustus 2008

Stel je voor dat iedereen met een strafblad wordt geroyeerd bij sportverenigingen, dan ben je wel even bezig.

Advocaat J. Loevendie over de eis van de ouders van een verkrachtingslachtoffer om de daders het lidmaatschap van de hockeyclub te ontnemen. Algemeen Dagblad, 12 augustus 2008

Advocaten zedenslachtoffers organiseren zich

Ruim 40 advocaten hebben zich inmiddels gemeld bij het Landelijk Advocaten Netwerk Zeden Slachtoffers (Lanzs), dat eind 2007 werd opgericht. De Alkmaarse advocate Gerda van Dijk, een van de oprichters, hoopt met de vereniging onder meer te voorzien in piketregelingen. In Alkmaar werkt een dergelijke regeling al sinds 2000. Op basis hiervan verwijst de zedenpolitie slachtoffers direct na de aangifte naar de dienstdoende advocaat. Ook in enkele andere arrondissementen is een piketregeling ingevoerd, maar nog lang

niet overal. 'Er blijft nog meer dan genoeg te doen,' aldus Van Dijk. Belangstellende advocaten moeten beschikken over ervaring en de desbetreffende OSR-cursus hebben gevolgd. Lanzs wil ook de deskundigheid van de advocaten vergroten, onder andere met een congres dit najaar. Vanwege het complexe bewijs in een zedenzaak en onder meer 'de "trukendoos" van de verdediging' van de verdachte behoren zedenslachtoffers in het strafproces van aanvang af een advocaat naast zich te hebben', aldus een openingsstuk van het Netwerk.

(advertentie)

KB
systeem mappen

gratis proefmap?
023-5422184

postbus 9687
2003 LR Haarlem
kb@systeem mappen.nl
www.systeem mappen.nl

De Trias dossiermap
"DE NIEUWE MAP VOOR DE ADVOCATUUR"

Prijzen vanaf
€ 49,50
p/100 stuks
excl. BTW

6 cm

- 12 KLEUREN
- ELASTIEK
- ONVERSLIJTBAAAR

Nieuwe witwaswet: coulantie tot 1 januari 2009

De gezamenlijke toezichthouders voor de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft), waaronder het Bureau Financieel Toezicht (BFT), hebben wereldkundig gemaakt tot uiterlijk 1 januari 2009 coulance te zullen betrachten bij de handhaving van de nieuwe bepaling van de Wwft. De coulanceperiode ziet

niet op de ongewijzigd overgenomen verplichtingen uit de Wid en Wet MOT.

De Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) trad 1 augustus jl. in werking. De Wwft vervangt de Wid en Wet MOT, die sinds 1 juni 2003 ook van toepassing was op de advocatuur. De nieuwe wet kent een 'risicogebaseerde

benadering': de advocaat moet maatregelen nemen afhankelijk van het risico op witwassen of financiering van terrorisme. Elke advocaat die diensten verleent die in de Wwft worden genoemd, is verplicht een cliëntenonderzoek te starten. Dit cliëntenonderzoek strekt zich ook uit tot de zogenoemde uiteindelijk belanghebbende (*ultimate beneficial*

owner). Hierdoor moet duidelijk worden wie er bijvoorbeeld achter een rechtspersoon aan de touwtjes trekt.

- De Orde heeft in overleg met het BFT een algemene handleiding voor advocaten ontwikkeld, en werkt nog aan richtsnoeren voor het cliëntenonderzoek. De handleiding en andere informatie over de Wwft zijn te vinden op Advocatenorde.nl, in het Dossier Wwft.

agenda

EERSTE LEDEN- VERGADERING NVJSA

De eerste Algemene Ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA) zal op **donderdag 18 september** plaatsvinden. De ledenvergadering begint om 17.00 uur en aansluitend zal vanaf 18.00 uur een forum plaatsvinden waarin een jonge advocaat, rechter en officier van justitie met elkaar en de aanwezigen zullen discussiëren aan de hand van stellingen. Hierna zal een door Niehoff Werning & Kooij gesponsorde borrel plaatsvinden. De vergadering zal plaatsvinden in Café Brasserie Dudok aan de Hofweg 1a te Den Haag. Graag uw komst bevestigen via info@nvjsa.nl. Voor meer informatie zie: www.nvjsa.nl.

PENSIOEN GRAND CRU VOOR ADVOCATEN VOOR ADVOCATEN

Op **vrijdag 24 oktober** organiseert GetSmart pensioen

advies en financiële planning een bijeenkomst met als thema Pensioen Grand Cru. In een korte praktijkgerichte workshop kunt u kennismaken met de veranderingen in pensioenland, in relatie tot uw (echt)scheidingspraktijk, die elkaar de afgelopen jaren in snel tempo hebben opgevolgd. Die zaken worden uitgelicht die in standaard workshops niet aan de orde komen. Aansluitend is er een netwerkbijeenkomst met wijnproeverij en een Italiaans hapjesbuffet. GetSmart levert haar fee volledig in en doneert de opbrengt aan de stichting Advocaten voor Advocaten. De bijeenkomst zal plaatsvinden bij Jean Arnoud Wijnkopers te Tilburg en duurt van 16.00 uur tot maximaal 21.00 uur.

STUDIEMIDDAG VERENIGING VOOR MILIEURECHT

De Vereniging voor Milieurecht organiseert op **woensdag 1 oktober** de studiemiddag 'De nieuwe Wet ruimtelijke orde-

ning en de bescherming van natuur en milieu'. De nieuwe wet geeft het Rijk, provincies en gemeenten nieuwe instrumenten, die zowel kansen als bedreigingen meebrengen voor natuur en milieu. Tijdens deze studiemiddag belichten twee inleiders van het ministerie van VROM en van Alterra (het kennisinstituut voor de groene ruimte) elk vanuit de eigen invalshoek de mogelijkheden van de nieuwe wet om natuur en milieu te beschermen. Twee referenten reageren op de inleiders en geven inzicht in de vragen vanuit de provinciale en gemeentelijke praktijk. De studiemiddag vindt plaats van 14.00-17.00, te Pietershof, Universiteit van Utrecht. Aanmelden en informatie: www.milieurecht.nl of 030 – 231 22 21.

DE NIEUWE FAMILIE

Op **16 oktober** a.s. presenteert het Studiecentrum Rechtspleging (SSR) haar vernieuwde opleidingsprogramma

Personen- en familierecht tijdens een themamiddag met de naam 'De Nieuwe Familie'. Het vernieuwde SSR-programma maakt onderscheid in opleidingen, leergangen en cursussen naar functie en niveau variërend van basis en inleiding tot verdieping. Deze middag wordt aan leden en medewerkers RO betrokken bij het familie- en jeugdrecht, een ander inzicht getoond in de samenhang van familieproblemen. En daar de betrokkenheid van alle ketenpartners van belang is, zijn ook belangstellenden uit advocatuur, notariaat, accountancy, mediation en hulpverlening van harte welkom. De themamiddag vindt plaats in de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs Utrecht van 13.30 tot 18.30 uur. Deelname is kosteloos, u kunt zich aanmelden tot 1 oktober via een mail aan SSRservicedesk@ssr.nl of via inschrijfformulier te downloaden op www.srr.nl en www.ssr.drp.minjus.

Advocatuur in Afrika

'Door al die kinderen was advocaat worden voor mij noodzaak'

De rechtspraktijk in Afrika is anders dan de Nederlandse, of toch niet? Michel Knapen, medewerker van het *Avocatenblad* verblijft een halfjaar in Malawi, en bericht over zijn ontmoetingen met juristen. De eerste aflevering: advocate Martha Kaukonde.

Martha Kaukonde in haar kantoor

.....
Michel Knapen
 journalist

.....
 'Nee, mevrouw Kaukonde is er niet, zij is ziek. Had u een afspraak?'

Ja, er was een afspraak. Maar de secretaresse weet daar niets van, en zelfs al had zij het geweten, dan had zij de journalist niet afgebeeld. In Malawi kom je vaak tevergeefs op een afspraak.

Een week later kan Martha Kaukonde (1976) haar Nederlandse gast wel ontvangen. Zij werkt bij Nampota and Company, een klein advocatenkantoor met drie *legal practitioners*. Het kantoor is gehuisvest in een voormalige (ruime) woning in een van de buitenwijken van de zuid-Malawiaanse zakenstad Blantyre. De bewaker, die ook de toegangspoort bedient, heeft deze dag weinig te doen. Ook de twee secretaresses komen hun tijd vooral kletsend door.

Nampota staat model voor de advocatuur in Malawi. Het land telt zo'n vijftig advocatenkantoren, met vaak drie of vier *legal practitioners*, zoals

advocaten hier worden genoemd. Die richten zich bijna volledig op het bedrijfsleven. En het is een vechtmak, stelt Kaukonde. Sinds zij in 2003 aan de enige rechtenfaculteit van Malawi haar *bachelor's degree* (LL.B.) haalde – een masteropleiding biedt het land niet – is het knokken om iedere cliënt. De Malawiaanse economie is klein en het aantal bedrijven dat de advocatentarieven kan betalen is beperkt. In de eerste tien jaar moet een advocaat € 35 per uur vragen, daarna wordt er € 50 in rekening gebracht. Het zijn minimumtarieven, opgelegd door de Malawi Law Society (Orde van Advocaten) en maar weinig kantoor gaan daar boven zitten.

Termijnen zijn er niet

In Malawi wordt tegen advocaten opgekeken, maar voor wie deze status heeft bereikt, is de romantiek ver te zoeken. Advocaten maken lange dagen en weten vaak aan het eind van de maand niet hoe de kantoorekeningen moeten worden betaald. Het is overleven, zegt Kaukonde.

'Overleven' moet hier heel letterlijk worden genomen. Van de negen kinderen uit het gezin Kaukonde zijn er zes overleden – aids heeft in Malawi keihard toegeslagen. Advocate Kaukonde, de jongste van de negen, heeft nu de zorg opgenomen van twintig neefjes en nichtjes, van wie een of beide ouders zijn overleden. Na haar studie was ze liever in dienst getreden bij de overheid, maar de commerciële advocatuur betaalt beter, ondanks de eeuwige onzekerheid over de klandizie. 'Nu ik voor zoveel kinderen het brood moet verdienen, was de advocatuur voor mij noodzaak.' Bij Nampota and Co kon ze snel aan de slag, maar maakt lange dagen.

'We beginnen op kantoor om halfacht en werken tot halfvijf. Maar op dagen dat je naar de rechtbank moet, breng je je tijd vooral door met wachten op rechters. Als ik dan om vijf uur weer op kantoor kom, werk ik tot een uur of tien door: contracten opstellen, stukken lezen en me voorbereiden voor de volgende dag. En in de weeken-

den stel ik mijn facturen op.' De declarabele uren worden handmatig bijgehouden.

Niet alleen de strijd om iedere cliënt – advocatenkantoren mogen in Malawi niet adverteren en moeten het vooral hebben van mond-tot-mondreclame – maakt de bedrijfsvoering onzeker, ook de afwikkeling van rekeningen. Die worden pas verstuurd als een zaak helemaal is afgerond (voorschotten worden nooit gevraagd), en zaken kunnen hier tot in het oneindige worden getraineed. Niet in het laatst omdat rechters zelf bepalen wanneer ze uitspraak doen – termijnen zijn er niet of worden niet gehandhaafd. 'Als je de rechtbank vraagt waar dat vonnis blijft waar je al maanden op wacht, beland je gewoon weer onder op de stapel. De beste strategie is dan ook: geduldig afwachten en vooral niet aandringen. Maar dat betekent wel dat je pas na maanden of vaker nog, pas na jaren je rekening kunt innen. Terwijl de kantoorkosten gewoon doorlopen.' Mede daarom wil Martha Kaukonde over een aantal jaren rechter worden. Dan hoeft zij zich niet langer zorgen te maken om het voortbestaan van het kantoor. En rechters hebben meer ruimte om te studeren en seminars te volgen. 'Maar als rechter moet je met je 65ste stoppen. Advocaten kunnen nog ver daarna doorwerken, en een inkomen verdienen.' Het bestaan van advocate Martha Kaukonde zal nog lang onzeker blijven.

Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Getrokken pistolen in San Juan Sacatepéquez

'We're going to kill you, you're dead already.' Met deze woorden dwongen twee gemaskerde mannen in de nacht van 2 augustus 2008 de auto van advocaat Amilcar Pop tot een noodstop. De belagers stonden met getrokken pistool aan weerszijden van de auto. Schreeuwend probeerden ze de autodeuren open te maken. Advocaat Pop ontsnapte aan deze aanslag door hard weg te rijden. Ternauwernood slaagde hij er in zijn achtervolgers af te schudden. Vervolgens is hij naar het ziekenhuis gereden om de verwondingen te laten behandelen die hij tijdens de noodstop opliep.

Mensenrechtenadvocaat Amilcar Pop is voorzitter van de Mayan Lawyers' Association in Guatemala. Pop ontvangt al ruim een jaar telefonische bedreigingen. Afgelopen mei kreeg zijn echtgenote tijdens zo'n telefoongesprek te horen: 'You're getting yourselves mixed up in stupid things, take care, we're going to kill your husband.' Pop heeft het telefoonnummer van de beller aan de politie doorgegeven en er is een onderzoek gestart. Tot op heden zit daar geen enkel schot in.

Volgens Pop zijn deze bedreigingen gerelateerd aan zijn werk als advocaat voor de bewoners van San Juan Sacatepéquez, vlak bij Guatemala City. Hij staat deze mensen bij in een geschil bij de bouw van een cementfabriek in het gebied. De bewoners maken aanspraak op hun recht te worden gehoord bij de aanleg van de fabriek; zij worden daarbij geholpen door de Mayan Lawyers' Association.

Andere leden van de Mayan Lawyers' Association ontvingen tussen mei 2007 en januari 2008 ook al dreigbrieven en telefonische bedreigingen. Allemaal met dezelfde boodschap: stop met de juridische bijstand aan de bewoners die tegen de bouw van de cementfabriek zijn. Naar aanleiding van deze eerdere bedreigingen hebben de leden van de Mayan Lawyers' Association in november 2007 de Inter-American Commission on Human Rights gevraagd de autoriteiten in Guatemala op te roepen hen te beschermen.

Pop wordt er door de plaatselijke autoriteiten van beschuldigd bewoners te bedreigen; zonder enige vorm van bewijs. Samen met de recente aanslag op Pop vormt dit een onderdeel van de reeks bedreigingen die bedoeld zijn hem te laten stoppen met zijn juridische bijstand aan de bewoners van San Juan Sacatepéquez.

De Stichting Advocaten voor Advocaten heeft de autoriteiten in Guatemala inmiddels opgeroepen Amilcar Pop en andere mensenrechtenadvocaten die met hem werken adequaat te beschermen.

- Als u wilt meedoen aan de schrijfactie voor Amilcar Pop kunt u contact opnemen met Adrie van de Streek via e-mail info@advocatenvooradvocaten.nl voor een voorbeeldbrief. Voor informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u hetzelfde doen of bezoek de website www.advocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

colofon

88e jaargang –
29 augustus 2008 –
nr. 12
Verschijnt elke drie weken.

Het **Advocatenblad** is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. W.J.B. van Nielen
mr. C.C. Oberman
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammeloo
mr. P.H.E. VoÛte

Redactionele bijdragen

Artikelen, met een maximum van 2000 woorden, zijn van harte welkom. Ze kunnen worden gemaild naar: linus.hesselink@reedbusiness.nl, of per post naar Reed Business, t.a.v. L. Hesselink, Postbus 16500, 2500 BM Den Haag. **Informatie:** Linus Hesselink, 070-4415226,

Opleidingspunten verdienen

Het schrijven van 500 woorden 'rechtsliteratuur' levert 1 opleidingspunt op (art. 1 onder f.-3 Verordening op de Permanente Opleiding).

Uitgever

mr. Robert Sanders

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Orderredacteur

Tatiana Scheltema

Art-direction

PatK, Patrick Keeler

Vormgeving

Dimdim, Dmitry de Bruin

Illustratie

Floris Tilanus

Correctie

Sandra Braakmann
Carlijn Urlings

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Digitaal archief Advocatenblad sinds 1996

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis) Balienetcertificaat

Juridische Vacaturebank

uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

www.jbb.nl

Orde van de dag
Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH
Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460,
fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentierieven op aanvraag.
Inzendtermijn:
afl. 13: 6 september 2008
afl. 14: 19 september 2008

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Adreswijzigingen: Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag, tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen

€ 191 per jaarabonnement (incl. btw en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Opgave via www.reedbusiness.nl of bij onze Klantenservice. Abonnementen lopen automatisch door, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum bij onze Klantenservice wordt opgezegd. Dit kan schriftelijk, telefonisch of per e-mail.

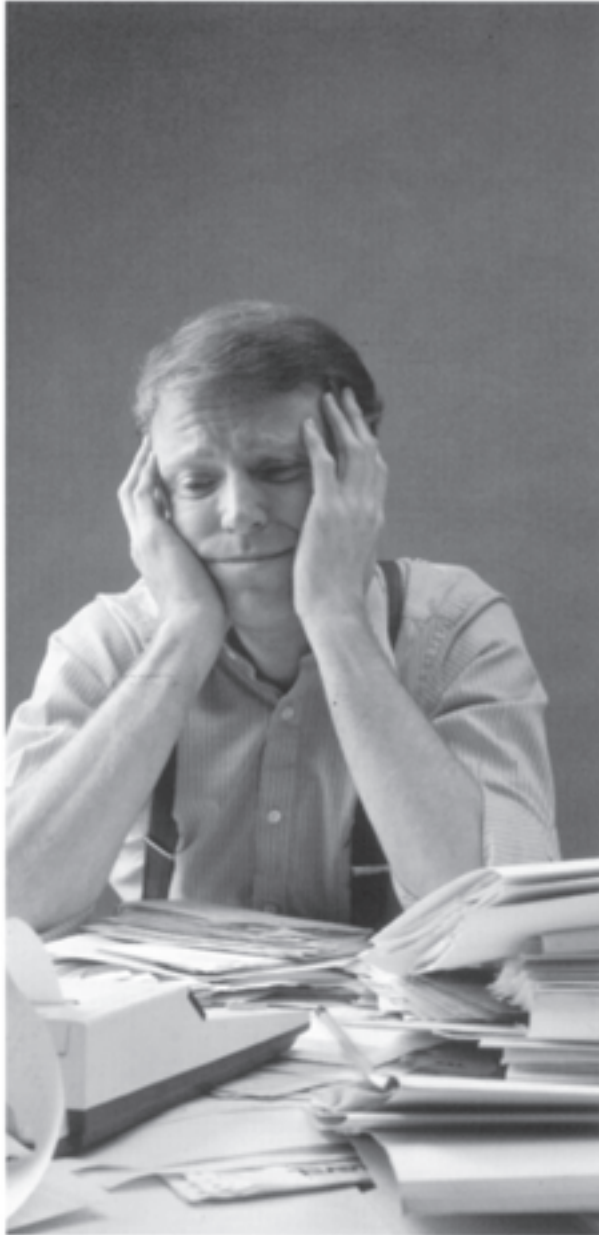
Klantenservice

Postbus 808, 7000 AV
Doetinchem
Telefoon: 0314-358358
Fax: 0314-349048
e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

Reed Business bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)-overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

ZOU ER ÉCHT GEEN VERHAAL MOGELIJK ZIJN?

Bent u op zoek naar verhaalsmogelijkheden bij een debiteur? Dan bent u bij Regres Info BV aan het juiste adres. Ons bureau geldt al vele jaren als specialist in verhaalsonderzoek naar natuurlijke-* en rechtspersonen.

Binnen de kortst mogelijke termijn weet u of conservatoir of executoriaal beslag mogelijk is.

Vraag vrijblijvend documentatie aan en informeer naar onze (kennismakings)tarieven onder nummer: **079 - 342 72 72** of kijk op onze website.

REGRES INFO

* Strikt conform de Wet Bescherming Persoonsgegevens.

**Verhaalsrapportages - Kredietwaardigheidsrapportages -
Speciale onderzoeken**

Regres Info BV, Algengroen 6, Postbus 7028,
2701 AA Zoetermeer, Telefoon 079 - 3427272, Telefax 079 - 3421843,
E-mail info@regresinfo.nl, Website www.regresinfo.nl

Ordenieuws

Geen ontheffing meer door AR

Vanaf 1 januari 2009 zal de Algemene Raad geen ontheffing meer verlenen van opleidingsverplichtingen op grond van de verordening Permanente Opleiding. Het desbetreffende artikel 5 wordt geschrapt. De beoordeling van gevallen waarin niet voldaan is aan opleidingsverplichtingen wordt overgelaten aan de discretionaire bevoegdheid van de plaatselijke deken, omdat deze beter op de hoogte zijn met de bijzondere omstandigheden van een geval en omdat zij meer mogelijkheden hebben om op het specifieke geval toegesneden voorwaarden te stellen, zoals het inhalen van tekorten in het lopende jaar.

Geen open boek tentamen Jaarrekening lezen

In tegenstelling tot de overige examenvakken is vanaf de najaarscyclus 2007 de toets Jaarrekening lezen geen open boek examen meer. Ook bij de toets Jaarrekening lezen op 10 oktober 2008 mogen alleen ongeannoteerde wetteksten worden geraadpleegd.

Toetsen beroepsopleiding 10 oktober 2008

Voorjaarscyclus 2008 (+ inhalers)

10.30-12.30 uur	Strafprocesrecht
13.30-14.30 uur	Jaarrekening lezen
15.00-16.00 uur	Gedragrecht
16.30-17.30 uur	Inhalers

Belastingrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Inschrijving

Stagiaires die in maart 2008 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich niet op te geven. Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór maart 2008 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo spoedig mogelijk digitaal (zie www.advocatenorde.nl) of schriftelijk aan te melden bij de Nederlandse Orde van Advocaten, t.a.v. mevrouw C. van Rijn, faxnummer 070-335 35 34, e-mail: c.vanrijn@advocatenorde.nl. U ontvangt ter zijner tijd een schriftelijke bevestiging van inschrijving.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden: naam, voorletter(s) en geslacht, het adres waar de bevestiging naartoe gezonden moet worden en uw cursuscode.

Examengeld

Het examengeld voor het inhalen/herkansen van toetsen is door de Algemene Raad vastgesteld op € 75 per toets. Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld kunt overmaken.

Locatie

De toetsen worden afgenomen in De Vechtsebanen te Utrecht.

Informatie

Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding, telefoon: 070-335 35 55 tussen 09.00-12.00 uur.

Actualiteiten

Van de deken

Willem Bekkers

Zomer 2008

De zomermaanden bieden het bestuur van de Orde een mooie gelegenheid voor reflectie en schrijfwerk. Er zijn minder vergaderingen en andere afspraken en het is goed om na een jaar dekenaat indrukken te verwerken en te ordenen. Zoveel hoofden zoveel zinnen.

Met de diversiteit in de Orde is wat dat betreft niets mis. Publiciteit die bij de een kan rekenen op steun, lokt bij de ander hoon of erger uit. Je weet als deken – door de ervaring van voorgangers – wat je te wachten staat. Advocaten moeten kunnen incasseren en dat geldt zeker voor advocaten die de Orde besturen, maar de zomermaanden waren me welkom.

Tijd ook om het beleidsplan en de begroting 2009 voor te bereiden en de twee Bossche Ordedagen. Eind augustus moest immers alles klaar zijn. Ernstige handicap was dat onze algemeen secretaris vanwege een ziekenhuisopname verstek moest laten gaan. Onverwacht. Jan Suyver is, zolang hij bij de Orde is, nog nooit ziek geweest. Gelukkig herstelt hij voorspoedig van de operatie. Namens de Orde heb ik hem het allerbeste gewenst.

Nog voordat de eerste letter van het beleidsplan op papier stond, kreeg ik al opmerkingen uit het College over de beoogde vergaderingstijd en de vergaderorde en verwijten over het gebrek aan ordedemocratie. Gelukkig – dacht ik – zijn er ook nog advocaten die constructief meedenken met de Algemene Raad. Dat kun je niet van iedereen zeggen. Anderen plannen een partnerdag op de dag van het jaarcongres. Wat maakt het ook uit? Wat heb je te zoeken bij de Orde?

Er zijn nog steeds vooraanstaande advocaten die tot op de dag dat zij de praktijk neerleggen nooit enige betrokkenheid bij de Orde, of zo je wilt burgerschap, hebben getoond en die zich er niet voor generen dat zij nog nooit een jaarvergadering of ordecongres hebben bijgewoond. Zij hebben genoeg aan zichzelf en voor het overige liften zij mee met de Orde.

Vandaag werd de laatste hand gelegd aan het beleidsplan, het tweede. Voor het eerst is een beleidsplan voorgelegd aan de nieuwe Raad van Advies. Op 18 september debatteert het College van Afgevaardigden hierover.

Vandaag ook kreeg ik het concept van de gids met het programma van de Bossche dagen. Ik weet zeker dat u iets mist als u niet naar Den Bosch komt. Nagenoeg alle actuele onderwerpen die de advocatuur raken komen aan bod. Iedereen kan zijn eigen programma samenstellen. U kunt er ook voor kiezen om slechts een dagdeel mee te maken of om op vrijdag even het Ordecafé aan de Parade in te lopen. Degenen die overdag geen tijd hebben, zouden op donderdag kunnen aansluiten bij de voor de late avond door de Bossche Balie georganiseerde stadswandeling onder leiding van deken Cees Boskamp.

Reageren: vandedeken@advocatenorde.nl

De met ✓ gemarkeerde Netlawkantoren zetten hun procuratenpraktijk na 1 september 2008 voort.

Alkmaar, Hoorn

Apeldoorn

Arnhem, Nijmegen

Breda

Dordrecht

Emmen, Coevorden (arr. Assen)

Enschede, Oldenzaal (arr. Almelo)

Groningen

Haarlem

's-Hertogenbosch, Eindhoven, Tilburg

Joure (arr. Leeuwarden)

Leiden

Maastricht

Middelburg, Terneuzen, Rotterdam

Rotterdam

Utrecht

Zwolle

Schenkeveld Advocaten ✓

Van Vliet & Van Donselaar Advocaten ●

Hekkelman Advocaten & Notarissen ✓

Houben Advocaten ✓

Ten Holter Advocaten ✓

Homveld Van Roosmalen Advocaten ✓

KienhuisHoving Advocaten & Notarissen ✓

Dorhout Advocaten ✓

Pot Jonker Seunke Advocaten ✓

Holla Poelman Van Leeuwen Advocaten ✓

Alderse Baas Advocaten ✓

Geelkerken & Linskens Advocaten ●

Adelmeijer Hoyng Advocaten ✓

Adriaanse van der Weel Advocaten ✓

Kneppelhout & Korthals Advocaten ✓

KBS Advocaten ●

Bentham & Gratama Advocaten ✓

Voor informatie over Netlaw en portal tot de websites van de lidkantoren: www.netlaw.nl

MUTSAERTS

Kwaliteit verzekerd

DOORBRAAK AOV ADVOCATUUR EN NOTARIAAT

Mutsaerts realiseert doorbraak in premie arbeidsongeschiktheidsverzekering

Middels een verzekering exclusief ontwikkeld voor advocatuur en notariaat, biedt Mutsaerts een oplossing met uitgebreide voorwaarden en met verreweg de scherpste premiestelling. Dit scheelt u, afhankelijk van de aanvangsleeftijd, 25 tot 70% over de gehele looptijd.

- beroepsarbeidsongeschiktheid gedurende de hele looptijd
- gerenommeerde verzekeraar
- zowel individueel mogelijk als op collectieve basis voor gehele maatschap
- hoge verzekerde bedragen mogelijk (maximaal € 400.000,- op jaarbasis)

Premievergelijking gehele looptijd

Verzekerd bedrag € 100.000 • Wachtijd 1 jaar

60 jaar 0% index	Traditionele partij	Mutsaerts
35 jaar tot einde	139.652	91.330
40 jaar tot einde	119.336	73.806
45 jaar tot einde	90.821	52.518
50 jaar tot einde	58.393	29.364
55 jaar tot einde	25.835	9.201
65 jaar 0% index	Traditionele partij	Mutsaerts
35 jaar tot einde	215.551	143.174
40 jaar tot einde	190.244	123.835
45 jaar tot einde	154.635	99.161
50 jaar tot einde	114.009	69.738
55 jaar tot einde	73.154	38.279

Wie is Mutsaerts?

Mutsaerts BV, gevestigd in Tilburg, is een onafhankelijk assurantie-kantoor en heeft een geschiedenis die teruggaat tot 1926.

Veel advocaten en notarissen behoren tot haar clientèle.

Het aangaan van een langdurige relatie staat hierbij voorop, waarbij Mutsaerts een proactieve rol vervult.

Uitnodiging

Hebt u interesse in een voor u of uw kantoor op maat gemaakte offerte of vergelijking?

Neemt u dan contact op met ons kantoor en vraagt u naar drs. Freek Njio, fnjio@mutsaerts.nl

Mutsaerts BV
 Ringbaan West 240 · Tilburg
 Postbus 9102 · 5000 HC Tilburg
 T 013 5942828
 F 013 5942829
www.mutsaerts.nl

‘Merkwaardig dat bewijslastverdeling in het civiele recht een ondergeschoven kindje is, want het gaat om het winnen of verliezen van een zaak.’ Daarom zet rechter Röell de basisbeginselen op een rij.

Bewijslastverdeling voor beginners

met gratis zelftest van 4 cases

.....
Theo Röell

vicepresident Rechtbank Haarlem
.....

Een van de grootste verschillen tussen rechtswetenschap en rechtspraak is dat de rechtswetenschapper gericht is op het bestuderen en analyseren van kant-en-klare casusposities, kortom de beantwoording van rechtsvragen, terwijl de rechtspraktizijn die casus vaak nog moet ‘scheppen’, omdat hij zich geconfronteerd ziet met door de wederpartij betwiste feiten die dus nog bewezen moeten worden. In de meeste procedures is doorslaggevend de vraag of het bewijs van de gestelde feiten kan worden geleverd. Wanneer de feiten eenmaal in rechte vaststaan,¹ is de beslissing over de rechtsvraag meestal niet zo ingewikkeld meer. De in een inleidende dagvaarding gestelde feiten zullen, indien bewezen, dus meestal wel tot het beoogde rechtsgevolg leiden: een veroordeling tot betaling, tot herstel, tot rectificatie, of wat dies meer zij. Verstekzaken worden dan

.....
1 Hetgeen uiteraard iets anders is dan ‘de waarheid’. *De Hoge Raad van onderen* (F. Bruinsma en R. Welbergen, 1988) geeft aardige voorbeelden van zaken die feitelijk anders lagen dan door de rechter vastgesteld.

ook doorgaans toegewezen.² De reden dat in *contradictoire* zaken het door eiser gevorderde niet altijd wordt toegewezen, pleegt daarin te liggen dat de door eiser bij dagvaarding gestelde feiten na betwisting door gedaagde niet bewezen kunnen worden.

Dure misverstanden

Bewijsrecht gaat over het verschil tussen gelijk hebben en gelijk krijgen. Bewijs is soms moeilijk te leveren, omdat getuigen kunnen sneven of dementeren, documenten verloren kunnen gaan of om de doodeenvoudige reden dat gewoonweg geen bewijs voorhanden is. De meest simpele casus is de in goed vertrouwen – en zonder andere getuigen dan partijen zelf – gemaakte mondelinge afspraak tussen twee personen, die later door een van hen wordt betwist. Hoe nu vast te stellen of die door de ene partij gestelde afspraak uit de duim is gezogen, dan wel de door de andere partij gedane betwisting leugenachtig is? Dat zal dus meestal niet lukken. Maar de rechter hoeft dat ook niet. Hoezeer het rechterlijk streven ook gericht zal zijn op waarheidsvinding, uiteindelijk behoeft

.....
2 Een vileine roddel over een wat minder begaafd advocaat luidde ‘dat hij toch maar mooi het merendeel van zijn verstekzaken placht te winnen’.

hij slechts te beoordelen of degene die de bewijslast heeft, daarin ook is geslaagd.

Dat bewijslast bewijsrisico met zich brengt, weet elke rechtspraktizijn. Maar deze wetenschap leidt in het juridisch debat niet altijd tot goede argumenten voor een bewijslastverdeling die aan de belangen van partijen recht doet. Veel verder dan ‘wie eist, bewijst’ of ‘wie stelt, moet bewijzen’ (voor alle duidelijkheid: allebei fout) komen veel advocaten niet.

Bewijslastverdeling is een enigszins ondergeschoven kindje in het civiele recht. Dat is merkwaardig, want het gaat hier om het winnen of verliezen van een zaak. Bewijsrisico betekent dat de partij die de bewijslast heeft, het risico draagt dat de gestelde feiten niet bewezen worden. En dat geldt ook bij zogenoemde ‘non liquet’-situaties, wanneer de feiten niet bewezen kunnen worden, terwijl het tegendeel evenmin te bewijzen valt. Met name in ‘non liquets’ zou men een fel debat over de bewijslastverdeling verwachten, maar verder dan het aanbieden van getuigenbewijs ‘onder protest daartoe gehouden te zijn’³ komen slechts weinigen.

Dat het om lastige materie gaat, blijkt

.....
3 De vroeger zo populaire toevoeging ‘met een beroep op de onsplitsbaarheid van het *aveu*’ is inmiddels – na het verdwijnen van art. 1961 (oud) BW in 1988 – vrijwel uitgestorven.

wel uit het gegeven dat de Hoge Raad nog wel eens wil casseren omdat het hof het op het punt van bewijslastverdeling niet goed had gezien. Ook wil de P-G nog wel eens anders concluderen dan de Hoge Raad beslist. En als men het op die olympische hoogte al niet eens wordt, kan moeilijk worden volgehouden dat het niet lastig is.

In veel zaken ligt de bewijslastverde-

ling natuurlijk eenvoudig. Als ik mij op een overeenkomst beroep die door mijn wederpartij wordt betwist, dan zal ik het bestaan van die overeenkomst hebben te bewijzen. Maar het hardnekkige misverstand dat 'wie stelt, moet bewijzen' leidt ertoe dat veel advocaten denken dat ik dan niet alleen die overeenkomst heb te bewijzen, maar ook – in geval van bijvoorbeeld een wanprestatieverweer

– mijn deugdelijke nakoming daarvan. Of zelfs dat mijn wederpartij nog niet betaald heeft. Menig advocaat beseft niet dat er verschil bestaat tussen een 'gewoon' verweer en een 'bevrijdend verweer', laat staan dat hij de finesses van deze nogal weerbarstige materie kent. En dat is jammer, want gebrek aan kennis op dit punt kan de advocaat 'zijn zaak kosten'.

Zelftest

Menig lezer zal denken: hij heeft helemaal gelijk, mijn collega's en confrères bakken er niks van, maar voor mij is dit alles gesneden koek. Niettemin zal ik enkele casusposities voorleggen waarin de lezer (later komen de oplossingen) het juiste antwoord kan aankruisen.

casus
1

Eiser vordert nakoming door gedaagde van een (onvoorwaardelijke) verbintenis. Gedaagde verweert

zich met de stelling dat weliswaar sprake is van een verbintenis, maar onder een ontbindende voorwaarde, die ook in vervulling is gegaan.

- Eiser moet zijn stelling bewijzen dat sprake is van een onvoorwaardelijke verbintenis.
- Eiser moet zijn stelling bewijzen dat sprake is van een onvoorwaardelijke verbintenis. Slaagt hij daar niet in, dan moet gedaagde zijn stelling bewijzen dat de voorwaarde is vervuld.
- Gedaagde moet zijn stelling bewijzen dat sprake is van een ontbindende voorwaarde, alsmede dat deze voorwaarde is vervuld.

casus
2

Eiser vordert nakoming door gedaagde van een verbintenis onder een opschortende voorwaarde en

stelt dat die voorwaarde is vervuld. Gedaagde verweert zich met de stelling dat, zo er al zo'n verbintenis was, de opschortende voorwaarde niet in vervulling is gegaan.

- Gedaagde moet zijn stelling bewijzen dat geen sprake is van een verbintenis, alsmede dat – zo die er wel was – de opschortende voorwaarde niet in vervulling is gegaan.
- Eiser moet zijn stelling bewijzen dat sprake was van een verbintenis onder een opschortende voorwaarde. Slaagt hij daarin, dan moet gedaagde bewijzen dat de voorwaarde niet is vervuld.
- Eiser moet zijn stelling bewijzen dat sprake was van verbintenis onder een opschortende voorwaarde, alsmede dat de voorwaarde in vervulling is gegaan.

casus
3

Eiser vordert terug-gave van een volgens hem aan gedaagde uitgeleend schilderij. Gedaagde erkent de

ontvangst van dit schilderij, maar verweert zich met de stelling dat hij dit schilderij van eiser geschonken heeft gekregen.

- Gedaagde moet zijn stelling bewijzen dat sprake is van een gift.
- Eiser moet zijn stelling bewijzen dat sprake is van een lening.

Liefhebbers kunnen deze casus uitbreiden met een door eiser aan gedaagde overhandigde envelop met geld of een door eiser zonder commentaar (dus niet: 'inzake lening' of 'inzake schenking') aan gedaagde per bank overgemaakt geldbedrag, waarvan eiser stelt dat hij dit geld aan gedaagde heeft geleend en gedaagde zich verweert met de stelling dat dit aan hem is geschonken.

casus
4

Eiser vordert nakoming van een volgens hem door beide partijen ondertekende, schriftelijke overeenkomst. De handtekening van

gedaagde lijkt verdacht veel op die op de overeenkomst, maar in rechte blijkt dat dit niet het geval is en deze dus vervalst moet zijn.

- Gezien de prima facie gelijkens van de handtekening mocht eiser redelijkerwijs aannemen dat de handtekening van gedaagde afkomstig was en moet gedaagde zijn stelling bewijzen dat hem niet valt toe te rekenen dat zijn handtekening is vervalst.
- Eiser moet feiten en omstandigheden stellen en bewijzen waaruit volgt dat hij mocht aannemen dat de handtekening van gedaagde afkomstig was.
- Gedaagde is niet aan de overeenkomst gebonden, tenzij eiser feiten en omstandigheden bewijst waaruit volgt dat aan gedaagde valt toe te rekenen dat eiser de handtekening voor echt heeft gehouden en redelijkerwijze mocht houden.

Zie voor de juiste antwoorden de bespreking op pagina 502 en 503

Cursus van Verkade

Voor een kort college over de basisbeginselen van bewijslastverdeling kan ik het best verwijzen naar de conclusie van A-G Verkade voor het arrest NNEK/Van Mourik.⁴ Daarin wordt de materie met een paar rake pennenstreken neergezet.

Aan de bewijslast gaat de stelplicht vooraf. Uit art. 150 Rv volgt dat een partij die een beroep doet op een rechtsgevolg een stelplicht heeft ten aanzien van de feiten die tot dat rechtsgevolg leiden. Dit houdt in dat die partij moet aanvoeren dat die feiten zich hebben voorgedaan en dat zij duidelijk moet maken dat en waarom de rechter die feiten als vaststaand moet aannemen en aan zijn beslissing ten grondslag moet leggen. Als eiser niet aan zijn stelplicht voldoet, is het gestelde ontoereikend voor de door hem beoogde rechtsgevolgen. Indien onvoldoende wordt gesteld, wordt aan bewijslevering niet toegekomen. [...]

Afgezien van de eis van het gemotiveerd verweer, kan de gedaagde ook een stelplicht en een bewijslast hebben, nl. indien en voor zover hij zich beroept op een of meer zelfstandige feiten met rechtsgevolgen. Het gaat dan met name om feiten met rechtsgevolgen die de toewijzing van de vordering blokkeren doordat de rechtsgrond waarop eiser zijn vordering baseert en op zichzelf kan baseren, in dit geval (toch) niet (meer) aanwezig is. Dergelijke verweren worden wel gekwalificeerd als “zelfstandige” of “bevrijdende” verweren. Asser noemt als voorbeelden hiervan onder meer: betaling waardoor de verbintenis waarop de eis was gebaseerd teniet is gegaan; overmacht waardoor een onrechtmatige daad of wanprestatie niet aan gedaagde kan worden toegerekend of een rechtvaardigingsgrond waardoor de onrechtmatigheid van het gedrag van de gedaagde is weggenomen. Op een didactisch aantrekkelijke wijze wordt het bevrijdend verweer wel aangeduid als een “ja, maar...”-verweer, ter onderscheiding van het gewone ontkennende gemotiveerde verweer als een “neen, want...”-verweer. Van een bevrijdend of “ja, maar...”-verweer draagt de verweerder,

4 Hoge Raad 15 december 2006, NJ 2007/203.

met de stelplicht en de bewijslast, het bewijsrisico.

Hoewel in de meeste gevallen duidelijk zal zijn of een verweer als een gemotiveerde ontkenning, dan wel als een bevrijdend verweer dient gelden, is dat niet altijd zo. Bij de vraag wie wat als de grondslag van zijn eis respectievelijk verweer moet beschouwen, en dus moet stellen en – zonodig – bewijzen, is uiteindelijk beslissend de materiële rechtsregel, waarvan de overtreding of niet-nakoming de onrechtmatigheid of toerekenbare tekortkoming meebrengt. Hetgeen (onontbeerlijk) daartoe gesteld en eventueel nog bewezen moet worden, komt voor rekening van de eiser, en hetgeen daartegen wordt aangevoerd is dus een “neen, want...”-verweer. [...]

De eiser kan (en moet zelfs volgens het in 2002 ingevoerde voorschrift van art. 111 lid 3 Rv) in zijn stellingname bij dagvaarding vooruitlopen op een in het voortraject al gebleken of anderszins te verwachten verweer van de gedaagde: ook op een bevrijdend verweer. Evenwel moet in het oog gehouden worden dat daarmee de bewijslast van het bevrijdend verweer niet verplaatst wordt, en dat de eiser dus niet wordt “gestraft” voor dit “goede gedrag”.

Na een gemotiveerde betwisting van de feiten waarvoor een partij stelplicht heeft, draagt die partij dus de bewijslast voor die feiten. Zij zal de feiten moeten bewijzen om het rechtsgevolg dat zij inroept te laten intreden en zij draagt het eerder genoemde bewijsrisico.

Onder omstandigheden wordt een zogenaamde “verzwaarde stelplicht” aangenomen als tegemoetko-

ming aan degene op wie de bewijslast rust. Aansprekende voorbeelden van deze constructie zijn te ontleen aan de rechtspraak van uw Raad in enige medische aansprakelijkheidskwesties. In die zaken rustte conform de hoofdregel van de bewijslastverdeling (art. 150 Rv) de bewijslast op de patiënt (degene die het rechtsgevolg van de schadevergoeding inroept), terwijl van de arts mocht worden verlangd dat hij tegenover de desbetreffende stellingen van eiser voldoende feitelijke gegevens verstrekte ter motivering van zijn betwisting. De arts diende in die gevallen met andere woorden zo nauwkeurig mogelijk zijn lezing te geven van hetgeen, voor zover relevant, tijdens de medische behandeling was voorgevallen en alle informatie waarover hij in redelijkheid kon beschikken ter beschikking te stellen.

Een andere methode om aan de bewijsnood van een partij op wie de bewijslast (en daarmee het bewijsrisico) rust tegemoet te komen, is gelegen in “rechterlijke/feitelijke vermoedens”. De partij die eigenlijk bewijs zou moeten leveren, wordt daarvan vrijgesteld op grond van een vermoeden dat haar stellingen waar zijn, bijvoorbeeld op grond van door haar overgelegde stukken. De rechter acht deze stellingen dan voorshands bewezen. De wederpartij zal in een dergelijke situatie desgewenst tegenbewijs mogen leveren. Voor het slagen van dit tegenbewijs is voldoende dat het ten behoeve van de partij op wie de bewijslast rust aangenomen bewijsvermoeden erdoor wordt ontzenuwd, zodat dus niet nodig is dat het tegendeel bewezen wordt.

De hiervoor bedoelde constructies (“verzwaarde stelplicht” en “rechterlijke/feitelijke vermoedens”) leiden dus niet tot een omkering van de bewijslast, en dus ook niet tot een omkering van het bewijsrisico.

In dit verband sta ik tot slot nog kort stil bij de zogenaamde “omkeringsregel” met betrekking tot causaal verband bij onrechtmatige daad en een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van een verbintenis. Hiermee wordt bedoeld de – in een reeks van arresten van uw Raad ontwikkelde – “regel” dat indien door een als onrechtmatige daad of toerekenbare tekortkoming aan te merken gedraging een risico ter zake van het ontstaan van schade in het leven is geroepen en dit risico zich vervolgens verwezenlijkt, daarmee het causaal verband tussen die gedraging en de aldus ontstane schade in beginsel is gegeven en dat het aan degene die op grond van die gedraging wordt aangesproken is om te stellen en te bewijzen dat die schade ook zonder die gedraging zou zijn ontstaan, waarbij het in het kader van het hier te leveren tegenbewijs voldoende is om dit laatste aannemelijk te maken. Door aldus in te grijpen in de bewijsleveringslast, heeft de Hoge Raad de bewijspositie van de partij die volgens de hoofdregel (van art. 150 Rv) het bewijsrisico draagt verlicht door het verplaatsen van de bewijsleveringslast. Het bewijsrisico, voor zover dit nog aan de dag treedt, wordt hierdoor niet verlegd. Ook bij toepassing van de omkeringsregel is – met andere woorden – van omkering van de bewijslast in die zin dus geen sprake.

De verdeling van de bewijslast kan wél worden omgekeerd (i) op grond van een geschreven of ongeschreven bijzondere regel of (ii) op grond van de eisen van redelijkheid en billijkheid. Dit volgt expliciet uit art. 150 Rv.

Bespreking

De eerste casus is gebaseerd op het arrest-Kroymans/Verploegen (Hoge Raad 9 september 2005, NJ 2005/468):

4.5.1 Voor zover het middel ten betoge strekt dat Verploegen, vanwege het enkele feit dat hij heeft gesteld dat de verbintenis onvoorwaardelijk is, de bewijslast daarvan draagt, faalt het: doordat een partij meer heeft gesteld dan nodig is voor het inroepen van het gewenste rechtsgevolg, komt de bewijslast ten aanzien van het meerdere immers niet bij die procespartij te liggen.

4.5.2 Het middel stelt aan de orde de vraag op wie de bewijslast van het bestaan van een ontbindende voorwaarde rust. Het hof heeft geoordeeld – in cassatie terecht niet bestreden – dat de hoofdregel van bewijslastverdeling inhoudt dat de partij die zich beroept op rechtsgevolgen van door haar gestelde feiten of rechten, de bewijslast van die feiten of rechten draagt. Het hof heeft geoordeeld dat een juiste toepassing van deze hoofdregel is dat Kroymans de bewijslast draagt van het door hem gestelde voorbehoud, de ontbindende voorwaarde. Dit oordeel is juist. Nakoming van een verbintenis onder ontbindende voorwaarde kan worden gevorderd, tenzij de voorwaarde in vervulling is gegaan. Het bestaan van de ontbindende voorwaarde vormt de grondslag van het bevrijdende verweer van de schuldenaar dat de voorwaarde is vervuld. Stelplicht en bewijslast ten aanzien van het bestaan van een ontbindende voorwaarde liggen derhalve bij de partij die zich op (het vervuld zijn van) deze voorwaarde beroept.

Conclusie: bij ontbindende voorwaarde ligt bewijslast bij gedaagde.

De tweede casus is gebaseerd op het arrest -Probis/De Smedt (Hoge Raad 7 december 2001, NJ 2002/494). In art. 15 van een

notariële akte is bepaald: ‘Zodra zulks mogelijk is, verbinden Probis en X zich jegens De Smedt dat laatstgenoemde zal worden ontslagen uit aansprakelijkheid of borgstelling.’ De Smedt vordert schadevergoeding omdat Probis geen uitvoering heeft gegeven aan het bepaalde in art. 15 van de notariële akte. De Hoge Raad:

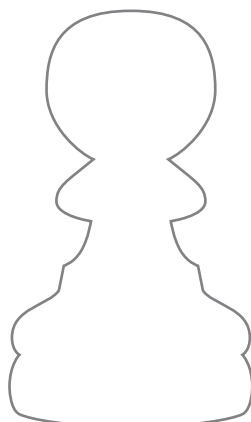
3.5 Ingevolge de hoofdregel van art. 177 Rv (thans 150 Rv) is de partij die zich beroept op rechtsgevolgen van door haar gestelde feiten, belast met het bewijs van deze feiten. Uit deze regel kan niet worden afgeleid dat de wederpartij de feiten moet bewijzen die zij stelt ter motivering van haar betwisting van de eerderbedoelde feiten. Voor een geval als het onderhavige brengt dit mee dat De Smedt dient te bewijzen dat op Probis een verbintenis rust en derhalve ook, nu naar de in cassatie onbestreden vaststelling van het hof ervan moet worden uitgegaan dat de overeenkomst een voorwaarde inhoudt, dat deze voorwaarde niet (langer) aan nakoming in de weg staat, bijv. doordat zij in vervulling is gegaan. Daartoe zal De Smedt moeten stellen en bij betwisting moeten bewijzen welke inhoud die voorwaarde heeft. Het hof heeft derhalve met zijn oordeel dat Probis de inhoud van die voorwaarde dient te stellen en zo nodig te bewijzen, hetzij blij gegeven van een onjuiste opvatting omtrent de betekenis van art. 177 Rv of de strekking van een opschortende voorwaarde, hetzij zijn oordeel ontoereikend gemotiveerd, nu zonder nadere motivering, die ontbreekt, niet begrijpelijk is op grond waarvan op

Probis de bewijslast met betrekking tot de inhoud van de voorwaarde rust.⁵

Conclusie: bij opschortende voorwaarde ligt bewijslast bij eiser.

Het arrest-Probis/De Smedt oogt nogal casuïstisch, omdat een contractuele clausule als in deze zaak (‘zodra zulks mogelijk is’) in de praktijk niet vaak zal voorkomen. De ontbindende voorwaarde van Kroymans/Verploegen zal waarschijnlijk vaker voorkomen, denk bijvoorbeeld aan het financieringsvoorbehoud, dat in art. 16 van de standaard NVM-koopakte als ontbindende voorwaarde is opgenomen.⁶ Het is echter maar de vraag of elk financieringsvoorbehoud altijd een ontbindende voorwaarde behelst. Wat te denken van de (mondelijke of schriftelijke) mededeling: ‘Ik koop dat stuk grond of die bedrijfshal⁷ van je, als ik de financiering rond krijg.’ Is dat een koop onder een ontbindende of een opschortende voorwaarde? De mededeling lijkt toch wel erg op de clausule in Probis/De Smedt ‘zodra zulks mogelijk is’. Het hangt dus van de formulering af of een financieringsvoorbehoud als een ontbindende voorwaarde (bewijslast gedaagde) of een opschortende voorwaarde (bewijslast eiser) moet worden gezien.

5 Annotatie D. Asser: ‘Kort en goed: de eiser die zijn vordering baseert op een voorwaardelijke verbintenis heeft stelplicht en bewijsrisico ter zake van de feiten waaruit blijkt dat het voorwaardelijk karakter van de verbintenis niet aan de vordering in de weg staat.’
6 ‘Art. 16: Ontbindende voorwaarden. Deze overeenkomst kan door koper worden ontbonden indien uiterlijk [...] koper voor de financiering van de onroerende zaak voor een bedrag van [...] geen hypothecaire geldlening of het aanbod daartoe van een erkende geldverstrekker heeft verkregen. (etc.)’ – gevolgd door een uitwerking op welke wijze koper de voorwaarde dient in te roepen.
7 Een woning zou een slecht voorbeeld zijn, gezien het schriftelijkheidsvereiste van art. 7:2 BW.

casus 3

De *derde casus* is gebaseerd op het arrest-Gielkens/ Gielkens, Hoge Raad 17 juni 1994, NJ 1994, 671:

‘3.5 De onderdelen [...] zijn gericht tegen ’s Hofs oordeel [...] dat de broer dient te bewijzen dat hij eigendom van de auto heeft verkregen. Bij beoordeling van deze onderdelen dient uitgangspunt te zijn dat degene die een goed houdt, vermoed wordt dit goed voor zichzelf te houden en dus bezitter daarvan te zijn (art. 3:109 BW), voorts dat de bezitter van een goed vermoed wordt de rechthebbende te zijn (art. 3:119 lid 1 BW). Het staat de rechter die over de feiten oordeelt echter vrij om op grond van hetgeen over en weer is gesteld en de verdere omstandigheden van het geval te oordelen dat het vermoeden dat de bezitter eigenaar is, zodanig is weerlegd dat de bezitter zijn gepretendeerde eigendomsrecht nader zal hebben te bewijzen (Hoge Raad 8 mei 1987, NJ 1988, 700 en 26 februari 1988, NJ 1989, 488). Het hof heeft bij de vorming van zijn oordeel (...) van deze vrijheid gebruik gemaakt.’⁸

Conclusie: bewijslast in geval van ‘lening versus schenking’ ligt in beginsel bij de ‘uitlener’. Aan te nemen valt dat het daarbij niet uitmaakt of het gaat om een schilderij of – zoals in de casusvarianten – om contant geld of een girale overmaking, want de in het arrest genoemde artikelen 3:109 en 119 BW spreken immers van een ‘goed’ en niet van een ‘zaak’.

8 Het is opmerkelijk dat dit bij velen onbekende arrest zonder annotatie in de NJ is verschenen. De onder het oude BW gewezen arresten NJ 1988, 700 (Geurts/Lijesen) en NJ 1989, 488 (Küthe/Artz), waarnaar het arrest verwijst, waren nog wel instructief geannoteerd, beide door prof. mr. W.M. Kleijn, die ons onlangs helaas is overleden en wiens heldere annotaties wij zullen missen.

casus 4

De *vierde casus* verwijst eveneens naar het – gezien het praktische belang ervan – relatief onbekende arrest-

Kamerman/Aro Lease (Hoge Raad 7 februari 1992 NJ 1992, 809 m.nt. HJS): ‘Wanneer iemand door valselijk de handtekening van een ander te plaatsen iets voor die ander verklaart, kan deze ander zich in het algemeen tegen degene tot wie de verklaring is gericht, erop beroepen dat de handtekening en daarmee de verklaring niet van hem afkomstig is, ook wanneer degene tot wie de verklaring was gericht, heeft aangenomen en redelijkerwijs mocht aannemen dat de handtekening echt was. Uit het beginsel dat ten grondslag ligt aan de artt. 3:35, 3:36, 3:61 lid 2 BW, in samenhang met art. 6:147, vloeit (en vloeide voor 1 januari 1992) evenwel voort dat dit anders kan zijn onder bijzondere omstandigheden van dien aard dat zij tot de slotsom nopen dat aan degene wiens handtekening is vervalst, valt toe te rekenen dat de wederpartij de handtekening voor echt heeft gehouden en redelijkerwijze mocht houden.’

Conclusie: eiser moet bewijzen dat hij door toedoen van gedaagde in die valse handtekening is getrapt. Dit arrest kan van nut zijn in geval van betalingsopdrachten door lieden die bankoverschrijvingsformulieren uit uw brievenbus hebben ‘gehengeld’, voorzien van een handtekening die kon worden nageemaakt uit andere gehengelde papieren. Of tijdelijke huisgenoten die op uw naam een leaseauto hebben geritseld en vervolgens – in die leaseauto – met de noorderzon zijn vertrokken.

150 Rv, beslaat bijvoorbeeld slechts drie kantjes.) Ook kan men bij het lezen van de NJ letten op zaken waar de HR op het punt van de verdeling van de bewijslast het hof vernietigt of anders oordeelt dan de P-G voorstelt. Neem bijvoorbeeld recentelijk nog het arrest-Robur/De Koning.¹⁰ In die zaak speelde een over en weer gestelde en betwiste brij van feiten, die qua bewijslast ken-

Winst voor advocaat

Let op: als de casus ook maar *iets* wordt gewijzigd, kan de bewijslastverdeling omslaan. En daar is dus voor de oplettende advocaat winst te behalen. Zo wees ik er bij de arresten-Kroymans/Verploegen en Probis/De Smedt al op dat het bij een voorwaarde waarvan de exacte formulering niet precies vaststaat, voor de bewijslastverdeling van belang kan zijn of deze als een ontbindende of een opschortende voorwaarde wordt bestempeld. Uit Gielkens/Gielkens kunt u leren dat degene die geen bezit (meer) heeft, qua bewijslastverdeling in beginsel op achterstand staat, maar dat hij wel kan bepleiten dat het vermoeden dat de bezitter eigenaar is, zodanig weerlegd is dat de bezitter zijn gepretendeerde eigendomsrecht nader zal hebben te bewijzen. En volgens Kamerman/Aro Lease zit degene aan wie een valse handtekening wordt tegengeworpen weliswaar in principe op rozen, maar zijn wederpartij kan bepleiten dat bijzondere omstandigheden tot de slotsom nopen dat aan degene wiens handtekening is vervalst, valt toe te rekenen dat de wederpartij de handtekening voor echt heeft gehouden en redelijkerwijze mocht houden.

Kortom, het blijft spannend, ook voor u, want de verdeling van de bewijslast kan de afloop van uw zaak beslissen.

9 Rechter: ‘Welk wetsartikel bedoelt u?’ Advocaat: ‘Aantekening 2 bij artikel 3’.

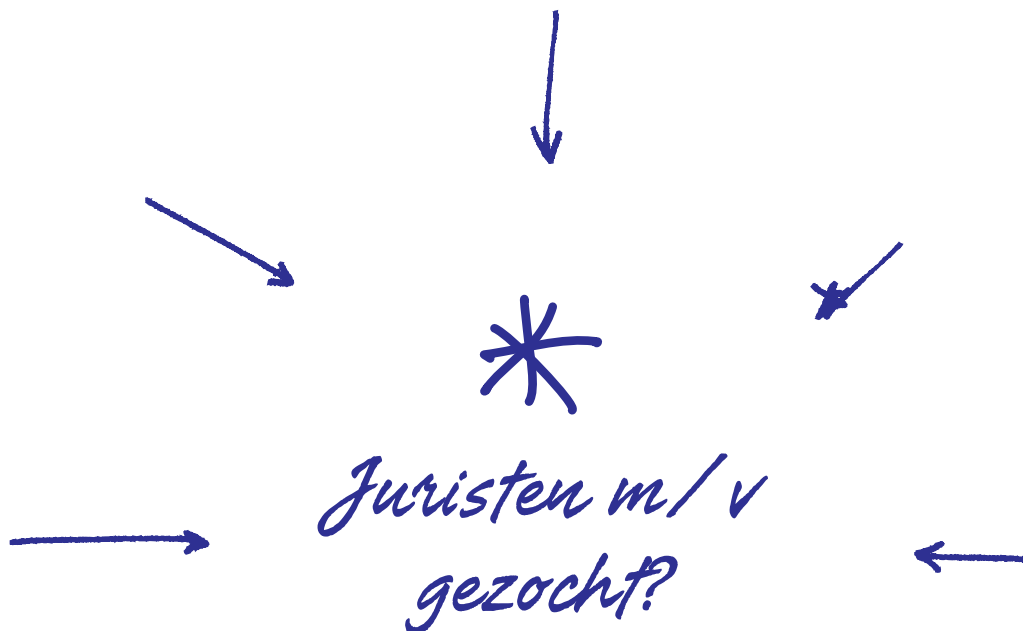
10 Hoge Raad 4 april 2008, NJ 2008, 201.

11 De lucht is op dit punt nog steeds niet geklaard, zo blijkt uit zijn betoog. Huydecoper bespeurt zelfs een ‘terugkeer in veranderde gedaante’ van de – door mij in noot 3 nog badinerend gememoreerde – onsplitbaarheid van het *aveu!*

Verdere oriëntatie

Assers *Bewijslastverdeling* (W.D.H. Asser, Serie *Burgerlijk Proces & Praktijk*, Kluwer 2004) is – hoewel het tijd wordt voor een nieuwe druk – nog steeds een onmisbaar handboek, temeer nu T&C Rv, ondanks zijn voor velen bijna wettelijke status,⁹ het enigszins laat afweten (het commentaar op de hoofdregel van ons bewijsrecht, art.

nelijk lastig te rangschikken was. Vaak is in een dergelijke zaak vooral de conclusie van het OM interessant. Zo geeft A-G Huydecoper in zijn conclusie voor dit arrest een uiterst instructieve samenvatting van het problematische onderscheid tussen een ontkenning van eisers stellingen en een bevrijdend verweer van gedaagde.¹¹

Nobiles Juridisch maakt het u makkelijk

Een krachtig juridisch portfolio dat u gedurende het hele jaar in contact brengt met juridisch toptalent. Van imagobuilding via Nobiles Magazine tot en met gericht 1 op 1 contact en zelfs directe werving via het Legal District op het Sp!ts Nobiles Careerevent: Nobiles Juridisch helpt u uw arbeidsmarktdoelstellingen realiseren.

Meer weten over de juridische advertentiemogelijkheden van Nobiles Media?

De salesafdeling informeert u graag. Neem contact op via T 020 623 18 00 of sales@nobiles.nl. U vindt ook meer informatie op www.nobilesmedia.nl.

Een greep uit het Nobiles Juridische portfolio:

Nobiles Juristengids

Juridisch Magazine

Nobiles Q-Meesters

Legal District

Nobiles Database

Juridische Nieuwsbrief

Nobiles
media

Slecht toegankelijk voor doelgroep

.....
Koert Boshouwers
redactielid
.....

De wet in gewoon Nederlands verscheen verleden jaar. De auteur, Douwe Brongers, heeft het geschreven ter verduidelijking van de belangrijkste wetten waar de Nederlandse burger mee te maken kan krijgen. Dit zijn naar zijn mening naast de Universele verklaring van de rechten van de mens ook het Europees Verdrag, de Grondwet en de Boeken 1 en 4 BW; naast de bepalingen in het BW over verbintenissenrecht ook onrechtmatige daad, koop- en ruilvereenkomsten, schenking, huur en arbeidsovereenkomsten. Tot slot heeft hij de belangrijkste artikelen uit de Wetboeken van Strafrecht en Strafvordering opgenomen.

Volgens het persbericht gaat het om een zeer compleet, handzaam en leesbaar handboek dat in geen enkel huishouden zou mogen ontbreken. Deze pretentie wordt naar mijn mening helaas niet waargemaakt.

Voor de doelgroep, volgens het omslag de Nederlander die zelf, zonder juridische hulp, wil lezen en begrijpen hoe het recht in elkaar zit, is het boek namelijk slecht toegankelijk. Voor een leek is het niet eenvoudig om een onderscheid te maken tussen de verschillende rechtsgebieden. Als de advocaat al moet nadenken in welke wet een wetsbepaling staat, dan is dit voor een niet-jurist zo goed als onmogelijk.

De artikelen zijn dan wel voorzien van een kopje, maar een trefwoordenregister ontbreekt. Men zal dus veel moeten bladeren in de verschillende wetten voor men gevonden heeft waar men naar zoekt.

De auteur voorziet bovendien alle artikelen van een of een paar trefwoorden, zodat de lezer weet waar het betrekking op heeft. Vervolgens vat hij de inhoud van het artikel, of een paar artikelen tegelijk – met alle artikelleden – samen in een paar zinnen. Hij kiest hierbij voor een eigen, doorlopende nummering, die niet altijd overeenkomt met de nummering in de wet. Aan het eind van het artikel geeft hij de originele vindplaats in de wet weer, wanneer de nummering afwijkt.

Deze opzet is niet handig. Wanneer de lezer een bepaald wetsartikel wil opzoeken, bijvoorbeeld omdat in een aan hem gerichte brief naar dit artikel wordt verwezen, kan hij het in het boek niet (snel) vinden, maar moet hij gaan zoeken.

Ook op de juistheid van de informatie valt nogal wat af te dingen. De uitleg bij sommige artikelen is zelfs ronduit onjuist. Zo staat bijvoorbeeld in art. 155 Boek 1 BW (1:136 en 1:137 BW) dat als beide echtgenoten het niet eens worden over de vraag of een bepaald goed tot het te verrekenen vermogen behoort, het automatisch onder de verrekening valt. De realiteit is (helaas) een andere.

Door de noodzaak om een wetsartikel met alle artikelleden in een paar zinnen samen te vatten, ontbreekt de ruimte voor nuancering. De woordkeuze kan de lezer makkelijk op het verkeerde been zetten, met alle ergernis en teleurstelling van dien.

Het boek zou de advocaat behulpzaam kunnen zijn bij het uitleggen van een wetsbepaling aan een cliënt, maar ook hier staat de opbouw ervan aan het snel vinden van informatie in de weg.

Ik zal het boek niet gebruiken.

De wet in gewoon Nederlands
Douwe Brongers, De wet in
gewoon Nederlands, Uitgeverij
Balans, ISBN 978 90 5018 796 1;
640 p., € 17,50.

Bij de Commissie Gelijke Behandeling

Discriminatie bewijzen

Wanneer in behandeling genomen?

* Discriminatiegronden

Om in behandeling te kunnen worden genomen, moet het verzoekschrift een van de volgende discriminatiegronden aanvoeren: onderscheid naar ras, nationaliteit, geslacht, seksuele gerichtheid, godsdienst, levensovertuiging, burgerlijke staat of politieke gezindheid (AWGB), onderscheid naar leeftijd, handicap en/of chronische ziekte, arbeidsduur (voltijd of deeltijd werken) of tijdelijk/vast arbeidscontract (overige gelijkbehandelingswetgeving).^a

* Discriminatieverbodsterreinen

De AWGB ziet toe op de terreinen van de arbeid en van goederen en diensten. In geval van de gronden leeftijd, arbeidsduur en tijdelijk/vast contract beperkt het verbod van onderscheid zich tot het gebied van de arbeid. Onderscheid op grond van handicap/chronische ziekte is zowel op het terrein van de arbeid als in het beroepsonderwijs verboden.

* Eenzijdig overheids-handelen

Behalve in geval van ras is de Commissie niet bevoegd te oordelen als er sprake is van eenzijdig overheids-handelen. Zo valt bijvoorbeeld het al dan niet verstrekken van kindbijslag buiten de bevoegdheid van de Commissie. Ten aanzien van onderscheid op grond van ras is de Commissie sinds 2004 wel bevoegd te oordelen over overheids-handelen dat samenhangt met sociale bescherming, waaronder de sociale zekerheid en sociale voordelen.^b

* Tijdsverloop

Als de vermeende ongelijke behandeling *vóór de inwerking-treding* van de betreffende wet heeft plaatsgevonden of wanneer sindsdien *een zodanige termijn* is verstreken dat in redelijkheid geen onderzoek meer kan plaatsvinden, wordt het verzoek niet in behandeling genomen.^c

* Kennelijk ongegrond^d

De blote stelling dat men zich gediscrimineerd voelt, is onvoldoende; er dient een begin van een

Hoe procedeert men bij de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) en wat is de opbouw van de oordelen van de CGB? En dan die bijzondere bewijslastverdeling... Twee checklists zeggen iets over de ontvankelijkheid en over mogelijke uitzonderingen op het discriminatieverbod.

.....
J.E. Bonneur
juridisch adviseur CGB¹
.....

Een ambtenaar reist dagelijks van zijn woonplaats Enkhuizen naar zijn werk in Hoofddorp. Vanwege een chronische ziekte is hij niet in staat met het openbaar vervoer te reizen en neemt hij de auto. Daardoor ontvangt hij maandelijks € 130, veel minder dan de daadwerkelijke kosten. Werknemers die wel met het ov reizen, krijgen de volledige kosten vergoed. De ambtenaar voelt zich ongelijk behandeld op grond van chronische ziekte en dient een verzoekschrift in bij de Commissie Gelijke Behandeling.²

Vrouwen die minder verdienen dan mannen voor hetzelfde soort werk, vijftigers die zich suf solliciteren en toch maar niet aan de bak komen, allochtone jongeren die de disco niet in mogen, een sollicitant die wordt afgewezen omdat hij Belg is en een homostel dat in een danswedstrijd geen paar mag vormen: zomaar een greep uit het werk van de

.....
Commissie Gelijke Behandeling.

Van de 247 zaken waarin de Commissie in 2007 een oordeel heeft uitgebracht, hadden er 82 betrekking op de grond leeftijd, 31 op ras, 29 op geslacht, 29 op handicap/chronische ziekte, 22 op godsdienst, 8 op arbeidsduur en tijdelijk/vast arbeidscontract, de overige gingen over de gronden nationaliteit, burgerlijke staat en seksuele gerichtheid. Een groot deel hiervan (159) speelde zich af op het terrein van de arbeid.

Niet lijdelijk

De Commissie Gelijke Behandeling is een onafhankelijk college, gespecialiseerd in gelijke behandeling. De procedure bij de Commissie is laagdrempelig, kosteloos en procesvertegenwoordiging is niet vereist. Het schrijven van een kort briefje of korte e-mail waarin staat waarom men zich gediscrimineerd voelt, welke discriminatiegrond in het geding is en op welk terrein de ongelijke behandeling heeft plaatsgevonden, volstaat. Wel is van het belang dat het verzoek enigszins is onderbouwd.

De Commissie is niet lijdelijk: zij stelt partijen vragen en zoekt zo nodig zelf dingen uit. Indien een verzoekschrift onduidelijk of onvolledig is, zal de Commissie schriftelijk of telefonisch om verduidelijking vragen.

De standaardprocedure behelst een schriftelijke ronde waarin een reactie op het verzoekschrift wordt gevraagd en meestal nadere vragen aan partijen worden gesteld, en het houden van een hoorzitting.³

Naast een verzoek om een oordeel over het handelen van een ander, bestaat de mogelijkheid het eigen (voorgenomen) handelen ter toetsing aan de Commissie voor te leggen. De laatste jaren wordt hiervan steeds vaker gebruik gemaakt, bijvoorbeeld door pensioenfondsen die een wijziging in hun reglement aan de Commissie voorleggen met de vraag of hierin verboden leeftijds onderscheid wordt gemaakt.

Gesloten systeem

Het gaat in zaken bij de Commissie steeds om de vraag: is er onderscheid ge-

.....
vermoeden van onderscheid te worden gewekt. Wel zal de Commissie in een dergelijk geval steeds de verzoeker de kans geven het verzoekschrift alsnog nader te onderbouwen. Dit kan schriftelijk, maar ook simpelweg door een telefoontje met de vraag wat er nu precies aan de hand is. Indien geen nadere onderbouwing volgt, wordt het dossier gesloten.

* Voldoende belang?^e

Indien het belang van verzoeker of het gewicht van de gedraging kennelijk onvoldoende is, is dit eveneens reden om de zaak niet in behandeling te nemen.

* Geschikt voor mediation?

Alvorens zij een zaak in behandeling neemt, zal de Commissie steeds bekijken of de zaak wellicht geschikt is voor *mediation*. Sinds enige jaren heeft de Commissie de mogelijkheid te verwijzen naar een externe mediator, die door de Commissie wordt gefinancierd. Als de mediation niet slaagt, wordt de procedure bij de CGB voortgezet.

- a Zo nam de Commissie een verzoek van een hondenbezitter die – in tegenstelling tot kattenbezitters – wel belasting moest betalen, niet in behandeling vanwege het ontbreken van een discriminatiegrond.
- b Art. 7a AWGB.
- c De AWGB is in werking getreden in 1994, de WGBL op 1 mei 2004 en de WGB H/CZ op 1 december 2003. De wetten hebben geen terugwerkende kracht. Art. 14 lid 1c AWGB: 'In haar brochure hanteert de Commissie drie jaar als richtlijn voor een redelijke termijn, maar afhankelijk van de omstandigheden van het individuele verzoek kan dit anders liggen.'
- d Art. 4 lid 1a AWGB.
- e Art. 14 lid 1b AWGB.

maakt en is dit al dan niet verboden? De Commissie beperkt zich tot de gelijkebehandelingswetgeving,⁴ die een gesloten systeem vormt met een algemeen verbod van onderscheid op grond van een gelimiteerd aantal discriminatiegronden, en een beperkt aantal wettelijke uitzonderingen. Een gevolg daarvan is dat het oordeel van de Commissie een vaste opbouw heeft, waarin steeds een reeks elementen volgens een vast stramien wordt nagelopen.

Van de 515 verzoeken die in 2007 bij de Commissie werden ingediend, werd in 246 van de gevallen een oordeel uitgesproken. Hoewel de meeste verzoeken wel op de een of ander manier met ongelijke behandeling of discriminatie te maken hebben, valt een groot deel buiten het werkterrein van de Commissie. Het blijkt lastig voor verzoekende partijen, en soms ook voor gemachtigden en advocaten die hen bijstaan, in te schatten welke zaken wel en welke niet geschikt zijn om voor te leggen aan de Commissie. Aan de hand van een checklist bepaalt de Commissie of zij een zaak in behandeling neemt (zie kader).

Direct en indirect onderscheid

Onderscheid op grond van de in de AWGB genoemde discriminatiegronden is – behoudens enkele zeer strikte uit-

Verzoekende partijen, en soms ook advocaten, blijken moeilijk in te kunnen schatten welke zaken geschikt zijn voor de Commissie

zonderingen – altijd verboden, evenals onderscheid op grond van handicap/chronische ziekte. Voor de gronden arbeidsduur, tijdelijk/vast contract en leeftijd geldt dit niet: bij deze gronden is ook in geval van direct onderscheid steeds een objectieve rechtvaardiging mogelijk.

Onder direct onderscheid (art. 1 AWGB) wordt verstaan onderscheid dat rechtstreeks verwijst naar één van de in de AWGB genoemde discriminatiegronden. Bij indirect onderscheid gaat het om onderscheid op grond van een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze die personen bijzonder treft in verband met een of meer in de wet genoemde discriminatiegronden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht wor-

den aan het stellen van een taaleis aan een sollicitant. Dit kan immers indirect onderscheid opleveren op grond van ras aangezien mensen van niet-Nederlandse afkomst door deze eis vaker zullen worden getroffen.

De centrale vraag van ieder oordeel is of *onderscheid*⁵ is gemaakt op grond van een van de discriminatiegronden zoals genoemd in de gelijkebehandelingswetgeving. Enkel indien de verzoeker stelt dat sprake is van zulk een onderscheid op het terrein waarop het verbod van onderscheid ten aanzien van de desbetreffende grond zich richt, is de Commissie bevoegd een oordeel te geven. Daarbij dient de verzoekende partij zich in een juridisch vergelijkbare situatie te bevinden als degene met wie hij zich vergelijkt. Zo oordeelde de Commissie meerdere malen dat WAO'ers zich – voor wat betreft bepaalde pensioenaanspraken – niet in een vergelijkbare positie bevinden als werknemers die geen WAO-uitkering ontvangen.

Objectieve rechtvaardiging

Indirect onderscheid kan onder omstandigheden gerechtvaardigd zijn, als de partij die mogelijk onderscheid heeft gemaakt feiten aandraagt ter rechtvaardiging hiervan. De weging van de objectieve rechtvaardiging vormt vaak

De uitzonderingen

In geval van de AWGB-gronden en de grond handicap/chronische ziekte is direct onderscheid altijd in strijd met de wet behalve wanneer sprake is van een van de volgende – gelimiteerde – uitzonderingen.

* Voorkeursbeleid¹

Onderscheid op grond van ras, geslacht kan zijn toegestaan indien dit plaatsvindt in het kader van voorkeursbeleid ('positieve actie').¹¹ Een beroep erop zal niet gemakkelijk slagen omdat voldaan moet worden aan de volgende strenge eisen:

- de achterstand van de begunstigde

groep dient te worden aangetoond en te worden gerelateerd aan het beschikbare arbeidsaanbod;

- bij sollicitaties en promoties dient steeds een objectieve beoordeling van alle kandidaten plaats te vinden, waarbij uitsluitend bij gelijke geschiktheid voorrang mag worden gegeven aan een kandidaat uit de begunstigde groep. Uit de advertentie moet duidelijk blijken dat de vacature openstaat voor alle potentiële kandidaten en dus niet enkel voor kandidaten uit de begunstigde groep;

- het voorkeursbeleid dient in de advertentie duidelijk te worden vermeld; het achterwege laten van

deze vermelding is in strijd met de wet;

- het onderscheid staat in redelijke verhouding tot het doel.

* Geslachts- en rasbepaaldheid

Het verbod van onderscheid op grond van geslacht geldt niet in geval van geslachtsbepaalde beroepsactiviteiten, zoals opgesomd in een speciaal besluit.¹¹ Het kan bijvoorbeeld gaan om een mannequin of een hulp in de particuliere huishouding. Onderscheid op grond van ras is niet verboden indien de uiterlijke kenmerken die samenhangen met het ras van een persoon bepalend zijn, bijvoorbeeld

bij de werving van een acteur.¹² Deze uitzonderingen spelen slechts zelden een rol in de zaken die zich bij de Commissie aandienen.

* Verenigingsrecht

Het verbod op het maken van onderscheid kan worden beperkt door het grondwettelijke recht op verenigingsvrijheid. De verenigingsvrijheid brengt mee dat mensen zich mogen verenigen rond een identiteitskenmerk, bijvoorbeeld een mannenkoor of een vereniging van huisvrouwen. Bij de beperking van het lidmaatschap aan bijvoorbeeld mannen of vrouwen dient echter te worden beoordeeld hoe deze beperking zich verhoudt tot het doel

de kern van het oordeel van de Commissie. De Commissie gebruikt de volgende objectieve rechtvaardigingstoets en sluit hiermee nauw aan bij de toets van het HvJ EG.

‘Of in een concreet geval sprake is van een objectieve rechtvaardiging, moet worden nagegaan aan de hand van een beoordeling van het doel van het onderscheid en het middel dat ter bereiking van dit doel is ingezet. Het doel dient legitiem te zijn, in de zin van voldoende zwaarwegend dan wel te beantwoorden aan een werkelijke behoefte. Een legitiem doel vereist voorts dat er geen sprake is van een discriminerend oogmerk. Het middel dat wordt gehanteerd moet passend en noodzakelijk zijn. Een mid-

.....
De verzoekende partij moet feiten aanvoeren die onderscheid kunnen doen vermoeden, waarop de wederpartij dient te bewijzen dat niet in strijd met de wet is gehandeld
.....

del is passend indien het geschikt is om het doel te bereiken. Het middel is noodzakelijk indien het doel niet kan worden bereikt met een middel dat niet leidt tot onderscheid, althans minder bezwaarlijk is (subsidiariteit), en het middel in evenredige verhouding staat tot het doel (proportionaliteit).’

De forens

In de zaak van de chronisch zieke forens waarmee dit artikel opende, paste de Commissie deze toets als volgt toe. De Commissie stelde allereerst vast dat het indirect onderscheid op grond van handicap/chronische ziekte opleverde, nu de ambtenaar vanwege medische redenen het openbaar vervoer niet kon gebruiken waardoor hij, anders dan de werknemers die met het openbaar vervoer reisden, de totale reiskosten niet vergoed kreeg. De werkgever had de volgende doelen voor deze vergoedingsregeling genoemd: het kiezen voor een voor de gehandicapte werknemer financieel meest gunstige bepaling uit de overkoepelende regeling en het voorkomen van individuele afweging per geval en daarmee mogelijk willekeur. De Commissie achtte deze doelen legitiem en de gehanteerde regeling geschikt om deze doelen te bereiken. De Commissie overwoog echter dat toepassing van deze vergoedingsregeling niet noodzakelijk was, aangezien op vele andere manieren een reiskostenver-

van de vereniging. Indien de beperking geen verband houdt met het doel, is de verenigingsvrijheid niet in geding en kan de beperking worden getoetst aan het gelijkheidsbeginsel.^v

* Kerkgenootschap

Art. 3 AWGB bepaalt dat de gelijkebehandelingswetgeving niet van toepassing is op rechtsverhoudingen binnen kerkgenootschappen, andere genootschappen op geestelijke grondslag en het geestelijk ambt.

* Bijzonder onderwijs

Instellingen van bijzonder onderwijs kunnen (toelatings)eisen stellen aan leerlingen en personeel, mits de

eisen noodzakelijk zijn om het doel en de grondslag van de instelling te verwezenlijken.

* Onaanvaardbare gevolgen

In zeer uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld indien er sprake is van bedreiging van de volksgezondheid, acht de Commissie zich bevoegd het gesloten systeem te doorbreken door toepassing van art. 6:248 BW.^{vi} Dit betekent dat de gelijkebehandelingsnorm buiten toepassing wordt gelaten indien onverkorte toepassing hiervan naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid tot onaanvaardbare gevolgen zou leiden.

I CGB 6 april 2006, oordeel 2006-61, over voorkeursbeleid ten aanzien van de gronden geslacht, seksuele gerichtheid, ras en handicap/chronische ziekte.

II Art. 2 lid 3 AWGB: het in deze wet neergelegde verbod geldt niet, indien het onderscheid tot doel heeft vrouwen of personen behorend tot een bepaalde etnische of culturele minderheidsgroep een bevoorrechte positie toe te kennen teneinde feitelijke ongelijkheden op te heffen of te verminderen en het onderscheid in een redelijke verhouding staat tot het doel. Art. 3 lid 3 WGBH/CZ: ‘Het verbod van onderscheid geldt niet indien het verbod een specifieke maatregel betreft die tot doel heeft personen met een

handicap of chronische ziekte een bevoorrechte positie toe te kennen teneinde feitelijke nadelen op te heffen of te verminderen en het onderscheid in een redelijke verhouding staat tot het doel.’

III Besluit beroepsactiviteiten (art. 2 lid 1 AWGB).

IV Art. 2 lid 4 AWGB.

V CGB 21 december 2006, oordeel 2006-258.

VI Art. 6:248 lid 2 BW: ‘Een tussen partijen als gevolg van de overeenkomst geldende regel is niet van toepassing, voor zover dit onder omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn.’ Zie CGB 7 februari 2006, oordeel 2006-20.

goeding kan worden gegeven, waarbij deze doelen worden bereikt die geen – althans, minder – onderscheid maken. Zo zou de werkgever werknemers met een handicap/chronische ziekte een vergoeding kunnen verstrekken gelijk aan de ov-kosten van het traject. Bovendien had de werkgever voor verzoeker de hardheidsclausule kunnen toepassen. Het oordeel in deze zaak luidde dan ook dat de werkgever in strijd met de wet indirect onderscheid op grond van chronische ziekte had gemaakt dat niet objectief gerechtvaardigd was.

50-

In een zaak over een uitzendbureau gespecialiseerd in bemiddeling van senioren, oordeelde de Commissie dat het gemaakte onderscheid wel objectief gerechtvaardigd was.⁶ In deze zaak maakte een uitzendbureau direct onderscheid op grond van leeftijd door een sollicitant af te wijzen omdat zij jonger was dan 50 jaar. De doelen van het uitzendbureau waren het vergroten van de arbeidsparticipatie van ouderen en het wegnemen van vooroordelen over deze groep. De Commissie achtte deze doelen legitiem. Voorts oordeelde de Commissie dat het uitsluitend bemiddelen van ouderen een passend en noodzakelijk middel is om deze doelen te bereiken. Zolang er een achterstandspositie op de arbeidsmarkt voor ouderen bestaat, is bovendien voldaan aan het proportionaliteitsvereiste.

Verschuiving bewijslast

Omdat discriminatie vaak moeilijk is te bewijzen – zeker voor degene die meent

Veel zaken stranden omdat verzoekers het zonder enige concrete aanwijzingen laten bij de mening dat men zich ongelijk behandeld voelt

slachtoffer te zijn – heeft de Europese regelgever voorzien in een verlichting van de bewijslast voor het vermeende slachtoffer. De Nederlandse wetgever heeft deze Europese bewijslastregel geïmplementeerd. Voor alle AWGB-gronden en voor de gronden leeftijd en handicap/chronische ziekte geldt sinds 1 april 2004 de volgende bewijslastregel.

‘Indien degene die meent dat in zijn nadeel een onderscheid is of wordt gemaakt als bedoeld in deze wet, in rechte feiten aanvoert die dat onderscheid kunnen doen vermoeden, dient de wederpartij te bewijzen dat niet in strijd met deze wet is gehandeld.’⁷

Het gaat hierbij nadrukkelijk niet om een bewijslastomkering, maar om een verschuiving van de bewijslast. De verzoekende partij kan niet volstaan met maar wat te roepen, maar dient feiten aan te voeren die onderscheid kunnen doen vermoeden. Aanvoeren is meer dan stellen; het impliceert dat feiten komen vast te staan.

Zaken bij de Commissie stranden vaak omdat verzoekers geen feiten stellen die zelfs maar een begin van een vermoeden van onderscheid vestigen. Het gaat dan zonder concrete aanwijzingen om gedachten en meningen dat men zich ongelijk behandeld voelt. De verzoeker krijgt in die gevallen de gelegenheid het verzoek alsnog toe te lichten, maar indien dit niet resulteert in het vestigen van een begin van een vermoeden van onderscheid, sluit de Commissie het dossier.

Meestal opgevolgd

De oordelen van de Commissie zijn niet juridisch bindend. Dit lijkt een zwakte, maar het is te prefereren als normen worden geïnternaliseerd in plaats van opgelegd, zodat mensen er uit zichzelf naar handelen. In de praktijk blijken de oordelen vaak te worden opgevolgd door partijen. In ruim 60 procent van de oordelen waarin geoordeeld wordt dat sprake was van strijd met de wet en/of een aanbeveling is gedaan, nemen partijen maatregelen ter opvolging van het oordeel.

Na een oordeel van de Commissie bestaat voor partijen altijd de mogelijkheid om alsnog naar de rechter te gaan. Soms kiest een verzoekende partij er bewust voor de zaak eerst voor te leggen aan de Commissie, omdat de zaak dan uitvoerig wordt onderzocht, om vervolgens met het oordeel in de hand naar de rechter te stappen. Omdat de rechter naar meer rechtsgebieden kijkt dan alleen die van de gelijkebehandelingswetgeving, kan haar vonnis anders uitvallen dan het oordeel van de Commissie. Over het algemeen betreft de rechter echter wel het

1 Mr. J.E. Bonneur dankt mr. A.G. Castermans en S.M.E. Noordsij voor hun hulp bij dit artikel.

2 CGB 6 december 2007, oordeel 2007-209.

3 Er is ook een vereenvoudigde procedure, met kortere termijnen en zonder zitting, of enkelvoudige behandeling door één commissielid. Bij spoed is versnelde behandeling mogelijk, als het verzoekschrift aangeeft dat de zaak spoedeisend is.

4 De centrale wet is de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB); de Wet gelijke behandeling mannen en vrou-

wen is een *lex specialis* van de AWGB. Voorts zijn de volgende bijzondere wetten en bepalingen uit het BW en de Ambtenarenwet relevant: Wet onderscheid arbeidsduur (WOA) en art. 7:648 BW en art. 129g Ambtenarenwet (t.a.v. van de grond arbeidsduur); Wet onderscheid bepaalde onbepaalde tijd (WOBOT) en art. 7:649 BW en art. 129h Ambtenarenwet (t.a.v. de grond tijdelijk/vast contract); Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ); Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid (WGBL).

5 Een enkele keer gaat het niet om een onderscheid, bijvoorbeeld indien een werkgever in strijd handelt met zijn plicht een klacht over discriminatie zorgvuldig te behandelen. Dan luidt het dictum: strijd met de gelijkebehandelingswetgeving.

6 CGB 13 mei 2005, oordeel 2005-82.

7 Art. 10 AWGB. Zie eveneens art. 6a WGB en art. 646 lid 8 BW, art. 12 WGBL, art. 4 Richtlijn nr. 97/80-EG van de Raad van 15 december 1997 inzake de bewijslast in gevallen van discriminatie op grond van geslacht (PbEG 1998, L 14/6), art. 8 Richtlijn nr.

2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (PbEG 2000, L 180/22), art. 10 Richtlijn 200/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (PbEG 2000, L 303/16).

8 Zie ook A.G. Castermans, ‘De rechter en de CGB’, in: *Trema* 2007, p. 368.

oordeel van de Commissie bij haar uitspraak en zal hier slechts gemotiveerd van afwijken.⁸

Overigens heeft de chronisch zieke forenzende ambtenaar naar aanleiding van het oordeel van de Commissie alsnog met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2006 een vergoeding ontvangen die gelijk is aan de ov-kosten van het woon-werktraject.

Meer informatie

Op de website www.cgb.nl is alle informatie te vinden over de Commissie, de procedure, de wetteksten en de oordelen van de Commissie.

(advertenties)

WPG Uitgevers is een onafhankelijke uitgevergroep die actief is in Nederland en Vlaanderen en met ruim 600 medewerkers een jaaromzet realiseert van € 137 miljoen. Tot de kernactiviteiten van WPG Uitgevers behoren het uitgeven van boeken voor de algemene markt door o.m. De Arbeiderspers, Querido, De Bezige Bij en Leopold-Ploegsma, het uitgeven van tijdschriften (o.m. Vrij Nederland, Opzij, Psychologie Magazine, Hapinez en Voetbal International) en het uitgeven van leermiddelen voor het primair onderwijs door Zwijzen. Voor meer informatie kijk je op www.wpg.nl

Bedrijfsjurist (v/m)

24-32 uur per week

WPG Uitgevers is op zoek naar een zelfstandige, communicatief sterke en servicegerichte Bedrijfsjurist. Het betreft een veelzijdige functie.

De functie

In je werk ben je met name bezig met contractenrecht en ondernemingsrecht. Je ondersteunt de uitgeverijen door het beoordelen en opstellen van samenwerkingscontracten, automatiseringscontracten, licentiecontracten en algemene voorwaarden. Je adviseert bijvoorbeeld over aansprakelijkheidskwesties. Wat betreft ondernemingsrecht richt je je met name op vennootschapsrecht en overnames. Bij grote overnames schakel je de hulp van een advocatenkantoor in. Daarnaast ben je verantwoordelijk voor de eerstelijns hulp voor juridische vragen van de uitgeverijen. Ervaring in het beoordelen en opstellen van contracten op het gebied van intellectuele eigendom is een pre.

Deze functie is een uitbreiding. Je werkt op het hoofdkantoor met onze juridisch adviseur/trainer intellectuele eigendomsrechten en vult elkaar aan. Belangrijk in jouw rol is de technisch juridische kennis ten behoeve van het maken van juridische producten.

Je profiel

- Je hebt een afgeronde juridische opleiding op academisch niveau
- Je hebt ten minste vijf jaar relevante juridische werkervaring
- Je bent gespecialiseerd in en hebt ervaring met contractenrecht en ondernemingsrecht
- Je hebt kennis van auteursrecht en intellectuele eigendomsrechten
- Je ambieert het om in de breedte van ons bedrijf te opereren
- Je kan snel schakelen en doet dit met gevoel voor politieke verhoudingen
- Je hebt een brede algemene ontwikkeling en affiniteit met boeken en tijdschriften

Wij bieden

Een inhoudelijk uitdagende functie bij een succesvol uitgeefhuis met betrokken collega's. De werkplek is gesitueerd op een prachtige locatie aan de grachten van Amsterdam. Als basis voor onze arbeidsvoorwaarden geldt de CAO voor het Boeken- en Tijdschrift Uitgeverijbedrijf, aangevuld met eigen aantrekkelijke regelingen.

Meer weten en reageren?

Nadere informatie over deze functie kan worden ingewonnen bij Esther van der Wolf-Rhodus (P&O adviseur), telefoon (020) 52 19 777. Reacties kunnen per e-mail tot en met 9 september 2008 worden gericht aan WPG Uitgevers, t.a.v. Saskia van Slooten, secretaresse P&O personeel.organisatie@wpg.nl.

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

Wij leveren u medische argumenten

Al twintig jaren zijn wij advocaten behulpzaam bij het oplossen van problemen met een medisch aspect, zoals:

- De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?
- De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?
- Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeer ik zijn smart?
- De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?
- De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zoveel als vroeger?
- De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

Bertus Rimaweg 18
2597 BV Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl

dr. mr. J.W. Bins, arts RGA

OLLING

ALL IN FINANCE

Behalve dat we al uw fiscale zaken kunnen regelen, adviseren wij u ook graag over al uw andere financiële zaken. We brengen uw toekomst persoonlijk, professioneel en plezierig in kaart. Bel voor een lucratief gesprek **033 433 7038** of ga naar olling.nl.

Olling Belastingadviseurs
Herman Olling FB
Mr. Jos Tummers

FB
NEDERLANDSE FEDERATIE
VAN BELASTINGADVISEURS

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

AMBACHTELIJK GEMAAKTE TOGAS VOOR:
ADVOCAAT - GRIFFIER - RECHTER - FREDIKANT - HOOGLEERAAR

TOGAMAKERIJ RHEBERGEN

WWW.TOGAMAKERIJRHEBERGEN.NL
AMSTELDIJK 18E AMSTERDAM TEL. 020-6629514 06 41981758

Wetenschapper vindt

Corine Prins

Foto: Erik van der Burgt

.....
Corien Prins over technologie: 'Als iemand voor een ander wordt aangezien, is die fout moeilijk recht te zetten'
.....

'Kleine kantoren kunnen nauwelijks IT-specialisten met juridische kennis in huis halen, daardoor kunnen ze het gaan afleggen'

.....
Leon Heuts
.....

Een veelkoppig monster – of beter gezegd: een fenomeen met vele gezichten. Dat is technologie volgens Corien Prins, hoogleraar recht en informatisering aan de Universiteit van Tilburg. Een monster, dat is te negatief. Technologie biedt veel voordelen – zoals je ook in de advocatuur kunt zien. 'Geert-Jan Knoops gaf het onlangs toe', aldus Prins. Knoops is altijd zeer kritisch over het gebruik van DNA-onderzoek in strafzaken, maar draaide zijn mening bij nadat uit DNA-onderzoek bleek dat zijn cliënten Herman de Bois en Wilco Viets zeven jaar ten onrechte in de gevangenis zaten voor de moord op Christel Ambrosius in Putten. Zonder technologie was dat ondenkbaar geweest. Maar vaak is technologie ook daadwerkelijk een monster, dat maar doordendert zonder een duidelijke controle. Niettemin speelt het een steeds belangrijker rol speelt in de samenleving, en dus ook in (straf)zaken.

Gebrek aan middelen

Volgens Prins kan een advocatenkantoor nau-

welijks meer zonder uitgebreide expertise op het gebied van technologie en IT. De advocaat moet vertrouwd zijn met de gevaren, die namen dragen als *function creep* en *black box*, wil hij zijn cliënt nog goed kunnen vertegenwoordigen. Hoe betrouwbaar is bijvoorbeeld een gedigitaliseerde afdruk van een vinger? Prins: 'Dat lijkt onfeilbaar te zijn, maar dat is niet waar. Dit systeem moet immers ook kunnen functioneren met een vieze vinger. Chauffeurs die 's avonds moe de Rotterdamse haven binnenrijden om hun lading te lossen, en die zich identificeren met een vinger, gaan niet eerst hun handen wassen. Die willen snel naar huis. Daarom is er een foutmarge van zo procent. Je neemt dus risico's in de identificatie. Om te weten hoe zwaar die risico's wegen in een strafzaak, moet een advocaat iets afweten van biometrie, de technologie die personen identificeert aan de hand van lichamelijke eigenschappen als een vingerafdruk of DNA.

'Is die kennis bij advocatenkantoren voldoende aanwezig? Volgens Prins dreigt vooral voor kleine kantoren een gebrek aan middelen. 'Grote kantoren hebben de mogelijkheid om IT-specialisten met juridische kennis in huis te halen. Dat zie je ook gebeuren. Maar

voor kleine kantoren is dat veel moeilijker. Ik vind dat onwenselijk, want in steeds meer zaken speelt technologie een rol. Kleine kantoren kunnen het zo gaan afleggen, en dat lijkt me geen goede zaak.'

Wie coördineert het geheel?

Het is ook niet eenvoudig om grip te krijgen op technologie. Want de manier waarop ze wordt toegepast is vaak ondoorzichtig. Neem nu die *function creep*, het verschijnsel dat gegevens die met technologische middelen zijn verkregen, worden gebruikt voor andere doelen dan aanvankelijk de opzet was. Prins: 'Onder druk van de VS voeren we het biometrisch paspoort in. De gegevens die daar op staan, een digitale weergave van de iris en de vinger, worden tevens opgeslagen in een nationale database. De overheid is natuurlijk zeer geïnteresseerd in die informatie, want handig voor opsporing van criminelen. In het wetsvoorstel voor het biometrisch paspoort is ook al de mogelijkheid opgenomen om de gegevens te gebruiken voor opsporing. Het biometrisch paspoort was daar niet voor bedoeld. Toch is er nauwelijks parlementaire discussie; de politiek houdt zich bij technologische innovaties bezig met de aanvankelijke bedoeling, maar wat er daarna met die gegevens gebeurt blijkt minder interessant.'

En op het eerste gezicht lijkt er ook niets mis mee. Waarom zou je zo'n database niet inzetten voor een effectieve bestrijding van criminaliteit? Die in-

.....

'Om te weten hoe zwaar die risico's van identificatie wegen in een strafzaak, moet een advocaat iets afweten van biometrie'

.....

formatie is er 'toch al'. Maar dat tekent de naïeve houding die we ten opzichte van technologie hebben, aldus Prins. Om te beginnen ontstaat door *function creep*, maar ook door het koppelen van bestanden – neem het elektronisch kinddossier – een onoverzichtelijke keten waarbinnen het moeilijk is na te gaan hoe informatie is verspreid. Organisaties en instituties coördineren weliswaar hun eigen stukje binnen die keten, maar wie coördineert het geheel? Mocht het fout gaan, dan is het moeilijk na te gaan waar die fout zit, en bij wie je moet zijn om het recht te zetten. De agent op straat, de gemeentebtenaar achter het loket, ze maken weliswaar steeds meer

gebruik van technologie, maar ze weten weinig van de fitnesses of de gevaren ervan. Prins: 'Het systeem is moeilijk te ontwarren, als een black box die gesloten blijft. De transparantie en daarmee de mogelijkheid van democratische controle verdwijnt.'

Voor een ander aangezien

Advocaten en rechtswetenschappers klagen dat de rechtsstaat wordt ondermijnd en de privacy van de burger afbrokkelt. Prins sluit zich daarbij aan: door cameratoezicht, het opslaan van mobiele telefoonverbindingen, het tappen van het satellietverkeer en het biometrisch paspoort loopt volgens haar vrijwel niemand meer onopgemerkt over straat. Toch is dit niet eens het grootste gevaar, en advocaten moeten daar volgens Prins op bedacht zijn. Veel gevaarlijker is de naïeve, ondoordachte manier waarop technologie wordt geïmplementeerd en gecombineerd. Dáár moeten advocaten scherp op zijn. Een voorbeeld: het biometrisch paspoort is vijf jaar geldig. Maar op de toegepaste technologie, geleverd door een bedrijf, zit maar een garantie van drie jaar. Wat gebeurt er daarna? Biedt het paspoort nog een gegarandeerde identificatie? Zo niet, wat zijn daarvan de gevolgen? Kunnen mensen onterecht voor een ander worden aangezien? Een fout die vervolgens moeilijk is recht te zetten, mede doordat we zo veel vertrouwen hebben in dat nieuwe paspoort, met al die nieuwe mogelijkheden.

.....
(advertentie)

PROCUREURSDIENSTEN NA 1 SEPTEMBER?

VAN HARMELLEN BEIJNEVELD VAN HOUTEN

ADVOCATEN

mr. R.A.D. Blaauw
Postbus 30117
3001 DC Rotterdam

Beurs - World Trade Center
Beursplein 37
3011 AA Rotterdam

T (010) 205 1166
F (010) 412 4011
E blaauw@vhb.nl

Advocaat Ondernemingsrecht

Kandidaat-notaris commercieel vastgoed

Advocaat-medewerker Ondernemingsrecht

Jurist Bank- en effectenrecht

Kantonrechter

Voor een compleet aanbod van juridische vacatures ga je naar jbb.nl

Juridische Banenbank

**Advocaten
worden
bij Movir
in de
watten
gelegd.**

Ze hebben de beste* verzekering tegen Arbeidsongeschiktheid en delen mee in de winst.

Movir heeft goed nieuws voor advocaten. Ten eerste hebben ze de zekerheid van de beste* verzekering tegen arbeidsongeschiktheid. Ten tweede krijgen advocaten, dankzij de nieuwe mantelovereenkomst met APF en Balieplus, ook nog eens een winstdeling. En die kan een aantrekkelijke premierestitutie opleveren. In 2008 krijgen advocaten die bij ons verzekerd zijn zelfs 9,4% restitutie over de betaalde premie in 2007. Daarmee is Movir op AOV-gebied onvergelijkbaar met andere verzekeraars. Wilt u meer weten over De specialist in verzekeren van arbeidsongeschiktheid neem dan contact op met uw onafhankelijke verzekeringsadviseur. En vraag meteen naar alle andere voordelen van onze verzekering of kijk op Movir.nl.

*BRON: sectie Mediac van de NVA riep Movir uit tot de beste aov-verzekeraar in 2004, 2005, 2006 en 2007.

Wat was ook weer de reden dat advocaten samen de zittingszaal binnenkomen én verlaten?

Samen uit,

G. Vrieze

president Rechtbank Zutphen

Sinds jaar en dag is ons het beeld vertrouwd. Advocaten en partijen hebben zich bij de bodebalie gemeld, vijf minuten vóór aanvang van de zitting gaat de bode met een kan water de zaal binnen om de glazen te verversen en de rechter te melden dat de zaak compleet is. Teruggekeerd roept hij of zij de zaak uit en gaan partijen en hun advocaten naar binnen. Allemaal tegelijk natuurlijk. Ze zouden vreemd opkijken als eerst de ene zijde en daarna pas de andere naar binnen mocht. Of als ze – juist van zins om verstek te vragen – de wederpartij al lang en breed in de zaal geposteerd aantreffen. Het is de rechter tenslotte op straffe van een presidentiële waarschuwing – en bij herhaling: ontslag – verboden zich in een onderhoud of gesprek met partijen in te laten.¹ Dat heeft hij nog gezworen ook.²

1 Art. 46c Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren (Wvra) en art. 12 Wet op de rechterlijke organisatie (RO).

2 Zie de in art. 1-g Wvra bedoelde bijlage, vroeger 5 RO.

Toen actievoerder en zelfbenoemd kinderbeschermingsdeskundige Hop uit Ermelo in 1997 bezwaar maakte tegen het feit dat hij bij binnenkomst de vertegenwoordigers van de Raad voor de Kinderbescherming al in de zaal aantroef, vond hij bij de presidenten gehoor. Zij spraken vervolgens af dat voortaan op dergelijke zittingen achter gesloten deuren de raadsvertegenwoordigers steeds samen met partijen binnen zouden komen en naar buiten zouden gaan.

De officier van justitie daarentegen hoefde net zomin als de pers bij elke wisseling van zaak de zaal in en uit te lopen als een koekoek in een koekoeksklok: iedereen kon zich immers tijdens de onderbrekingen in de zittingszaal ervan komen vergewissen dat niet in onderonsjes met de rechter over voorbije en nog komende verdachten gesproken werd. Dat kan achter de schermen natuurlijk nog altijd, maar het oog wil ook wat.

In onze meer in beelden en beeldvorming dan feiten geïnteresseerde tijd zijn we (het EHRM voorop) nu eenmaal meer gebiologeerd door de schijn dan door de vraag of men in werkelijkheid zich naar de geest van art. 12 RO gedraagt. *What you see, is what you get.* En op hoe we ons achter de schermen behoren te gedragen,

bezinnen we ons ook achter de schermen: daarop vertrouwt u wel.

Niet meer buigen

Kennelijk leeft bij veel advocaten echter de gedachte dat het samen met de tegenpleiter – al dan niet knipmessend, althans reverences makend – binnenkomen vooral het gemak van de bodes dient, die nu maar één keer daarvoor in het geweer hoeven te komen. En ze realiseren zich niet dat het alles te maken heeft met het verbod om zich buiten de wederpartij om tot de rechter te wenden.³

Omdat de bode zich bij de afloop van de zitting ook niet meer pleegt te laten zien, probeert de gemiddelde advocaat zich zo snel mogelijk uit de voeten te maken: druk-druk-druk, nietwaar? Het gaat er zo te zien om wie het snelst zijn loodgieterstas inclusief alle tentoon-gepreide topografische kaarten, foto's, merkartikelen en dossiermappen ingepakt heeft en als eerste buiten staat. Cliënten ervan weerhouden elkaar met blikken of erger te doden, is een goede reden om niet op de wederpartij te wachten, toch?

3 Gedragsregel 15: afschrift van correspondentie met de rechter moet ook naar de wederpartij.

Foto: Peter Boer, Hollandse Hoogte

samen thuis

En bovendien: om nou beleefd de deur open te houden voor de collega die je net te slim af is geweest, onheus bejegend heeft of een boekje heeft opengedaan over je omgang met de Gedragsregels – is dat ook niet soms even te veel gevraagd? Shakespeare had makkelijk praten: *‘And do as adversaries do in law, Strive mightily, but eat and drink as friends.’*⁴

Men kan de *confraternité* na de hitte van de strijd echter ook te ver doorvoeren, althans op voor de cliënt onbegrijpelijke wijze: ‘Wie verdedigt u eigenlijk?’

Zelfs de oudere generatie die nog wel weet hoe het hoort, zal wel eens met lichte gêne terugdenken aan de tijd dat men nog achteruitlopend en buigend (voorover, dat wel) richting rechter de zaal verliet. Het viel immers niet altijd mee botsingen te vermijden met collega’s die achter hun rug de deurknop zoekend ook poogden achterwaarts en stijlvol te vertrekken. Gelukkig is dat verleden tijd. Men kan nu waardig heen schrijden en met opgeheven hoofd uitstralen dat men in de zittingszaal niets meer te zoeken heeft.

4 In: *The taming of the shrew* (De getemde feekeks), Act 1, scene 2, 276-277.

Gewraakt

Wat echter veel jongere advocaten wier patroon nooit met ze mee is geweest, zich niet realiseren, is dat de reden voor samen binnenkomen precies dezelfde is als die voor de uitstervende gewoonte om samen te vertrekken. Niet alleen samen de hal uit en de zaal in, maar ook samen thuis weer terug in de hal, voorkomt dat de wederpartij – de cliënt dus – de gelegenheid te baat neemt om de rechter – en dat overkomt ook mijn collega’s herhaaldelijk – nog even te vragen of hij wel weet dat eiser een zedendelinquent is; of veroordeeld wegens oplichting; ruzie heeft met de hele buurt; tijdens het huwelijk ook altijd al (kinder)porno keek; volgende week op de faillissementsrol staat; of overal met slaande ruzie vertrokken is enzovoort enzovoort. (Je moet er bij *descentes* ook altijd op bedacht zijn.) Zijn eventuele advocaat staat zijn tas dan nog in te pakken en is altijd te laat om in te grijpen.

Dat is allemaal buitengewoon *embarrassing* voor de rechter, vooral als hij vervolgens van de bode hoort dat de andere partij al lang en breed vertrokken is en niet meer bereikbaar voor commentaar. *Even more embarrassing* was het voor de rechter die gewraakt werd door een gemachtigde die in de hal 1 minuut en 57

seconden klokte voordat de deur die hij na de zitting had laten dichtvallen, weer geopend werd door de dames van de Raad en de gezinsvoogdij.⁵ En *most embarrassing* is het vervolg, want schadelijk voor het maatschappelijk vertrouwen in de rechtspraak, waaraan advocaten zweren bij te dragen:⁶ de nablijver krijgt een week later bij de uitspraak gelijk en laat in de kroeg en op het werk weten dat het zijn toegift was die hem de zaak deed winnen, niet het pleidooi. Ook niet leuk voor advocaten, lijkt me zo.

Is het dan toch maar niet beter als advocaten weer – eventueel tandenknarsend – de deur voor elkaar openhouden bij het verlaten van de zittingszaal? Ook een mooi voorbeeld voor de cliënten. En de rechter zal denken: die advocaten weten hoe het hoort.

5 Zie LJN BC5161.

6 Art. 3 Advocatenwet: eerbied voor de rechterlijke ‘autoriteiten’ – dat zou enkelvoud moeten zijn en op de zaak moeten slaan, niet op de persoon.

De afschaffing van het verplichte procuraat per aanstaande maandag, zal wel wat praktische problemen veroorzaken. Al beloven rechtbanken en hoven de eerste tijd coulant te zijn met verkeerd (niet: te laat) ingediende stukken, de redactie geeft na het vorige nummer¹ nog eenmaal een erkend procureur het woord om te wijzen op mogelijke valkuilen.

Afschaffing procuraat per 1 september (2)

De procureur is uitgerold

Peter von Schmidt auf Altenstadt
advocaat te Den Haag

Bij de wet van 20 maart 2008, *Stb.* 2008, 100, is ingaande 1 september 2008 a.s. (nog) niet de verplichte procesvertegenwoordiging geschiedenis, maar wel de noodzaak van dubbele rechtsbijstand in civiele procedures. De procureur is niet meer van deze internettijd; hij is een voor burger en bedrijven kostbare en onnodige tussenschakel geworden. Van meerdere kanten is gewaarschuwd voor een werklasterverhuizing van de advocatuur naar de rechterlijke organisatie, en voor een verplaatsing van kosten, doordat tegenover het wegvallen van procureurskosten de griffiekosten zouden worden verhoogd. De beloofde substantiële lastenverlichting voor burger en bedrijven is evenzeer weinig waarschijnlijk, omdat veel van het werk dat thans nog door een procureur wordt verzet, straks toch door een advocaat zal moeten worden gedaan.³

Een van de knelpunten bij de invoering, de inning van de griffiegelden, is losgekoppeld van de afschaffing van het procuraat. Gehoopt wordt in 2009 een griffiegeldenstelsel van een beperkt aantal categorieën (thans 38!) met heffing aan de poort in te voeren. Dat zal erop neerkomen dat griffiegeld vóóraf betaald moet zijn op straffe van niet-ontvankelijkheid, indien een herkansingsmogelijkheid om alsnog te betalen ongebruikt blijft (vgl. art. 8.41 Awb). Intussen zullen de gerechten zich waarschijnlijk behelpen met acceptgiro's, straks mogelijk met elektronische facturen, waar veel advocaten van buiten het arrondissement geen rekening-courant bij het betreffende gerecht zullen aanhouden.

Digitale half-track

Het bestaande artikel 33 Rv, over de indiening van stukken ter griffie, is thans omgebouwd teneinde een kader te scheppen voor de elektronische communicatie. Verzoeken en mededelingen kunnen ook elektronisch worden gedaan, indien van deze mogelijkheid voor het desbetreffende gerecht blijkt uit een voor dat gerecht vaststaand procesreglement. Omgekeerd geldt hetzelfde

de als de geadresseerde kenbaar heeft gemaakt dat hij daarvoor langs de elektronische (snel)weg bereikbaar is. Dat geldt dan wel voor de gehele duur van de procedure, tenzij de geadresseerde meedeelt dat hij haar wijzigt of intrekt.

Een en ander geldt ook voor de indiening van processtukken ter griffie en verzending van processtukken door de griffier. Verzendingen die voor 24.00 uur van de laatste dag van een lopende termijn zijn ontvangen, gelden als binnen de termijn ingediend. De rechtbanken en hoven hebben er evenwel voor gekozen de elektronische communicatie (vooralsnog?) te beperken tot verzoeken en mededelingen.

Alle rechtbanken gebruiken hiertoe eensluidende B-formulieren die uit het gebruik(svriendelijke (nieuwe) Roljournaal 2.0 kunnen worden gehaald en digitaal in het Roljournaal kunnen worden ingediend. De indiener krijgt dan een ontvangstbevestiging op zijn e-mailadres. B-formulieren mét bijlagen, bijvoorbeeld conclusies, dienen tijdig per post te worden verzonden naar of bij de Centrale Informatie Balie (CIB) te worden afgegeven. Als een van kantooradres voorziene en gefrankeerde retourenveloppe alsmede een kopie van de eerste pagina van de conclusie worden meegestuurd, zal die kopie voorzien van een ontvangststempel door de rechtbank per post worden geretourneerd. De hoven werken op vergelijkbare wijze, maar dan met H-formulieren en, voor zover

¹ Willem Heemskerck, 'Zorgen voor morgen', *Advocatenblad* 2008-11, p. 462-465.

² Von Schmidt is (nu nog) kantoorprocureur bij de Haagse vestiging van Houthoff Buruma.

³ In een 'vorig leven' noemde ik het procuraat een privatisering *avant la lettre* en suggereerde een modernisering van het instituut in plaats van afschaffing (*Advocatenblad* 2000 p. 357: Virtueel 'rollen'). Het zou hebben volstaan het verplicht

karakter en de arrondissement gebondenheid te ontnemen; dan had de procureur als *vrijwillig* instituut kunnen worden ingezet, zoals ook vaak de gedaagde in het kort geding doet (art. 255 lid 2 Rv). De nietigheden rond niet of onjuiste procureurstelling waren toch al opgeruimd met ingang van 1 januari 2002 (zie bijv. art. 123, 124 Rv). Maar het heeft niet zo mogen zijn.

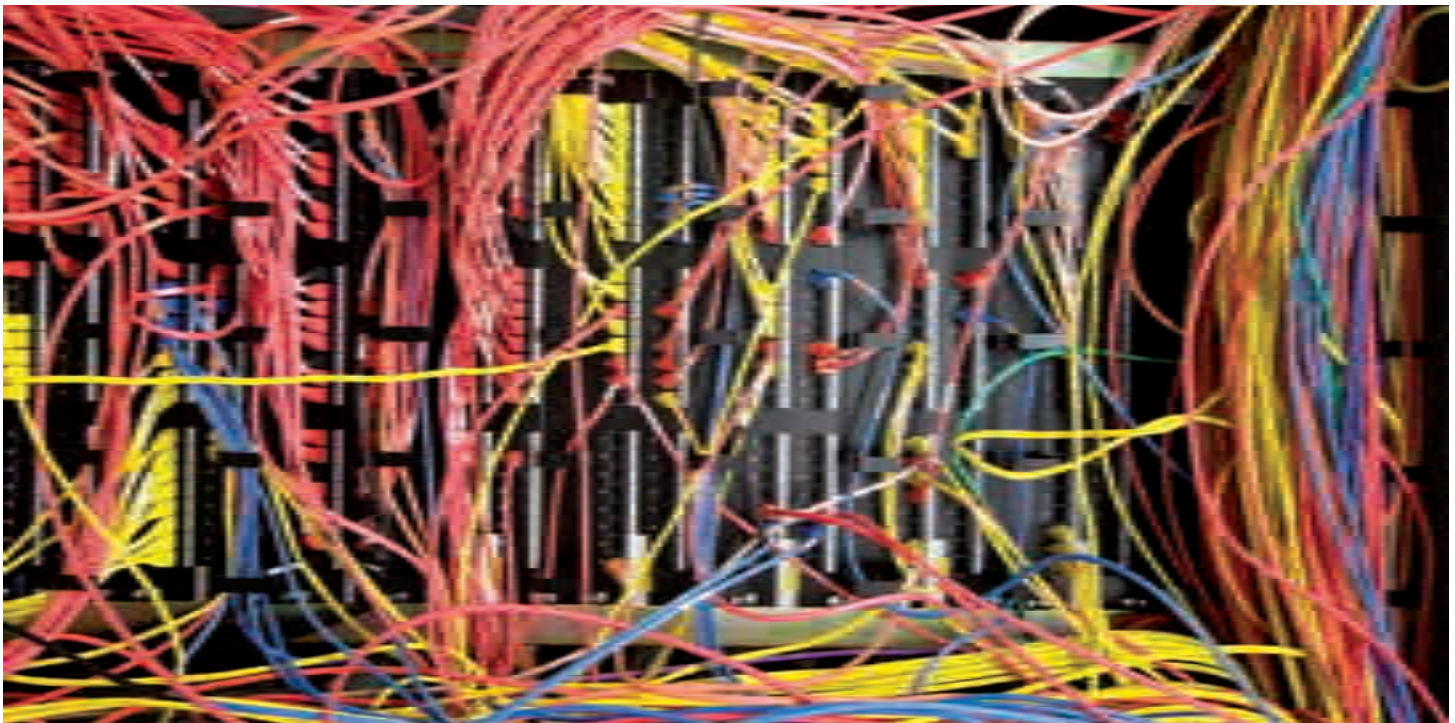

Foto: Goos van der Veen/Hollandse Hoogte

bekend, zonder ontvangstbevestiging van de bijlagen.

Andere dan vanuit het Roljournaal ingevulde en verstuurde formulieren worden na 1 september niet (meer) geaccepteerd. Faxberichten zijn alleen bij uitzondering toegestaan. De rechtbanken beloven in de eerste weken begrip te zullen tonen voor de aanpassingsperikelen, de hoven zijn zelfs tot 1 januari 2009 bereid verkeer (niet: te laat!) ingediende stukken te accepteren. Ook in dit nieuwe systeem blijft de advocaat verantwoordelijk voor het informeren van de wederpartij; via het Roljournaal krijgt deze immers niet (automatisch) bericht inzake de formulieren die, met of zonder bijlagen, zijn ingediend.

Roljournaal

Het, werkelijk prachtige, Roljournaal is een kosteloze service van de Rechtspraak voor advocaten en medewerkers van advocatenkantoren. De rolgegevens worden dagelijks ververs en zijn in beginsel zeven dagen per week in te zien via <http://loket.rechtspraak.nl>. Voor toegang zijn een persoonsgebonden BalieNetcertificaat en een autorisatie (gebruikersnaam en wachtwoord) nodig. De gebruiker kan binnen de zaken van het *eigen* kantoor ter plaatse vrij zoeken op advocaat, partij, zaaknummer en roldatum. Andere zaken (niet-eigen of van

Voor de rechtbank en het hof is er vanaf september maar één advocaat en dat is de advocaat die zich heeft gesteld, ook als dat de voor een partij gestelde procureur is

kantoorgenoten in andere vestigingen) kunnen geraadpleegd worden door te zoeken op zaaknummer. Van opgevraagde zaken kunnen de partijgegevens en de zaakshistorie worden bekeken, van

de zaken (alleen) van het eigen kantoor wordt zelfs het geldelijk belang vermeld. Observeren kan, als men het zaaknummer kent; als dat (nog) onbekend is, kan dat ook op partijnaam, maar dan moet je wel de (eerst)dienende dag kennen; op roldata kan zes weken terug en vier weken vooruit worden gezocht. Knelpunt bij het zoeken op partijnaam kan zijn dat die gegevens niet volgens standaard worden ingevoerd door griffiemedewerkers.

Voor de rolafdeling van het advocatenkantoor ten slotte kan speciaal een Kantoorcertificaat worden aangemaakt; dit certificaat is niet persoonsgebonden en kan bij meerdere kantoormedewerkers tegelijk op de computer worden geïnstalleerd, met dien verstande dat wel voorafgaande autorisatie (en daarmee identificatie) door een aan het betreffende kantoor verbonden advocaat nodig is.

De hoven zijn tot op heden nog niet

Meer informatie

Voor alle verdere informatie over de afschaffing van het verplichte procuraat kunnen advocaten terecht op:

- *Balienet*, van de Nederlandse Orde van Advocaten (<https://www.balienet.nl/advocaten/default.asp>); hier is onder meer het overgangsrecht te vinden;
- www.roljournaal.nl, na 1 september: <http://loket.rechtspraak.nl>; advocaten moeten regelen dat zij hiertoe toegang krijgen;
- www.rechtspraak.nl (zoeken op 'procuraat'), alwaar ook procesreglementen te vinden zijn.

‘in de lucht’, maar beloven dat per 1 september aanstaande wel te zullen zijn, op <http://loket.rechtspraak.nl>, onder ‘hofjournaal’. De kantongerechten houden vast aan hun eigen informatiesysteem omdat daar een fysieke rolzitting nodig blijft waar partijen in persoon kunnen verschijnen en zelfs mondeling kunnen concluderen (art. 82 leden 1 en 2, 84 leden 2 en 3 Rv; art. 4.4 en 4.5 Rolregeling Kantonssectoren).

Technicalities

Enkele technische onderwerpen verdienen de komende tijd bijzondere aandacht. Het rechtsmiddel van verzet, appèl of cassatie kan (alléén) voor uitspraken die dateren van vóór 1 september 2008, nog steeds op de voet van art. 63 lid 1 Rv betekend worden aan het kantooradres van de in de uitspraak vermelde procureur, ook als betekening ná die datum plaatsvindt (art. LVIII lid 2). Voor uitspraken die dateren van ná 1 september 2008 kan niet meer worden betekend aan het adres van de procureur; dat kan alleen nog aan het kantoor van de – in de uitspraak als zodanig aangeduide – advocaat, ook als deze door de behandelend advocaat is ingeschakeld voor de rolbehandeling; in dat geval kan de betekening op de voet van art. 63 lid 1 Rv dus niet meer (óók) aan het adres van de behandelend advocaat geschieden. Ten aanzien van vergoedingen van handelingen verricht door procureurs vóór 1 september 2008 blijft het oude recht van toepassing; dat is belangrijk in toevoegingszaken, waarin na invoering van de wet niet langer een procureursvergoeding zal worden betaald.⁴

Intussen hebben alle gerechtshoven besloten met ingang van 1 september 2008 de dinsdag als roldag aan te houden, met als inlevertijdstip 10.00 uur. Indien een appèldagvaarding voor 30 juli 2008 is uitgebracht tegen een roldatum die niet op een dinsdag valt, maar tot 1 september 2008 een reguliere roldatum was voor het betreffende hof (bijv. de donderdag voor Amsterdam en Den Haag), kan de zaak toch worden aangebracht tegen de in die dagvaarding vermelde eerstdienende dag, maar zal de zaak niet verder worden behandeld en worden aangehouden tot de eerstvolgende rolzitting op de dinsdag. Een herstelexploot is derhalve niet nodig, en waarschijnlijk zelfs niet eens geoorloofd, omdat dat exploot niet strekt tot herstel van een gebrek in de zin van art. 120 lid 2 Rv; dankzij

De justitiabelen moeten kunnen rekenen op weledelgestrengte welwillendheid opdat zij gehoord worden, ook als de procedure wat minder ordelijk verloopt

de overgangsbepaling 11.3 in het landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven (*Stcr.* 30 juli 2008, 145) is immers gedagvaard tegen een correcte roldatum waarop het hof zitting houdt (vgl. HR 25 januari 2008, NJ 2008, 67).

Overlaten aan advocaat ter plaatse

Verwarring bestaat over de mogelijkheid om de rolbehandeling over te laten aan een ‘advocaat ter plaatse’, evenals over de consequenties daarvan. De procureur bestaat immers na 1 september 2008 niet meer, en die afschaffing heeft onmiddellijke werking. Art. LVIII bepaalt dat de op die datum in een zaak voor een partij gestelde procureur wordt beschouwd als de in deze zaak voor die partij gestelde advocaat. Voor rechtbank en hof is er vanaf dat moment maar één advocaat en dat is de advocaat die zich heeft gesteld. Als de procureur zich niet per zaak en per formulier (wijziging advocaat) onttrekt en de zaaksinhoudelijke advocaat zich niet stelt in de plaats van de voormalige procureur, wordt voortaan enkel nog gecorrespondeerd met deze procureur, die als advocaat in het (rol)systeem wordt geregistreerd en die als enige met betrekking tot de betreffende zaak toegang heeft tot het Roljournaal en dus rolberichten naar de gerechten kan mailen en informatie ontvangt over rolbeslissingen en rolstand.

De behandelend advocaat zal wel op rolnummer zijn zaak kunnen (blijven) volgen. Op landelijk niveau zijn (nog) geen afspraken gemaakt over de aanduiding – in dagvaardingen, verzoekschriften en Roljournaal – van de advocaat die daartoe aangezocht op vrijwillige basis de rolbehandeling verzorgt. Een ‘rolwaarnemerscertificaat’ is vooralsnog toe-

komstmuziek. De toenmalige bewindsvrouw W. Sorgdrager liet in haar brief van 24 maart 1998 aan de Tweede Kamer nog wél ruimte voor de vertegenwoordiging van een ‘waarnemer ter plekke’. Eenieder kan dan telkens afwegen wat in een situatie de meest goedkope en veilige weg van procederen is, aldus toen nog de minister.

Die meerwaarde van de inschakeling van een advocaat voor de rolbehandeling is er, zeker in de nabije toekomst, nog steeds. Voor inwilliging van verzoeken om uitstel van een roltermijn of comparitie-/pleitdatum zullen rechtbanken en hoven een streng criterium hanteren; de eenduidige interpretatie van het rolreglement zal sowieso leiden tot stringente toepassing. Dat betekent dat uitstelverzoeken ruim voor de roldatum moeten worden ingediend, teneinde voldoende tijd te hebben om in geval van weigering het processtuk nog tijdig te kunnen indienen. Maar dat processtuk (met B- of H-formulier) kan niet digitaal worden ingediend, dus alleen door bezorging per post of anderszins. Bij verzending per post bestaat het risico van vertraging en heeft men – in beginsel – geen ontvangstbewijs. Als per abuis het verkeerde (B- of H-)formulier wordt gebruikt of het juiste formulier op de verkeerde wijze wordt aangebracht, bestaat het risico dat na de coulanceperiode deze B-formulieren zonder melding terzijde worden gelegd. Overigens belooft de Rechtbank Rotterdam foutief ontvangen B-formulieren te zullen retourneren aan de advocaat.

Overspoeld

De griffie van de rechtbanken en de hoven zullen worden overspoeld met telefonische vragen om informatie. De logistieke afwikkeling zal de komende tijd de nodige problemen geven, in elk geval zolang een vlekkeloos werkend elektronisch berichten- en documentenverkeer – ook voor processtukken – niet is zeker gesteld.

Vele goedwillenden helpen mee het complexe (en kostbare) prestigeproject voor Justitie de lucht in te krijgen, en te houden. Laten al die raadsheren, rechters en advocaten zich blijven realiseren dat het wegvallen van de tussenschakel van de procureur bedoeld is om de procesvoering voor de burger en bedrijven te vereenvoudigen. De justitiabelen mogen dan ook van deze operatie niet het kind van de rekening worden. Zij moeten kunnen blijven rekenen op een weledelgestrengte welwillendheid opdat zij gehoord worden, ook als in het veranderingsproces de procedure wat minder ordelijk verloopt door de afschaffing van het procuraat.

⁴ Volgens de minister zal dat een besparing van 1 miljoen euro op jaarbasis opleveren, omdat hij verwacht dat de behandelend advocaat het werk van de procureur er voortaan wel gratis bij zal doen.

Legal Counsel

Bedrijfsjurist

Jurist Pensioenrecht

Senior Juridisch Adviseur

Fiscalist

BTW Specialist

Voor een compleet aanbod van juridische vacatures ga je naar jbb.nl

Juridische Banenbank

De advocaat: Held van de Rechtsstaat

Programma

donderdag 18 september

De Nederlandse Orde van Advocaten en de Orde van Advocaten in het arrondissement 's-Hertogenbosch organiseren op 18 en 19 september een reeks van activiteiten met als centraal thema De advocaat: Held van de Rechtsstaat.

10.00 Vergadering College van Afgevaardigden

Golden Tulip Hotel Central, Burgemeester Loeffplein 98

Volgens het Reglement van het College van Afgevaardigden kan iedere advocaat de vergadering bijwonen -naast leden en plaatsvervangende leden van het College- voor zover de plaatsruimte het toelaat.

Eerst worden enkele lopende zaken afgewikkeld. Vanaf 10.00 uur vinden algemene beschouwingen en discussie plaats over de rol en de toekomst van de Nederlandse Advocatuur in de Rechtsstaat aan de hand van het concept beleidsplan 2009 (zie www.advocatenorde.nl).

Voor meer informatie en aanmelden (voor zover niet (plv) lid van het College): d.ball@advocatenorde.nl

10.00 **Golftoernooi** aanvang wedstrijd 12.10 uur

BurgGolf Haverleij Den Bosch, Leunweg 40

Kosten € 50,- per persoon. Het aantal plaatsen is beperkt. Aanmelden via fvanamstel@vanamstelenpartners.nl.

15.30 Symposium en debat over vakbekwaamheid en de opleiding van de advocaat

ontvangst vanaf 15.00 uur

Theater aan de Parade, Parade 23

Met dit symposium geeft de Orde gehoor aan de oproep in het Advocatenblad om de discussie over de vakbekwaamheid en de professionele standaard breed te voeren. Het symposium is toegankelijk voor iedere belangstellende. Een panel onder voorzitterschap van prof. mr. Bas Kortmann zal de discussie met de zaal aangaan. Het programma eindigt rond 17.30 uur met een borrel. Aanmelden via debat@advocatenorde.nl

18.00 Ontvangst door de burgemeester van 's-Hertogenbosch: Tom Rombouts

Stadhuis, Markt 1 Voor informatie: h.siegert@advocatenorde.nl

19.00 Diner Buffet

Golden Tulip Hotel Central, Burgemeester Loeffplein 98

Tijdens het diner zal spreken de heer meester Jo Stevens, voorzitter van de Orde van Vlaamse Balies te Brussel, over de gerechtelijke kaart van België en de afschaffing van de procureur.

Het diner is toegankelijk voor advocaten en gasten van de Orde.

De kosten bedragen € 60,- all in per persoon. Het aantal plaatsen is beperkt. Aanmelden via www@rostra.nl.

Aansluitend "Stadswandeling"

onder leiding van de Bossche deken met medewerking van de Bossche Balie.

THEATER AAN DE PARADE, 'S-HERTOGENBOSCH

Gespreksleider: **Annemarie van Gaal**, investeerder en uitgever

10.00	Ontvangst in Ordecafé
10.30	Welkom, opening en Dekenrede door Willem Bekkers, landelijk Deken
11.00	Advocaat en samenleving Welke rol speelt de advocaat? Algemeen belang versus cliëntbelang Harm Brouwer, voorzitter van het College van procureurs-generaal
11.25	Kernwaarden Onafhankelijkheid en algemeen belang. Is dat nog van deze tijd? Willy Thomassen, raadsheer bij de Hoge Raad der Nederlanden
11.50	Uitreiking OSR Sonja Boekmanprijs
12.00	Optreden The Exclusive Strings
12.30	Lunch in Ordecafé
13.45	Eerste ronde parallelprogramma - Lezingen - Sessies - Thematafels
14.45	Pauze in Ordecafé
15.30	Tweede ronde parallelprogramma
16.30	Borrel en buffet in Ordecafé
19.00	Einde Jaarcongres

Het bureau van de orde

Onderwerp

Algemene informatie	070-335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070-335 35 29	info@barbeheer.nl
Auditbureau (kwaliteitszorg)	070-335 35 71	audit@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070-335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070-335 35 23/21	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (o.a. brochures)	070-335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNetcertificaten	070-335 35 86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige vragen van advocaten	070-335 35 86	helpdesk@advocatenorde.nl

Telefoonnummer E-mailadres

Opleiding

Beroepsopleiding (09.00-12.00 u)	070-335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (PO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (ontheffingen)	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Vrijstellingen B0 en VSO	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Besluit Aanmerken Als Opleiding (BAAO)	070-335 35 43	pb@advocatenorde.nl

Nieuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

Opleidingen

VSO

Straf(proces)recht

Basis cursus Penitentiair recht
28-11-2008 09:45 - 16:45 uur
12-12-2008 09:45 - 16:45 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep VSO/PO
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314
Docent(en) mr. H.M.S. Cremers, mr. U. van de Pol, mr. M.J.M. Verpalen
Cursusprijs
VSO € 765 geen btw
PO € 815 geen btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

PO

Aansprakelijkheidsrecht

Aansprakelijkheid en verzekering
14-10-2008 10:00 - 16:45 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum
Rechtspleging, tel. 0575-595300
Docent(en) prof. mr. C.E. Du Perron, mr. R.S. Meijer
Cursusprijs € 318 inclusief btw
Opleidingspunten

05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Aansprakelijkheid in de bouw

19-11-2008 12:30 - 18:10 uur
26-11-2008 12:30 - 18:10 uur
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Het Nederlands Vastgoed Instituut, tel. 040-2972788
Docent(en) mr. L. van den Berg, mr. T. Dorhout Mees, mr. F. Hulshof
Cursusprijs € 1.699 exclusief btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Arbeidsrecht

Grensoverschrijdende Aspecten van Arbeid
11-11-2008 09:45 - 16:30 uur
Plaats 's-Hertogenbosch
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht, tel. 0182-358252
Docent(en) mr. L.J.A. van Amersfoort, mr. dr. E. Franssen, drs. J. Sijstermans
Cursusprijs € 475 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

De buitenlandse werknemer in Nederland

18-11-2008 10:00 - 16:30 uur
Plaats Hoofddorp
Doelgroep PO

Niveau *** Actualiteiten
Instelling Sdu Juridische Opleidingen, tel. 070-3789896
Docent(en) mr. J. Kroes, mr. I.J. de Laat, mr. P.R. van der Waal
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Masterclass Wijziging van arbeidsvoorwaarden

19-11-2008 15:00 - 20:30 uur
Plaats Zwolle
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht, tel. 0182-358252
Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 475 exclusief btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Regionaal Congres Ontslagrecht 'Disfunctioneren - wangedrag en arbeidsconflicten'

26-11-2008 09:30 - 17:00 uur
Plaats Apeldoorn
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht, tel. 0182-358252
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. R. Hansma, mr. M.J.M.T. Keulaerds, mr. J. Meijer, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 475 exclusief btw
Opleidingspunten
06 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

De Zieke Werknemer in 2008

27-11-2008 09:00 - 17:00 uur
11-12-2008 09:15 - 16:30 uur
Plaats Zwolle
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht, tel. 0182-358252
Docent(en) drs. W.J. Achterveld, mr. D.J. Buijs, mr. C.J. Frikke, drs. R.A. Heida, mr. M.C.P.H. Houben, mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. C. Kehr Bot, mr. J. Meijer, mr. J. Pel, mr. drs. D.W.M. Weesie, prof. mr. W.A. Zondag
Cursusprijs € 850 exclusief btw
Opleidingspunten
11 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
11 Totaal

De zieke werknemer in 2008 en 2009

27-11-2008 09:00 - 17:00 uur
Plaats Amsterdam

Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Sdu Juridische Opleidingen, tel. 070-3789896
Docent(en) drs. R. Heida, mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. P.S. van Minnen, mr. dr. M.S.A. Vegter
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

CWI Congres 2008 Een flexibele arbeidsmarkt in arbeidsrechtelijk perspectief

28-11-2008 09:30 - 16:30 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht, tel. 0182-358252
Docent(en) mr. M.J.M.T. Keulaerds, mr. J. Meijer, n.n.b.
Cursusprijs € 250 exclusief btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Bestuurs(proces)recht

Het nieuwe boetstelsel in de financiële wetgeving
06-11-2008 10:00 - 16:40 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Studiecencentrum Kerckebosch, tel. 030-6984222
Docent(en) mr. D.J.D.M.L. Jansen, dr. J. Koelewijn, mr. drs. E.T.W.M. van Leeuwen, prof. mr. A.J.C. de Moor-van Vugt, mr. drs. P.A.W. Mulder, mr. H.V. Oppelaar, mr. G. Roth, mr. F. de Vries
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Vervolgopleiding Algemeen Bestuursrecht

12-11-2008 10:00 - 17:00 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Grothius Academie, tel. 024-3612492
Docent(en) mr. B.J. van Ettehoven, prof. mr. F.C.M.A. Michiels
Cursusprijs € 525 geen btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Burgerlijk (proces)recht

Naajarsvergadering NWP
21-11-2008 13:30 - 17:15 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, tel. 020-6789277
Docent(en) prof. mr. F.A.W. Bannier, mr. H.F.M. Hofhuis, prof. mr. A.T. Ottow
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
02 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
02 Totaal

Intellectuele eigendom

Pan-European Conference 2008
29-09-2008 09:30 - 17:30 uur
30-09-2008 10:00 - 15:30 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling LES Benelux, tel. 0343-575397
Docent(en) dr. B. Bird, A. Brimelow, prof. J. Brinkhof, dr. J. Dittmer, dr. J. van der Eijk, prof. H. Goddar, dr. N. Jones, dr. L. Kjolbye, dr. J. Peeters, dr. U. Petrusson, G. von Scheffer, B. Smalles, prof. W. Vanhavebeke, mr. T. Vinje
Cursusprijs € 1.150 geen btw
Opleidingspunten
09 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
09 Totaal

licensing Course 2008

17-11-2008 09:00 - 19:00 uur
18-11-2008 09:00 - 16:00 uur
Plaats Brussel
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling LES Benelux, tel. 0343-575397
Docent(en) dr. I. Basteleuers, dr. B. Bird, Y. Bottonman LL.M., dr. D. Groenewegen, mr. K. Nachtrab, mr. W. Pors, dr. M. Stief
Cursusprijs € 500 geen btw
Opleidingspunten
12 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
12 Totaal

Ondernemingsrecht

Van beslag tot executie
12-11-2008 10:00 - 16:30 uur
20-11-2008 09:30 - 16:30 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Sdu Juridische Opleidingen, tel. 070-3789896
Docent(en) mr. P.J.G. Erkens, mr. M.E. Koppenol-Laforce, mr. J. Leedekerken, mr. E. Loesberg, mr. H.A. Stein, mr. A.J. Tekstra, mr. J.W.

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). De door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen kunnen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

Westenberg
Cursusprijs € 1.295 exclusief btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Contract onderhandelingen in Europa

21-11-2008 10:00 – 17:00 uur
Plaats De Bilt
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. J. de Flines, mr. J.W. de Haan, mr. R. van der Kroft, mr. M. Müller, mr. L. Schlingemann, mr. M. Vromans
Cursusprijs € 695
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Overige rechtsgebieden

Grensoverschrijdend Afvalbeheer
11-09-2008 09:00 – 17:00 uur
12-09-2008 09:00 – 17:00 uur
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) mr. R.G.J. Laan, mr. B. Liefing-Voogd
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
11 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
11 Totaal

Basiscursus Ruimtelijke Ordening

25-09-2008 12:00 – 18:00 uur
02-10-2008 12:00 – 18:00 uur
Plaats Eindhoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) mr. C.W.M. van Alphen, mr. A.W. Klaassen
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Bereken uw Grondwaarde

30-09-2008 09:30 – 17:00 uur
01-10-2008 09:30 – 17:00 uur
Plaats Hilversum
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) ing. H. van Doorn, R. van den Ijssel, mr. J. de Kruijff, mr. D. de Munnik, ing. A. Schrauwen
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten

12 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
12 Totaal

Basiscursus Milieurecht

11-11-2008 09:30 – 17:00 uur
12-11-2008 09:30 – 17:00 uur
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) J. Granneman, mr. H. Pennarts, mr. E. Sillevius Smit, mr. dr. C. Soer, J. Tieman, mr. dr. E. de Valk, S. van Velsen
Cursusprijs € 1.699 exclusief btw
Opleidingspunten
12 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
12 Totaal

Succesvol aanbesteden

13-11-2008 12:30 – 18:00 uur
20-11-2008 12:30 – 18:00 uur
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) mr. L.C. van den Berg, mr. R.G.T. Bleeker, mr. B.R. ter Haar, mr. S. Könemann, mr. B.M.H.C. Le Haen-de Croon, mr. M. Moolhuizen, mr. J.F. van Nouhuys, mr. D. Schipper
Cursusprijs € 1.699 exclusief btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Studiedag Warmtewet

18-11-2008 10:00 – 16:30 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Academie voor Toegepaste Rechtswetenschappen,
tel. 0570-751230
Docent(en) mr. V.P. Aarts, mr. J.E. Janssen
Cursusprijs € 715 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Digitaal Bewijs

18-11-2008 13:00 – 18:00 uur
Plaats Almere
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Hoffmann Bedrijfsrecherche BV,
tel. 036-5233070
Docent(en) Deskundige docenten
Cursusprijs € 750 exclusief btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Professioneel Aanbesteden voor Woningcorporaties

20-11-2008 09:30 – 17:00 uur
27-11-2008 09:30 – 17:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Het Nederlands Vastgoed Instituut,
tel. 040-2972788
Docent(en) mr. E. van Dijk, mr. P. de Vries
Cursusprijs € 1.699 exclusief btw
Opleidingspunten
08 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
08 Totaal

Etikettering van levensmiddelen in de praktijk

25-11-2008 10:00 – 17:00 uur
Plaats Hoofddorp
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) H. van Buuren
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Personen- en familerecht

Erfenisbeurs: de Professionals Day
10-10-2008 11:00 – 16:15 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. A. Autar, mr. P. Blokland, V. Carosso, P. Pleisiant, mr. B.M.E.M. Schols, mr. F. Schonewille, M. Van Rij
Cursusprijs € 295 exclusief btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Scheiden anno 2009

01-12-2008 10:00 – 16:30 uur
Plaats Hoofddorp
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. mr. A.J.M. Nuytink
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Ruimtelijke ordeningsrecht en milieurecht

Wetenschappelijk congres – De Nieuwe Wet ruimtelijke ordening
30-09-2008 09:00 – 17:30 uur
Plaats Amsterdam

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling PAO Eggens Instituut Uva,
tel. 020-5253407
Docent(en) J. van de Brand, Deskundige docenten, prof. mr. N.S.J. Koeman, mr. H.M. Meijdam, mr. H.J. de Vries
Cursusprijs € 395 geen btw
Opleidingspunten
04 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Sociaal zekerheidsrecht

Verhaal van Bijstand
17-11-2008 13:15 – 17:00 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. T.A. Willems-Dijkstra
Cursusprijs € 260 geen btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Straf(proces)recht

Jeugdstrafrecht 2008
26-09-2008 16:15 – 19:00 uur
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Haagrecht Advocaten,
tel. 070-3141900
Docent(en) mr. W. Römeling
Cursusprijs € 119 inclusief btw
Opleidingspunten
02 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
02 Totaal

Jeugdstrafrecht 2008 (herhaling)

31-10-2008 16:15 – 19:00 uur
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Haagrecht Advocaten,
tel. 070-3141900
Docent(en) mr. W. Römeling
Cursusprijs € 119 inclusief btw
Opleidingspunten
02 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
02 Totaal

Bewijs en de rol van de getuige-deskundige

12-11-2008 10:00 – 16:30 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO

Niveau *** Actualiteiten
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. W. Ausma, dr. R. Eikelenboom, prof. dr. G.G.J. Knoops LLM, drs. L. Meulenbroek
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Basiscursus Penitentiair recht

28-11-2008 09:45 – 16:45 uur
12-12-2008 09:45 – 16:45 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep VSO/PO
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. H.M.S. Cremers, mr. U. van de Pol, mr. M.J.M. Verpalen
Cursusprijs
VSO € 765 geen btw
PO € 815 geen btw
Opleidingspunten
10 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Verzekeringsrecht

Internetverzekeren
26-11-2008 09:30 – 16:30 uur
Plaats Leiden
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974977
Docent(en) H. Aanstoot, G. Bouwmeester, H.M.T. Broeders, A. Eecen, E. Jansen, prof. dr. M.A. Kalkman, N. Ligtelijn, mr. H. Martius, E. Schaftenaar, H.J. Steenpoorte, W. Verlaan, P. Vroklage, R. van Woerkom
Cursusprijs € 899 exclusief btw
Opleidingspunten
01 Juridisch
03 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

ADR/Mediation

Mediation Advocacy door Hal Abramson
13-10-2008 08:30 – 17:15 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) prof. H. Abramson
Cursusprijs € 450 exclusief btw
Opleidingspunten

- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

Mediation Advocacy door Hal Abramson

15-10-2008 08:30 - 17:15 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) prof. H. Abramson
Cursusprijs € 450 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

GPS Negotiations - Breaking Impasse without Breaking Relationships

20-11-2008 10:00 - 21:30 uur
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) C. Voss
Cursusprijs € 899 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
09 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
09 Totaal

Merlijn Mediation Tegenpartij of Conflictpartner (Opleiding tot NMI-mediator) 8-daagse Najaar III 2008

27-11-2008 10:00 - 20:00 uur
28-11-2008 09:00 - 17:00 uur
16-12-2008 10:00 - 20:00 uur
17-12-2008 09:00 - 17:00 uur
13-01-2009 10:00 - 20:00 uur
14-01-2009 09:00 - 17:00 uur
12-02-2009 10:00 - 20:00 uur
13-02-2009 09:00 - 17:00 uur
Plaats Nuland
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Merlijn BV,
tel. 073-5323582
Docent(en) mr. drs. H.J. Bonenkamp,
mr. M.C.P. Houben, mr. E. Krens, drs.
H.E. Niehoff, mr. M.L.F.J. Schyns, mr.
K.E.M. van der Stappen, drs. J.W.M.
van der Waerden
Cursusprijs € 3.830 geen btw
Opleidingspunten
03 Juridisch
51 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
54 Totaal

Intervisie

Kennismaking met intervisie

20-11-2008 09:00 - 12:30 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Centrum Kwaliteit
Advocatuur (v/h SKiR),
tel. 06-13839549
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot, mr.
W. de Smit
Cursusprijs € 250 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch

03 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Kennismaking met intervisie

20-11-2008 13:30 - 17:00 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Centrum Kwaliteit
Advocatuur (v/h SKiR),
tel. 06-13839549
Docent(en) mr. H.C.A. de Groot, mr.
W. de Smit
Cursusprijs € 250 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
03 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
03 Totaal

Onderhandelen

Schikken op de gang? Dat kan ik al lang!

13-11-2008 10:00 - 17:00 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. D. Allewijn, mr. J.
Spierdijk
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
01 Juridisch
04 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

Overige vaardigheden

Dale Carnegie Course - Effectief Communiceren en Omgaan met Mensen

03-09-2008 09:00 - 18:00 uur
04-09-2008 09:00 - 18:00 uur
05-09-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) M. Lenz
Cursusprijs € 1.800 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
15 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
15 Totaal

Dale Carnegie Course - Effectief Communiceren en Omgaan met Mensen

22-10-2008 09:00 - 18:00 uur
23-10-2008 09:00 - 18:00 uur
24-10-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) M. Lenz
Cursusprijs € 1.800 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
15 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
15 Totaal

Leiderschapstraining

05-11-2008 09:00 - 18:00 uur
06-11-2008 09:00 - 18:00 uur
07-11-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) drs. L. Matze
Cursusprijs € 1.800 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
15 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
15 Totaal

Workshop opstellen en ontwikkelen van een businessplan voor advocaten en notarissen

11-11-2008 13:30 - 18:00 uur
Plaats Bussum
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dialogue Coaching & Consultancy,
tel. 035-5425583
Docent(en) mr. A. Geertsema, mr. P.
van Maarschalkerwaart
Cursusprijs € 525 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
04 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Workshop voeren van beoordelingsgesprekken voor juristen

11-11-2008 13:30 - 18:00 uur
Plaats Bussum
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dialogue Coaching & Consultancy,
tel. 035-5425583
Docent(en) mr. H.F.M. van de
Griendt, mr. D. Stuyling de Lange
Cursusprijs € 525 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
04 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04 Totaal

Dale Carnegie Course - Effectief Communiceren en Omgaan met Mensen

12-11-2008 09:00 - 18:00 uur
13-11-2008 09:00 - 18:00 uur
14-11-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) M. Lenz
Cursusprijs € 1.800 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
15 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
15 Totaal

Advocaat en kantoor:

Advocaat en tijd
13-11-2008 09:30 - 17:15 uur
Plaats Utrecht

Doelgroep PO
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) drs. C. Bevelsorg
Cursusprijs € 660 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

Interview- en Adviesmethode Advocatuur

19-11-2008 09:00 - 17:30 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Kenneth Smit Training,
tel. 040-2511337
Docent(en) G.H. Gersen
Cursusprijs € 975 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

Effectief informatie verwerken voor juristen - 6 technieken in 6 uur

26-11-2008 09:30 - 17:00 uur
Plaats Hoofddorp
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Sdu Juridische Opleidingen,
tel. 070-3789896
Docent(en) J. van Mil
Cursusprijs € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
02 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
02 Totaal

Workshop EQ voor juristen

01-12-2008 09:00 - 17:00 uur
Plaats Bussum
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Dialogue Coaching & Consultancy,
tel. 035-5425583
Docent(en) mr. H.F.M. van de Griendt
Cursusprijs € 545 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
06 Totaal

Presenteren

High Impact Presentations
02-10-2008 09:00 - 18:00 uur
03-10-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) drs. A. Bijl
Cursusprijs € 1.950 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

High Impact Presentations
27-11-2008 09:00 - 18:00 uur

28-11-2008 09:00 - 18:00 uur
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) drs. A. Bijl
Cursusprijs € 1.950 geen btw
Opleidingspunten
- Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

High Impact Presentations for Lawyers

In overleg 09:00 - 17:00 uur
In overleg in overleg
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Dale Carnegie Training
Benelux,
tel. 020-4950640
Docent(en) n.n.b.
Cursusprijs n.n.b.
Opleidingspunten
- Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
10 Totaal

Algemeen management

Management en organisatie binnen de professionele juridische dienstverlening

13-11-2008 09:30 - 16:30 uur
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
tel. 0182-358252
Docent(en) dr. J.H. Dijkstra
Cursusprijs € 475 exclusief btw
Opleidingspunten
- Juridisch
- Beroepsvaardigheden
05 Management/Organisatie
05 Totaal

Aansprakelijkheid voor de veiligheid in en rond gebouwen

28-11-2008 09:30 - 16:45 uur
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecentrum voor Bedrijf & Overheid,
tel. 040-2974980
Docent(en) mr. F.T. Oldenhuis
Cursusprijs € 999 exclusief btw
Opleidingspunten
05 Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05 Totaal

**Praktijkleergang Ondernemingsrecht
2007-2008**

Gefeliciteerd met de afronding!

www.dejuridischeacademie.nl

Beëdigd als advocaat en procureur

Adema, mr. R.P., Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311, e-mail r.adema@louwersevandervelde.nl

Baas, mr. B.J.L., Bisonspoor 341 (3605 JW) postbus 1179 (3600 BD) Maarssen, tel. 0346-554703, fax 0346-560764, e-mail info@schravenmade-advocaten.nl

Biemans, mw. mr. E.H.C.M., Rijnsingel 13 (2987 SB) Ridderkerk, tel. 0180-414655, fax 0180-411221

Boer, mr. W.M., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172516, fax 010-2172706, e-mail w.boer@houthoff.com

Boer-Koeberg, mw. mr. S., Appelvink 1 (3435 RX) postbus 292 (3430 AG) Nieuwegein, tel. 030-2628052, fax 030-2628048, e-mail sabine.boer@ofblomadadvocaten.nl

Boot, mr. E.R.F., Park Veldzigt 2 (4336 DX) postbus 132 (4330 AC) Middelburg, tel. 0118-623719, fax 0118-638347

Bos, mr. V. van den, Bahialaan 502 (3065 WC) postbus 4030 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2425360, fax 010-2425385

Bouteibi, mr. A., Heuvelstraat 14 (5751 HN) postbus 41 (5750 AA) Deurne, tle. 0493-352070, fax 0493-352071, e-mail info@goorts-coppens.nl

Brisdet, mw. mr. F.M.P., Bezuidenhoutseweg 2 (2594 AV) Den Haag, tel. 087-8749717, fax 087-8749716

Bruin, mr. M.G.G. de, Bijldorp Oost 42 (2992 LA) postbus 148 (2990 AC) Barendrecht, tel. 0180-695115, fax 0180-695110, e-mail info@vdladvocaten.nl

Brunia, mr. S.J., Bergsingel 133-a (3037 GC) Rotterdam

Celikkal, mr. mr. P., Leyweg 1132 (2545 GZ) postbus 45627 (2504 BA) Den Haag, tel. 070-3885988, fax 070-3882865

Douma, mr. T., Zuid Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325

Drent, mw. mr. R., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595959, fax 030-2595500, e-mail vanbenthenemenkeulen@vbk.nl

Ebersson-Maduro, mw. mr. N.C., Ivor Novellostraat 3 (3543 EE) Utrecht, tel. 030-6703139, fax 084-7104374, e-mail info@maduroadvocaten.nl

Enait, mr. M.F.A., Middellandplein 2-a (3021 BR) Rotterdam, tel. 010-4250280, fax 010-4250281, e-mail info@advokaat.net

Graaf, mw. mr. A. van de, Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856

Haak, mr. F.T., Herengracht 551 (1017 BW) postbus 10180 (1001 ED) Amsterdam, tel. 020-5305200, fax 020-5305299, e-mail info@steklaw.com

Hoebeker, mw. mr. B.R.D., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Hoop, mw. mr. A. de, Haagweg 108 (2282 AE) postbus 1213 (2280 CE) Rijswijk, tel. 070-3906260, fax 070-3989688, e-mail info@aanlijeszevenberg.nl

Hoste, mr. J.A., Raoul Wallenbergplein 25 (2404 ND) postbus 170 (2400 AD) Alphen aan den Rijn, tel. 0172-426449, fax 0172-470079, e-mail hoste@lamenmuller.nl

Hulshof, mr. J.B.L.M., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595578, fax 030-2595690, e-mail jhulshof@vbk.nl

Jong, mr. A.G. de, Raoul Wallenbergplein 25 (2404 ND) postbus 170 (2400 AD) Alphen aan den Rijn, tel. 0172-426449, fax 0172-470079, e-mail

Linares Fandino, mr. J.M., Zoutmanstraat 23-k (2518 GI) Den Haag, tel. 070-3629099, fax 070-3644485, e-mail info@linaresfandino.nl

Kohnstamm, mw. mr. M.V., Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail info@nautadutilh.com

Kraayvanger, mw. mr. E.A.W., Heuvelstraat 14 (5751 HN) postbus 41 (5750 AA) Deurne, tel. 0493-352070, fax 0493-352071, e-mail kraayvanger@goorts-coppens.nl

Mulder, mw. mr. E.F., Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538300, fax 026-3510793, e-mail e.mulder@dirkwager.nl

Oprijs, mw. mr. M., Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30023 (3001 DA) Rotterdam, tel. 010-4177444, fax 010-4177449

Os, mw. mr. S.H. van, Kastanjelaan 2 (3833 AN) postbus 230 (3830 AE) Leusden, tel. 033-4342400, fax 033-4342187

Pommer, mr. F.A., Stationsplein 99-101 (5211 BM) postbus 396 (5201 AJ) Den Bosch, tel. 073-6161100, fax 073-6161199, e-mail fpommer@hpla.nl

Prakash, mw. mr. U., Boompjes 258 (3011 XZ) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 010-4065001, e-mail info@hollandlaw.nl

Reintjes, mw. mr. S.J.W.H., Newtonlaan 203 (3584 AG) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121371, fax 030-2121344, e-mail suzanne.reintjes@cms-dsb.com

Renssen, mw. mr. N.A. van, Newtonlaan 203 (3584 BH) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail nienke.vanrenssen@cms-dsb.com

Ruding, mr. P.H.K., Wierdensestraat 151 (7604 BE) postbus 214 (7600 AE) Almelo, tel. 0546-538976, e-mail info@advocatenkantoorrijman.nl

Rijsewijk, mw. mr. S. van, De Overmaat 26 (6831 AH) postbus 4112 (6803 EC) Arnhem, tel. 026-3270134, fax 026-3273064, e-mail mr.rijsewijk@advocatenpunt.nl

Teunissen, mr. R.J.C., Akkerdistel 2 (5831 PJ) postbus 52 (5830 AB) Boxmeer, tel. 0485-581800, fax 0485-581808, e-mail rteunissen@remmenspiertz.nl

Valks, mw. mr. A.C.A., Dr. Holtropiaan 42 (5652 XR) postbus 8727 (5605 LS) Eindhoven, tel. 040-2501414, fax 040-2501450, e-mail a.valks@boskampwillems.nl

Velde, mr. J.J. van de, Boompjes 554 (3011 XZ) postbus 664 (3000 AR) Rotterdam, tel. 010-2010070, fax 010-4124772, e-mail vandevelde@sdslaw.nl

Witsenburg, mr. L.A., Koninginneweg 6 (1075 CX) Amsterdam, tel. 020-5774000, fax 020-5774040, e-mail info@bradakuttner.com

Woestenenk, mw. mr. drs. M., Veerhaven 7 (3016 CJ) postbus 23336 (3001 KH) Rotterdam, tel. 010-4367745, fax 010-4364076, e-mail minou.woestenenk@bootfranken.nl

Wrede, mr. J. de, Winthontlaan 2 (3526 KV) postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2850300, fax 030-2850301, e-mail jan.de.wrede@dvan.nl

Wijnalda, mw. mr. C., Ungerplein 2 (3033 BR) postbus 477 (3000 AL) Rotterdam, tel. 010-2418282, fax 010-2418283, e-mail info@vanmeurs-advocaten.nl

Yousef, mr. K., Oude Middenweg 239-a (2491 AH) Den Haag, postbus 180 (2260 AD) Leidschendam, tel. 070-3272222, fax 070-3272952, e-mail info@madvocaten.nl

Praktijk neergelegd

Beckers, mw. mr. L. Groesbeek 24-07-2008

Beets, mw. mr. D. Amsterdam 17-07-2008

Blatter, mw. mr. H.W. Den Bosch 01-07-2008

Biomme-Onderwater, mw. mr. M.C. Zwolle 01-07-2008

Bocu, mr. S. Leusden 18-06-2008

Cuppen, mr. M.W.A. Amsterdam 01-06-2008

Deerenberg, mw. mr. E.M. Amsterdam 17-07-2008

Degen, mr. E. Alkmaar 14-06-2008

Dekker, mr. G.R. den Haag 01-07-2008

Egger-van Oppen, mw. mr. H.C. Vierlingsbeek 01-08-2008

Elias, mr. P.C. Luxemburg 15-06-2008

Gründlehner, mw. mr. N.N. Amsterdam 01-06-2008

Hes, mr. M.D. Amsterdam 01-08-2008

Houppermans, mw. mr. V.A.M.J.J. Brussel/BE 30-07-2008

Idenburg, mw. mr. E.W.M. Amsterdam 01-07-2008

Inden, mr. C.W. Utrecht 01-07-2008

Jansen, mr. G. Middelburg 04-07-2008

Jong, mr. G.J.P. Amsterdam 01-08-2008

Lambregts, mw. mr. J.G.M. Heerlen 01-07-2008

Litjens, mw. mr. Y.Th.B. Utrecht 01-07-2008

Maris, mw. mr. M.N. Amsterdam 01-07-2008

Prakke, mr. R.M. Enschede 01-07-2008

Purcell, mr. N.A.J. Amsterdam 15-07-2008

Rossem, mr. J.E. van Amsterdam 04-07-2008

Ruijter, mw. mr. B.G.H. de Breda 14-07-2008

Schalken, mr. W.J.C. Zutphen 01-07-2008

Scheepmaker, mw. mr. C. Amsterdam 04-08-2008

Soest, mw. mr. E.F.A. van Amsterdam 28-07-2008

Veder, mr. P.M. Amsterdam 01-07-2008

Wielinga, mr. W.J. Amsterdam 01-06-2008

Wilken, mw. mr. A. Amsterdam 01-06-2008

Wong, mw. mr. B.K. Amsterdam 20-01-07-2008

Zeilstra, mr. J. Amersfoort 14-03-2008

Overleden

Piet, mr. W.J.C. Tilburg 21-07-2008

Sarneel, mr. M. Rotterdam 25-07-2008

Kantoor-verplaatsing

Aerde, mr. A.M. van (Amsterdam): Noordeinde 33 (2514 GC) postbus 305 (2501 CH) Den Haag, tel. 070-3023500,

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

fax 070-3023670, e-mail t.van.aerde@houthoff.com

Alacali Ciblak, mw. mr. H.:
Nieuwe Gracht 51 (2011 ND)
postbus 81 (2000 AB) Haarlem,
tel. 023-5319705, fax 023-5329795

Bakker-Havinga, mw. mr. J.C.:
Haringvliet 112 (2401 DC) Alphen
aan den Rijn, tel. 0172-533562,
fax 0172-533548, e-mail info@bakker-havinga.nl

Beurden, mr. R.R.G.M. van
(Den Haag): Lammongracht 16
(1019 RE) Amsterdam, e-mail
r.vanbeurden@vbadv.nl

Bissessur, mr. A.R. (Zoetermeer):
Laan Copes van Cattenburch 44
(2585 GB) Den Haag, tel. 070-
3317210, fax 070-3317002, e-mail
arbissessur@planet.nl

Blaauw, mw. mr. J. (Emmen):
Grote Kerkstraat 42 (7902
CK) postbus 486 (7900 AL)
Hoogeveen, tel. 0528-267231,
fax 0528-268102, e-mail info@vansteenpronk.nl

Boer, mw. mr. N. de:
Liesbosstraat 45 (4813 BC) postbus
2005 (4800 CA) Breda, tel. 076-
5226470, fax 076-5226413, e-mail
info@koch-heuvel.nl

Bromet, mw. mr. E.C.A.P. (Den
Haag): Burgerweeshuispad 301
(1076 HR) postbus 75084 (1070
AB) Amsterdam, tel. 020-5771771,
fax 020-5771775, e-mail esther.bromet@debrauw.com

Daemen, mw. mr. I.J.L. (Den
Haag): Stationsstraat 1 (2641
GH) postbus 92 (2640 AB)
Pijnacker, tel. 015-3613536, fax
015-3613537, e-mail i.daemen@evertsvogelaarspeijer.nl

Dam, mr. J.M. van:
Bezuidenhoutseweg 211 (2594 AK)
Den Haag, tel. 070-3004720, fax
070-3004729, e-mail kantoor@epadvocaten.nl

Dam, mr. J.R. (Doetinchem):
Noordersteete 20 (9402 XB)
postbus 622 (9400 AP) Assen, tel.
0592-345188, fax 0592-372431,
e-mail info@geene.nl

Damen, mr. N. (Woerden):
Parallelweg 41 (6221 BD) postbus
3017 (6202 NA) Maastricht, tel.
043-3254258, fax 043-3218461,
e-mail info@wyck-advocaten.nl

Graaff, mw. mr. J. de
(Voorburg): Frederiksplein 1 (1017
XK) postbus 20550 (1001 NN)
Amsterdam, tel. 020-5210690,

fax 020-5210699, e-mail j.de.graaff@vestius.com

Gijzen, mr. D.M.: Ruys de
Beerenbroucklaan 28 (6411
GB) postbus 54 (6400 AB)
Heerlen, tel. 045-5790556, fax
045-5790557, e-mail info@gijzenadvocaten.nl

Havermans, mr. A.H.M.:
Bezuidenhoutseweg 211 (2594 AK)
Den Haag, tel. 070-3004720, fax
070-3004729, e-mail kantoor@epadvocaten.nl

Heilhof, mw. mr. N.R., Grote
Gracht 64 (6211 SZ) postbus 594
(6200 AN) Maastricht, tel. 043-
3284100, fax 043-3218288

Huisman, mw. mr. K.T.E. (Heilig
Landstichting): Vugterweg 49
(5211 CK) postbus 44 (5201 AA) Den
Bosch, tel. 073-6278080, fax 073-
6278090, e-mail denbosch@vil.nl

Koorevaar, mr. J.F. (Amsterdam):
Admiraliteitskade 50 (3063
ED) postbus 4302 (3006 AH)
Rotterdam, tel. 088-2535394,
fax 088-2535400, e-mail
jkoorevaar@akd.nl

Koppenol-Laforce, mw. mr.
M.E. (Amsterdam): Weena 355
(3013 AL) postbus 1507 (3000 BM)
Rotterdam, tel. 010-2172000,
fax 010-2172706, e-mail
m.koppenol@houthoff.com

Kraaijeveld, mw. mr. A.A.
(Rotterdam): Vleutenseweg 386
(3532 HW) postbus 8234 (3503
RE) Utrecht, tel. 030-2982460,
fax 030-2982461, e-mail info@ventouxlaw.com

Lanting, mr. H.A.,
Wittevrouwensingel 100 (3514
AM) Utrecht, tel. 030-2322373, fax
030-2322390, e-mail lanting@bvdv.nl

Lauxtermann, mr. M.R.
(Amsterdam): Admiraliteitskade
50 (3063 ED) postbus 4302
(3006 AH) Rotterdam, tel. 088-
2535480, fax 088-2535400,
e-mail mlauxtermann@akd.nl

Lee, mr. T.H. (Arnhem):
Claude Debussylaan 54 (1082
MD) postbus 2720 (1000 CS)
Amsterdam, tel. 020-5517555,
fax 020-6267949, e-mail tsinha.lee@bakernet.com

Lesmeister, mw. mr. L.D.H.,
Randstad 21-09 g (1314 BD)
postbus 1571 (1300 BN) Almere,
tel. 036-5393830, fax 036-

5393838, e-mail lesmeister@lv-advocaten.nl

Maanicus, mw. mr. M.T.
(Velsbroek): De Ruyterstraat 4
(1271 SV) postbus 1139 (1270 BC)
Huizen, tel. 035-5262780, fax
035-5263275, e-mail huizen@spaansadvocaten.nl

Meulen, mw. mr. E. van
der, Jachthavenweg 121 (1081
KM) postbus 75265 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-6789123,
fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Nan, mr. J.S. van (Haarlem):
Spuiboulevard 100-e (3311 GR)
postbus 907 (3300 ZX) Dordrecht,
tel. 078-6311220, fax 078-6131752,
e-mail nan@gilhuis2.nl

Ridderbroek, mr. L.R.:
Dulderstraat 5 (3044 BD)
Rotterdam, postbus 206 (2920
AE) Krimpen aan den IJssel, tel.
0180-554342, fax 0180-890391,
e-mail ridderbroek@e-legal.nl

Rutten, mr. J.G.D.: Amstel 84
(1017 AC) Amsterdam, tel. 020-
5304310, fax 020-5304319, e-mail
rutten@sr-advocaten.nl

Schmidt, mr. R.B.: Amstel 84
(1017 AC) Amsterdam, tel. 020-
5304310, fax 020-5304319, e-mail
schmidt@sr-advocaten.nl

Sinnige, mw. mr. L.W.H.:
Peter van Anrooystraat 7 (1076
DA) postbus 75999 (1070 AZ)
Amsterdam, tel. 020-5736736,
fax 020-5736737, e-mail info@lexence.com

Smets, mr. M.T.C.A.: Fellenoord
240 (5611 ZC) postbus 1040
(5602 BA) Eindhoven, tel. 040-
2445600, fax 040-2445411,
e-mail ka@keizersadvocaten.nl

Stein, mr. H.A.: Van Coothplein
371 (4811 NC) Breda

Straten, mw. mr. D.P.van
(Breda): Admiraliteitskade 50
(3063 ED) postbus 4302 (3006 AH)
Rotterdam, tel. 088-2535000,
fax 088-2535400, e-mail
dvanstraten@akd.nl

Straten, mr. H. van (Rotterdam):
Stationsstraat 27 (4001 CD)
postbus 519 (4000 AM) Tiel, tel.
0344-611164, fax 0344-618189

Troeijen, mw. mr. K.H.A.: Van
Coothplein 371 (4811 NC) Breda

Veerman, mr. J.C.I.: Julianaweg
45-a (1131 CX) postbus 187 (1130
AD) Volendam, tel. 0299-

322484, fax 0299-322485, e-mail
jveerman@somadadvocatuur.nl

Wierenga, mw. mr. M.:
Maliebaan 10-a (3581 CN) postbus
14033 (3508 SB) Utrecht, tel.
030-2364600, fax 030-2364192,
e-mail utrecht@vandiepen.com

Wiggers, mw. mr. C.
(Stadskanaal): Tolbertstraat
63 (9351 BD) postbus 105 (9350
AC) Leek, tel. 0594-515396, fax
0594-515539, e-mail wiggers@advoleek.nl

GoversVanZoet advocaten B.V.
te Amsterdam: Prins Hendriklaan
28 (1075 BD) Amsterdam

KienLegal te Rotterdam:
Oostmaaslaan 31 (3063 AN)
Rotterdam

Mantz Advocaten te Den Haag:
Nassau Ouwkerkstraat 3 (2596
CC) Den Haag

**Seelt IT & Commercial
Contacting** te Rotterdam:
Prinsenlandsepad 4 (3066 VT)
Rotterdam

Smithuysen Advocaten te
Haarlem: Dreef 48 (2012 HS)
Haarlem

**Snijders Van den Boomen
Advocaten** te Tilburg: P F
Bergmansstraat 1 (5017 JH)
Tilburg, e-mail info@sb-advocaten.nl

**Woningbouwvereniging
Stadgenoot** te Amsterdam:
Postbus 9252 (1006 AG)
Amsterdam, tel. 020-5118000,
e-mail info@stadgenoot.nl

Nieuw kantoor/ associatie

Van Cooth Advocaten (mrs. H.A.
Stein en K.H.A. Troeijen) Van
Coothplein 371 (4811 NC) Breda

Schmidt & Rutten Advocaten
(mrs. R.B. Schmidt en J.G.D.
Rutten) Amstel 84 (1017 AC)
Amsterdam, tel. 020-5304310, fax
020-5304319, e-mail kantoor@sr-advocaten.nl

Naams-wijziging

Mr. M.K. Bhadai te Rotterdam
thans: **Bhadai Advocaten**

Van Eeuwijk & Penn Advocaten
te Den Haag thans: **Van Dam Van
Eeuwijk & Penn Advocaten**

Woningbouwvereniging Het
Oosten te Amsterdam thans:
**Woningbouwvereniging
Stadgenoot**

Bezoek-adres/ postbus/ tel./fax/ e-mail

Bhadai Advocaten te
Rotterdam: Jan van der
Heijdenstraat 84 (2522 ES) Den
Haag

Declaratie ten laste van wederpartij: risico advocaat

Geschillencommissie Advocatuur
Bindend advies d.d. 28 augustus 2007/ADV07-0112
(mrs. Van der Groen, Schop en Rapmund)

Een advocaat die in een arbeidsgeschil bewerkt dat de juridische kosten door de wederpartij (werkgever) zullen worden voldaan, dient zich voldoende in te spannen om deze kosten inderdaad te verhalen bij de wederpartij en kan niet terugvallen op een eerdere tariefafspraken, als hij later akkoord is gegaan met maximalisering.

Feiten

De advocaat heeft de cliënt bijgestaan in een arbeidsgeschil met zijn (voormalige) werkgever. Bij brief is vastgelegd dat de advocaat de cliënt een uurtarief van € 260 exclusief btw in rekening zou brengen. Toen bleek dat partijen op hoofdlijnen overeenstemming hadden bereikt, die inhield dat de werkgever ook de door de cliënt in redelijkheid gemaakte juridische kosten zou vergoeden, heeft de advocaat de cliënt (verder) geen declaraties gezonden.

In het verdere verloop van de onderhandelingen en de nadere uitwerking van de afspraken is tussen partijen in eerste instantie een discussie ontstaan over de gemaakte afspraak over de juridische kosten. De wederpartij trachtte in strijd met de bereikte overeenstemming de juridische kosten te maximaleren op een vast bedrag. De advocaat heeft vervolgens de wederpartij verzocht om de reeds aan hem verzonden declaratie te

voldoen, ervan uitgaande dat de redelijkheid daarvan niet ter discussie stond.

De cliënt heeft op 9 mei 2006 aangegeven akkoord te kunnen gaan met de op dat moment voorliggende beëindigingsovereenkomst als ook de extra gemaakte advocaatkosten door de werkgever zouden worden vergoed. De nog in rekening te brengen advocaatkosten bedroegen op dat moment bijna € 2.000 (exclusief btw). De conceptbrief waarin de advocaat de telefonisch met de gemachtigde van de wederpartij gemaakte afspraken heeft vastgelegd, is voorgelegd aan de cliënt en na zijn goedkeuring verzonden aan de wederpartij.

In het nieuwe concept van de vaststellingsovereenkomst komen de juridische kosten niet meer voor omdat de reeds gedeclareerde kosten op dat moment reeds waren voldaan en over de verschuldigdheid van de laatste € 2.000 (exclusief btw) geen discussie meer bestond. De conceptovereenkomst is doorgestuurd aan de cliënt en vervolgens definitief geworden.

De wederpartij heeft vervolgens traag en op onjuiste wijze uitvoering gegeven aan de gesloten vaststellingsovereenkomst. In verband met een onjuist aandeelhoudersbesluit waarin de cliënt decharge werd verleend, is nog de nodige correspondentie gevoerd. Als gevolg van de hiervoor genoemde omstandigheden heeft de advocaat aan de wederpartij een aanvullende declaratie ad € 1.545,22 (inclusief btw) gezonden. Tegelijkertijd heeft de advocaat een kopie van deze brief en declaratie aan de cliënt gezonden met de mededeling dat hij ervan uitging dat de cliënt voor dit bedrag zou instaan, mocht de wederpartij niet willen betalen. Toen dit laatste het geval bleek, heeft de cliënt op de mededeling van de advocaat dat het openstaande bedrag te laag was om een aparte procedure te rechtvaardigen, gezegd dat hij deze kosten zou betalen.

De daarbij gevraagde specificatie is hem toegezonden.

De cliënt heeft desgevraagd verklaard dat hij het aantal door de advocaat geschreven uren niet betwist. Nu de wederpartij nalaat de declaratie te voldoen en de cliënt het ermee eens is dat deze kosten niet een aparte procedure rechtvaardigen, dienen deze kosten op grond van de overeengekomen tariefafspraken en de betalingstoezegging van de cliënt voor diens rekening te komen, aldus de advocaat.

De advocaat verzoekt de commissie de cliënt te veroordelen tot betaling van de openstaande declaratie te vermeerderen met de verschuldigde wettelijke rente. Verder verzoekt de advocaat de commissie de cliënt op grond van art. 22 lid 1 van het Reglement te veroordelen tot het maximum van vijfmaal het door de commissie vastgestelde klachtengeld alsmede in het klachtengeld zelf.

Ter zitting heeft de advocaat nog in hoofdzaak aangevoerd dat hij teneinde onnodige discussies te voorkomen ervoor heeft gekozen om in juni 2006 een declaratie van € 2.000 exclusief btw te versturen, ook al beliepen de kosten op dat moment reeds om en nabij € 2.700, en de rest te declareren bij slotdeclaratie. Het gebruik van het woord 'thans' liet daartoe voldoende ruimte. Nu de wederpartij de gemaakte afspraak niet nakomt en de advocaat namens de cliënt deze afspraak heeft gemaakt, geldt de met hem gemaakte tariefafspraken.

Het standpunt van de cliënt luidt dat de advocaat aan de gemachtigde van de wederpartij heeft bevestigd dat er een akkoord is onder bepaalde voorwaarden. Eén van deze voorwaarden was dat de werkgever de kosten van de juridische bijstand van de advocaat voor zijn rekening zou nemen. De advocaat heeft dit in de brief van dezelfde datum aldus verwoord: 'Resterende juridische kosten thans € 2.000 exclusief btw'. Uit deze woordkeuze blijkt dat de uiteindelijke rekening hoger zal worden dan op dat moment het geval is. In zijn reactie op voornoemde brief verwoordt de ge-

De uitspraak is bewerkt door Luuk Hamer, advocaat te Amsterdam. Sommige details zijn weggelaten of gewijzigd; ook zijn delen van de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat weggelaten.

machtigde van de wederpartij het alsof het door de advocaat genoemde bedrag het totaalbedrag van de juridische kosten zou zijn. De advocaat heeft nagelaten hierop te reageren.

Op het moment dat de advocaat zijn declaratie aan de wederpartij stuurt, stond al een hoger bedrag open dan de genoemde € 2.000. Dit duidt er ook op dat de advocaat, anders dan hij de wederpartij heeft bericht, niet zijn slotdeclaratie in heeft gediend. Deze heeft de advocaat eerst later aan de wederpartij verzonden. In de begeleidende brief geeft de advocaat aan dat dit uitsluitend additionele kosten zijn die het gevolg zijn van de handelwijze van de wederpartij, zijnde het onjuiste aandeelhoudersbesluit.

Na ontvangst van de gevraagde specificatie blijkt pas dat de declaratie niet alleen betrekking heeft op de additionele kosten, maar ook op de directe afhandeling van het overeengekomene. De cliënt heeft onverplicht de extra werkzaamheden ad € 504,56 betaald. De advocaat dient op grond van hetgeen is overeengekomen met de wederpartij de slotdeclaratie in zijn geheel te Vorderen en het onverplicht betaalde gedeelte aan de cliënt te restitueren.

De cliënt verzoekt de commissie de advocaat hiertoe te verplichten. Verder verzoekt de cliënt de commissie het verzoek ex art. 22 lid 1 van het Reglement af te wijzen aangezien de advocaat de cliënt tevoren niet van deze mogelijke kosten op de hoogte heeft gesteld en de indruk heeft gewekt dat alleen de advocaat een procedure bij de commissie aanhangig kon maken. Ook dient de advocaat het klachtengeld zelf te dragen.

Ter zitting heeft de cliënt in hoofdzaak nog aangevoerd dat zijn betalingstoezegging uitsluitend de werkzaamheden in verband met het foutieve aandeelhoudersbesluit betrof en het hem pas na ontvangst van de specificatie duidelijk werd dat het ook nog voor een groot deel andere werkzaamheden betrof.

Beoordeling van het geschil

Ter zitting is komen vast te staan dat

van de declaratie van 3 augustus 2006 nog een bedrag van € 1.040,66 in geschil is. De betaling van € 504,56 die de cliënt ter zake van de additionele kosten op deze declaratie heeft verricht, laat de commissie in haar verdere beoordeling buiten beschouwing.

De commissie is van oordeel dat de advocaat het onderliggende arbeidsgeschil voor wat betreft de vergoeding van zijn kosten rechtsbijstand niet adequaat heeft afgewikkeld. De advocaat had er zorg voor moeten dragen dat de wederpartij alle juridische kosten zou vergoeden, zoals aanvankelijk was overeengekomen. Uit de correspondentie tussen de advocaat en de gemachtigde van de wederpartij en met name de brieven van 22 mei en 28 mei 2006 wordt echter steeds duidelijker dat de advocaat akkoord is gegaan met een nog te betalen bedrag van € 2.000 exclusief btw. De advocaat is – anders dan eerder in de onderhandelingen het geval is geweest – kennelijk niet of onvoldoende alert geweest op de intenties van de wederpartij om de nog te betalen kosten rechtsbijstand te maximeren.

De inspanningen die de advocaat heeft verricht om de declaratie van 3 augustus 2006 alsnog te verhalen bij de wederpartij, acht de commissie in elk geval onvoldoende. Voorts werpt de commissie het de advocaat tegen dat hij onvoldoende met de cliënt heeft gecommuniceerd over de problemen die hij op het punt van de betaling van de declaratie van 3 augustus 2006 door de wederpartij verwachtte. Uit het verhandelde ter zitting is immers komen vast te staan dat de advocaat zich terdege bewust was van het discussiepunt dat hierover zou kunnen ontstaan.

Onder voornoemde omstandigheden dient het feit dat de wederpartij niet bereid is (het restant van) de werkelijke slotdeclaratie te voldoen, voor rekening en risico van de advocaat te blijven. Het geeft naar het oordeel van de commissie geen pas om terug te vallen op de oorspronkelijke tariefsafspraken met en de latere betalingstoezegging van de cliënt. Dit klemt temeer nu gebleken is dat de cliënt deze toezegging heeft gedaan

alvorens hij inzage had in de verrichtingen die de advocaat ter zake van deze declaratie had gedaan en de cliënt – mede gelet op de tekortkomingen in de communicatie – in redelijkheid mocht begrijpen dat het bedrag van € 2.000 in elke geval alle tot dan toe verrichte werkzaamheden omvatte.

Op grond van het voorgaande komt de commissie tot de conclusie dat de advocaat niet heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handend advocaat mag worden verwacht en dat de klacht van de cliënt gegrond is.

Gelet op het voorgaande en hoe aldus de advocaat in het ongelijk wordt gesteld, komt het verzoek van de advocaat om toepassing te geven aan art. 22 lid 1 van het reglement van de commissie niet voor inwilliging in aanmerking.

Derhalve wordt als volgt beslist.

Beslissing

Het door de advocaat verlangde wordt afgewezen. Het depotbedrag wordt aan de cliënt overgemaakt.

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd, zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet.
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. P.J.M. Drion, mr. H.J. de Groot, mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Lorbach, mr. I.E.M. Sutorius en H. Uhlenbroek.

Raad treedt buiten klacht

Hof van Discipline 11 december 2006, nr. 4750
(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Heidinga, Balkema en Meulemans)

Raad van Discipline Arnhem 11 december 2006
(mrs. Zweers, Breuning ten Cate, Van Halder, Klemann en Verster)

De raad is buiten de klacht getreden. Mr. X heeft erflater bijgestaan in een boedelscheidingszaak. Het stond mr. X vrij op te treden voor een cliënt tegen de dochter van erflater in een heel andere zaak dan die waarin hij erflater had bijgestaan.

- Advocatenwet art. 47
- Gedragsregel 7 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten; 6 Tuchtprocesrecht)

Feiten

In de loop van 1998 is mr. X als advocaat de belangen gaan behartigen van mevrouw T in haar boedelscheidingszaak tegen haar ex-echtgenoot. Deze opdracht aan mr. X kwam tot stand door bemiddeling van de heer Z die een duurzame relatie met mevrouw T had en zelf, voor andere zaken, al tientallen jaren cliënt was van mr. X. Z heeft een aanmerkelijk deel van de kosten van rechtsbijstand van mevrouw T aan mr. X betaald. Op 4 maart 2005 is mevrouw T overleden. In de – kennelijk moeizame – boedelscheidingsprocedure voor de rechtbank te Y zou kort daarna vonnis worden gewezen. De enige erfgename van mevrouw T is klagster, die enige tijd na het overlijden van haar moeder de nalatenschap beneficiair heeft aanvaard. Op 8 maart 2005 heeft mr. Y aan Z een brief geschreven die begint met de volgende passage:

‘Tot mij heeft zich gewend mevrouw (klagster, bew.) met het verzoek haar belangen te behartigen. Aanleiding hier-

voor is het overlijden van haar moeder [...]’

In de brief wordt Z vervolgens gesommeerd toe te laten dat klagster de door Z en wijlen mevrouw T gemeenschappelijk bewoonde woning zal kunnen betreden om daaruit spullen die haar als erfgename zouden toekomen, te halen. Namens Z heeft mr. X de brief van Y op 14 maart 2005 schriftelijk beantwoord. Daarin bestreed hij de aanspraken van klagster en kwam hij namens Z met een tegenvordering van € 58.572,92 op de nalatenschap ter zake van declaraties, die Z van mr. X had ontvangen voor diens bijstand van mevrouw T in haar boedelscheidingszaak tegen haar ex-echtgenoot. Nadat mr. Y namens klagster aan mr. X had geschreven dat het mr. X niet vrijstond voor een cliënt (Z) op te treden tegen de nalatenschap/enig erfgename, na eerst de belangen van de erflaatster te hebben behartigd, droeg mr. X de zaak van Z tegen de nalatenschap over aan een kantoorgenoot. Deze was toen stagiaire op het kantoor van mr. X. De kantoorgenoot is doorgegaan met het behartigen van de belangen van Z ten behoeve van de nalatenschap.

Klacht

Klagster heeft zich erover beklagd dat mr. X en zijn kantoorgenoot de belangen van Z zijn gaan behartigen in het geschil met de nalatenschap en daarmee Gedragsregel 7 hebben geschonden. Zij is van mening dat, wanneer een advocaat is opgetreden voor een cliënt, hij niet alleen geen zaak tegen die cliënt mag aannemen, maar ook niet een zaak tegen de erfgenamen van die cliënt voor wie hij tot het moment van haar overlijden is opgetreden. Mr. X en zijn kantoorgenoot hadden bij de belangenbehartiging van Z toegang tot en konden putten uit het dossier van erflaatster.

Beslissing van de raad

De raad heeft de klacht van klagster tegen mr. X en zijn kantoorgenoot gegrond bevonden. Alleen aan mr. X is de maatregel van enkele waarschuwing opgelegd. De voor de beslissing relevante overwegingen worden hierna in de beslissing van het hof nader weergegeven.

Grievens

Tegen de beoordeling van de raad voert mr. X drie grieven aan, die kort gezegd op het volgende neerkomen:

- a in zijn beslissing heeft de raad de grondslag van de klacht verlaten;
- b mocht hierover al anders geoordeeld worden, dan is het oordeel van de raad onjuist;
- c indien het oordeel van de raad in hoger beroep wel standhoudt, is het opleggen van een maatregel niet op zijn plaats.

Overwegingen van het hof

In essentie komt de klacht er in zijn algemeenheid op neer dat een advocaat, die voor iemand is opgetreden tot aan diens overlijden, geen zaak tegen de nalatenschap/de erfgenamen van die voormalige cliënt mag gaan behandelen. Bovendien ontstaat daarmee de mogelijkheid dat hij informatie uit het dossier van de erflater tegen de erfgename(n) gebruikt. Hierop is de raad – op één punt na – niet ingegaan. De raad heeft namelijk, voor zover van belang, het volgende overwogen:

‘Met het overlijden van T hebben zich de nodige – zakelijke – kwesties geopenbaard. Niet alleen moest nog de boedelscheiding met haar ex-echtgenoot tot een afronding komen – met die zaak was mr. X al belast – maar ook moest de v.o.f. van T en Z ontbonden worden en wilde Z de door hem voor de declaraties van (mr. X) voorgeschoten bedragen van de boedel terug ontvangen. Al met al was er met het overlijden van T een complexe en ook diffuse situatie ontstaan waarin allerlei belangen door elkaar speelden [...]. De raad is van oordeel dat het (mr. X) onder die omstandigheden niet vrij stond om tegen de nalatenschap van T op te treden, of het nu was voor Z of voor iemand anders.’

en:

‘Het lag op de weg van (mr. X) om na het overlijden van T allereerst met haar erfgename(n) het vervolg van de boedelscheidingsprocedure te bespreken. Hij heeft dat kennelijk niet gedaan – wellicht omdat de tijd na het overlijden van T daarvoor nog te kort was geweest – maar heeft, zonder dat hij ten aanzien van die procedure en zijn optreden daarin afspraken had gemaakt, toen Z zich met de brief van mr. Y tot hem wendde, zich zonder meer de belangen van Z aangetrokken

en is tegen klaagster gaan optreden. Dat was in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Klaagster had erop moeten kunnen vertrouwen dat mr. X zich in de eerste plaats het belang van de boedelscheidingsvordering van T in de nalatenschap zou aantrekken en die procedure samen met klaagster en met mr. Y op zijn merites zou beoordelen. Eenmaal in relatie tot klaagster getreden stond het mr. X niet vrij een ander met de belangen van klaagster strijdig belang – dat van Z en mogelijk ook, direct of indirect, dat van hemzelf – te gaan behartigen.’

Met dit alles heeft de raad er dingen bij gehaald die voor een deel wel juist zouden kunnen zijn, maar waarover niet is geklaagd. Daarmee is de raad buiten de klacht getreden, op één punt na. Voor dit laatste verwijst het hof naar de volgende overweging. In de laatste zin van de hiervoor geciteerde passage gaat de raad er vanuit dat door het overlijden van mevrouw T tussen mr. X en klaagster als erfgename een relatie is ontstaan van advocaat en cliënt. Daargelaten dat op grond van art. 7:410 BW de relatie tussen mr. X en T – en haar erfgename(n) eindigde door en met het overlijden van T, heeft mr. Y al vier dagen na dat overlijden de ex-partner van haar moeder, Z, een sommatiebrief geschreven die begint met de woorden dat klaagster zich tot hem had gewend om haar belangen te behartigen en dat de aanleiding hiervoor was het overlijden van haar moeder. Kortom, een relatie van mr. Y als advocaat en klaagster als cliënte is, anders dan de raad heeft geoordeeld, niet tot stand gekomen. Het stond mr. X dan ook vrij op te treden voor een cliënt in een heel andere zaak dan die waarin hij wijlen T had bijgestaan. De vraag of hij daar verstandig aan heeft gedaan, leent zich niet voor een tuchtrechtelijke beoordeling.

Onderdeel van de klacht is nog dat mr. X en zijn kantoorgenoot bij de belangenbehartiging van Z toegang hadden tot en konden putten uit het dossier van T. Hoewel de raad hierop niet is ingegaan en klaagster daarover niet heeft geappelleerd, merkt het hof op dat uit niets is gebleken dat het dossier van T in haar boedelscheidingszaak tegen haar ex-echtgenoot relevante informatie zou kunnen opleveren bij de behandeling van de zaak van Z tegen de nalatenschap/klaagster.

Op grond van het vorenstaande slagen de grieven a en b en behoeft grief c geen bespreking meer. De beslissing van de raad dient te worden vernietigd en de klacht dient ongegrond te worden verklaard.

Beslissing

Het hof vernietigt de beslissing van de raad en opnieuw rechtdoende verklaart de klacht ongegrond.

.....

Belang van cliënt of belang van een goede rechtsbedeling

Hof van Discipline 12 februari 2007, nr. 4607
(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, de Leeuw, Balkema en Benner)

Raad van Discipline Amsterdam 15 mei 2006
(mrs. De Groot, Breederveld, Remme, Trap en Voorhoeve)

Uitzonderlijke situatie waarin niet gezegd kan worden dat het advies aan een cliënt om als (partij)getuige de vragen van de rechter-commissaris niet te beantwoorden en aldus geen gevolg te geven aan zijn wettelijke getuigplicht geen handeling is die een behoorlijk advocaat niet betaamt.

- Advocatenwet art. 46 (2 Wat een behoorlijk advocaat betaamt; 4.1 Tegenover de rechter)
- Gedragsregels 1 en 5
- Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering artt. 164, 165 en 193

In het kader van een voorlopig getuigenverhoor is op een zitting, die werd voorgezeten door klaagster als rechter-commissaris in de rechtbank Z, voor de derde maal de heer A, een cliënt van mr. X, gehoord. A was voordien als gedaagde partij door B in een of meer gerechtelijke procedures betrokken.

Eerder is ter zitting van de rechtbank A eveneens als getuige gehoord. A heeft toen verklaard:

‘Ik heb mijn antwoorden op de op voorhand door mr. Y toegezonden vra-

gen op papier gezet en overhandig u dat papier. U vraagt mij die schriftelijke verklaring te ondertekenen en dat doe ik bij dezen. Het komt erop neer dat ik de beantwoording van een aantal vragen weiger met een beroep op art. 193 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. U houdt mij voor dat ik verplicht ben te antwoorden doch dat voor het geval ik met een partijgetuige gelijk kan worden gesteld het sanctiemiddel van gijzeling ontbreekt. U houdt mij tevens voor dat aan mijn weigering in de onderhavige procedure en in een eventueel tegen mij aan te spannen procedure in mijn nadeel kan worden uitgelegd. Ik ben mij daarvan bewust. Voor zover ik de vragen schriftelijk heb beantwoord, blijf ik bij die antwoorden.’

Bij brief d.d. 13 augustus 2004 van de rechtbank ondertekend door klaagster is beslist dat A kan worden aangemerkt als partijgetuige, met verwijzing naar de eerdere beslissing van de voorganger van klaagster.

Tijdens vorengenoemde zitting heeft A aan klaagster als rechter-commissaris verklaard dat hij naast de reeds op voorhand gegeven schriftelijke antwoorden op vragen van klaagster niet zou antwoorden nu hem onduidelijk bleef of hij als getuige dan wel als partijgetuige gehoord werd. Mr. X heeft A geadviseerd dienovereenkomstig te verklaren.

Volgens klaagster heeft mr. X door zijn cliënt te adviseren niet op vragen van klaagster (verder) te antwoorden, de norm zoals vastgelegd in art. 46 Advocatenwet overtreden.

Overwegingen raad

Centraal staat beantwoording van de vraag of het advies van mr. X aan zijn cliënt om niet te antwoorden is te bestempen als een handeling die een behoorlijk advocaat niet betaamt. Kernargument van klaagster is, dat de weigering tot antwoorden waartoe mr. X heeft geadviseerd, een handeling in strijd met de wet is, waaraan geen afbreuk doet dat op deze weigering geen andere sanctie staat dan die voorzien in art. 164 lid 3 Rv. Het gewraakte advies betaamt om deze reden een behoorlijk advocaat niet.

Op zichzelf is juist het uitgangspunt dat het op de weg van de advocaat ligt te bevorderen dat in een rechtszaak waarin

hij optreedt de procedurele regels in acht worden genomen. In de onderhavige zaak, waarin veel discussie heeft plaatsgevonden over de procedurele posities van onder meer de betreffende getuige, is echter begrijpelijk – en aanvaardbaar – dat mr. X als belangenbehartiger van zijn cliënt het advies heeft gegeven het zekere voor het onzekere te nemen en vragen, waarvan de beantwoording de cliënt mogelijk schade zou opleveren, niet te beantwoorden.

Anders dan klaagster heeft aangevoerd, ziet de raad in het gedifferentieerde sanctiesysteem van de wet (mogelijkheid tot gijzeling niet bij partijgetuigen) een argument ten gunste van het standpunt van mr. X. Blijkbaar heeft de wetgever geen aanleiding gevonden aan de verplichting tot getuigen in alle gevallen even zwaar te tillen. Ook het argument van het belang van de waarheidsvinding is voor de raad niet doorslaggevend. Dit belang moet immers worden gerelateerd aan het belang dat erin is gelegen dat de rechter in een civiel rechtsgeding mede op basis van bewijslevering door getuigen tot een juiste en rechtvaardige beslissing kan komen. Aan dit belang wordt voor het geval van een weigerachtige partijgetuige echter tegemoet gekomen door de procedurele mogelijkheid die art. 164 lid 3d Rv de rechter biedt.

Tot slot overweegt de raad nog het volgende. Geheel onafhankelijk van het voorgaande geldt dat zich – zoals hier – situaties kunnen voordoen waarin strijd bestaat tussen enerzijds de rol van de advocaat als behartiger van de belangen van zijn cliënt en anderzijds die waarin hij geacht wordt te staan voor een goede rechtsbedeling in het algemeen, zoals die in het wettelijk stelsel tot uitdrukking is gebracht. Het uitgangspunt, dat in alle gevallen de laatste rol de voorrang moet hebben, gaat te ver. De afweging zal in elk individueel geval afhangen van het gewicht van de betrokken belangen. In dit geval heeft mr. X, gelet op het gewicht van die belangen, in redelijkheid de afweging kunnen maken zoals hij heeft gedaan. Ook om die reden kan mr. X niet met goede grond tuchtrechtelijk laakbaar handelen worden verweten.

Beslissing

De raad wijst de klacht als ongegrond af.

Overwegingen hof

Als grief voert klaagster – kort samengevat – het volgende aan.

Een partijgetuige is verplicht om te getuigen. Zijn getuigplicht moet beschouwd worden als een rechtsplicht, te weten een wettelijke plicht van openbare orde. Door het zwijgen van de partijgetuige wordt de doelstelling van een wettig proceduremiddel gedwarsboemd. Het maatschappelijk belang van de waarheidsvinding ten behoeve van een goede rechtsbedeling dient een belangrijke rol te spelen bij de beoordeling van de onderhavige klacht. Bij de beantwoording van de vraag wat een behoorlijk advocaat betaamt, moet in dit geval geoordeeld worden dat de vrijheid van een advocaat om de belangen van zijn cliënt te behartigen niet zo ver gaat dat die vrijheid een advies billijkt om niet te voldoen aan een rechtsplicht, te weten de getuigplicht, een wettelijke plicht van openbare orde. Dat geldt ook in het geval dat de cliënt (mogelijk) beschouwd moet worden als een partijgetuige.

Het hof neemt tot uitgangspunt dat ook een partijgetuige vragen van een rechter-commissaris tijdens een getuigenverhoor dient te beantwoorden. Het in 1988 opgenomen wettelijke regime ter zake van een partijgetuige (164 Rv) houdt weliswaar enkele afwijkingen in ten opzichte van de positie van andere getuigen, met name op het vlak van de waardering van het getuigenbewijs en de sancties in het geval van een weigerachtigheid van de getuige, maar deze afwijkingen doen geen afbreuk aan de getuigplicht van art. 165 Rv.

Terecht heeft de raad overwogen dat het op de weg van de advocaat ligt om te bevorderen dat in een rechtszaak waarin hij optreedt de procedurele regels in acht worden genomen. De advocaat van een partijgetuige zal dan ook zijn cliënt op diens wettelijke rechten en plichten dienen te wijzen.

Eveneens terecht heeft de raad overwogen dat er zich situaties kunnen voordoen waarin strijd bestaat tussen enerzijds de rol van de advocaat als behartiger van de belangen van zijn cliënt en anderzijds die waarin hij geacht wordt te staan voor een goede rechtsbedeling in het algemeen zoals die in het wettelijk stelsel tot uitdrukking is gebracht. Het

uitgangspunt dat dan in alle gevallen en onder alle omstandigheden de laatste rol de voorrang moet hebben, gaat te ver. De afweging zal in elk individueel geval afhangen van het gewicht van de betrokken belangen.

Mr. X had bij zijn advisering aan A rekening te houden met (voor zover hier van belang, bew.) de volgende omstandigheden.

Bij A had de gedachte postgevat dat zijn getuigenis door B zou worden gebruikt voor weer nieuwe procedures. Gelet op de reeds eerder door B tegen A of diens vennootschap gevoerde procedures, was die gedachte begrijpelijk.

A had aldus een reëel belang bij zijn wens om als partijgetuige te worden aangemerkt en bij duidelijkheid over de vraag of hij als zodanig zou worden aangemerkt of niet. Die duidelijkheid was voor hem zelfs wezenlijk met het oog op de inschatting van risico's en mogelijke sancties in het geval dat hij als getuige zou weigeren om vragen te beantwoorden.

A meende van de voorganger van klaagster als rechter-commissaris reeds dergelijke duidelijkheid over zijn positie als partijgetuige te hebben gekregen. De positie van partijgetuige leek met name expliciet verwoord in onderdeel 3.7 van de beschikking van de rechtbank van 12 juli 2002. Bovendien was aan A in onderdeel 3.8 van diezelfde beslissing enige waarborg voor zijn positie geboden, te weten door de instructie van de rechtbank dat B voorafgaand aan het daadwerkelijke getuigenverhoor A een lijst met vragen diende toe te zenden.

In het vervolg van de getuigenverhoren onder leiding van klaagster, leek de rechtbank in het nadeel van A een andere koers te zijn gaan varen. Met een brief van 13 augustus 2004 aan partijen bepaalde klaagster dat A, daargelaten zijn eerdere (schriftelijke) getuigenis van 12 december 2002, nogmaals als getuige diende te verschijnen. Bovendien zou bij het getuigenverhoor per vraag beoordeeld moeten worden of A met recht een beroep kon doen op de positie van partijgetuige. Een instructie aan B om voorafgaand aan A een lijst met vragen toe te zenden ontbrak.

Voorafgaand aan de zitting van 5 november 2004 hadden mr. X en A

nogmaals de diverse aspecten van zijn getuigenis, of zijn weigering daartoe, besproken. A koos ervoor om zijn opstelling te handhaven zoals hij die ter zitting van 12 december 2002 aan de rechtbank kenbaar had gemaakt, namelijk de weigering om verdere vragen te beantwoorden voor zover die zijn positie als partij mogelijk zouden kunnen schaden.

De risico's van zijn keus waren A op dat moment bekend, zowel de risico's die hij mogelijk als partij liep door vragen van Z wel te beantwoorden alsook de risico's die hij liep als hij de beantwoording van vragen weigerde.

Tijdens de zitting van 5 november 2004 leek klaagster de eerder volgens A verschaftte duidelijkheid over diens positie als partijgetuige niet te willen bevestigen. Voor klaagster lag de nadruk op de verplichting van A om een verklaring af te leggen. Zoals zij in haar brief van 2 februari 2005 aan de deken schreef: 'Inderdaad ontstond ter zitting op 5 november 2004 enige verwarring over de vraag of de heer A als partijgetuige beschouwd moest worden. Daar het antwoord op die vraag niet afdeed aan zijn verplichting tot het afleggen van een verklaring, ben ik daar niet op ingegaan.'

In die voor A onzekere situatie ter zitting vroeg hij advies aan mr. X.

Het vervolgens door mr. X gegeven advies zoals dat thans aan de orde is, zijnde dat A in die situatie kon weigeren om verdere vragen te beantwoorden, was overeenkomstig de eerdere door A in samenspraak met mr. X gemaakte keus.

Deze situatie en de hiervoor geschets- te omstandigheden zijn naar het oordeel van het hof zo uitzonderlijk dat niet gezegd kan worden dat mr. X een niet te billijken afweging heeft gemaakt en met zijn daarop gebaseerde advisering de grenzen van de hem toekomende – door klaagster ook in haar grief aangehaalde – vrijheid heeft overschreden, aldus handelende in strijd met wat een behoorlijk advocaat betaamt. De grief faalt derhalve.

Beslissing

Het hof bekrachtigt de beslissing van de raad.

.....

Rechtbank als klaagster over bewindvoerder

Raad van Discipline Arnhem 14 februari 2007
(mrs. Vergunst, Dam, Harenberg, Noppen en De Vlieger)

De advocaat die als bewindvoerder in een schuldsanering nalatig is bij de afwikkeling van zijn werkzaamheden handelt tuchtrechtelijk verwijtbaar. De rechtbank als klaagster.

- Advocatenwet art. 46 (1.4 De kwaliteit van de dienstverlening; 1.4.2 Traagheid)
- Gedragsregel 4

Feiten

Mr. X is bewindvoerder in twee schuldsaneringen, van de heer A en van mevrouw B. Mr. X is enige malen vergeefs om inlichtingen gevraagd door de rechter-commissaris over het niet-afwickelen van een vordering van NUON op de heer A, en heeft geen uitdelingen gedaan in de schuldsanering van mevrouw B, hoewel de uitdelingslijst al enige jaren eerder was goedgekeurd. De rechtbank dient daarover een klacht in.

Overwegingen van de raad

Uit de stukken en het verhandelde ter zitting blijkt dat de rechtbank mr. X in de schuldsaneringen van de heer A en mevrouw B vele malen heeft moeten rappelleren. Toezeggingen om de zaken af te handelen zijn niet nagekomen. Zowel de president van de rechtbank, een toenmalig bestuurslid van de rechtbank als het hoofd van de afdeling insolventies is bij deze kwesties betrokken geweest, al dan niet in persoonlijk contact met mr. X. Onweersproken is namens klager gesteld dat de rechter-commissaris mr. X in 2005 een aantal malen telefonisch heeft proberen te bereiken. Desondanks zijn beide schuldsaneringen tot op heden niet afgewerkt.

Mr. X heeft de inhoud van de brief van de rechter-commissaris van 30 juli 2004 niet (voldoende gemotiveerd) betwist. In de schuldsanering van mevrouw B is tot

op heden geen uitdeling gedaan, hoewel de uitdelingslijst op 29 juli 2003 is goedgekeurd. De beschikbare bedragen van in totaal € 174,50 staan nog altijd open op de bankrekening van de Stichting Beheer Dergengelden van mr. X. Voor de gebeurtenissen na 2004 is mr. X ten volle verantwoordelijk nu mr. X zelf heeft verklaard dat zijn ziekte sinds dat jaar is overwonnen.

Door ook nadien te blijven handelen zoals hij heeft gedaan, heeft mr. X zich niet gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt en heeft hij het vertrouwen in de advocatuur in ernstige mate geschonden, zowel bij de betreffende schuldsaneringen betrokken personen als bij de rechtbank. Dit klemt te meer nu mr. X in 2005 een voorwaardelijke schorsing opgelegd had gekregen.

Beslissing

De klacht wordt gegrond verklaard. Aan mr. X wordt de maatregel van schorsing voor de duur van één maand opgelegd, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar, met de bijzondere voorwaarde dat mr. X binnen drie maanden nadat de beslissing onherroepelijk is geworden aan de deken van de Orde van Advocaten dient aan te tonen dat de schuldsaneringen in kwestie deugdelijk zijn afgerond (alsmede een andere schuldsanering die in de beslissing van de raad onbesproken is gebleven, bew.).

.....

Wrakingsverzoek melden aan wederpartij

Raad van Discipline Amsterdam 13 maart 2007, nr. 11.775
(mrs. Brouwer, Doeleman, De Regt, Verviers en Van Voorst tot Voorst)

Wanneer een advocaat namens een procespartij een wrakingsverzoek doet, dient hij daarvan melding te maken aan de advocaat van de wederpartij, onder toezending van een afschrift van de wrakingsstukken.

- Advocatenwet art. 46
- Gedragsregel 15 (5.1 Regels die betrekking hebben op de juridische strijd)

Feiten

Mr. X heeft sinds 2005 als advocaat een man/vader als cliënt bijgestaan in een geschil over een omgangsregeling. Klager trad op als advocaat voor de vrouw/moeder. Mr. X heeft in het voorjaar van 2005 een vordering in kort geding ten behoeve van zijn cliënt aanhangig gemaakt. In dit kort geding werd in juli 2005 de verdere behandeling aangehouden, een aangepaste omgangsregeling gelast en het verzoek gedaan aan de Raad van de Kinderbescherming om te rapporteren.

Op 22 maart 2006 kwam het raadsrapport uit. Klager stelt naar aanleiding van een door hem gedaan verzoek tot het houden van een voortgezette behandeling te hebben bemerkt dat door mr. X reeds op 6 maart 2006 schriftelijk aan de rechtbank was gevraagd om een voortgezette mondelinge behandeling in het kort geding.

Klager heeft gesteld ten tijde van de mondelinge behandeling op 28 april 2006 te hebben bemerkt dat mr. X ook stukken had overgelegd met zijn brief van 6 maart 2006.

Na afloop van deze mondelinge behandeling op 28 april 2006 heeft mr. X besloten om een verzoek tot wraking van de rechter, die de zaak diezelfde dag had behandeld, in te dienen. Hij heeft klager daarover niet geïnformeerd en heeft geen afschrift van het door hem namens zijn cliënt op 28 april 2006 ingediende wrakingsverzoek aan klager gestuurd. Klager stelt pas na 3 mei 2006, zijnde de dag dat de rechter in de wraking berustte, bericht via de rechtbank te hebben ontvangen dat er een wrakingsverzoek was ingediend.

Klager heeft op 18 mei 2006 een brief aan de deken te Z geschreven, waarin hij zich over deze gang van zaken heeft beklaagd.

Klacht

De klacht houdt in dat mr. X in strijd met art. 46 Advocatenwet en regel 15 van de Gedragsregels heeft gehandeld door:

- a een brief te sturen aan de rechtbank in verband met een kort geding betref-

fende de uitvoering van een omgangsregeling, zonder een afschrift van die brief aan klager te sturen, terwijl in die brief een aanvulling van eis/gronden was vervat;

- b klager niet op de hoogte te hebben gesteld van het voornemen van mr. X om een wrakingsverzoek in te dienen tegen de voorzieningenrechter noch over de feitelijke uitvoering van dit voornemen klager op de hoogte te hebben gesteld;
- c te hebben verzuimd om een afschrift van het verzoekschrift tot wraking en de daarbij behorende stukken te verzenden aan klager.

Beoordeling van de klacht

De raad stelt bij beoordeling van de klacht voorop dat in regel 15 van de Gedragsregels is bepaald dat het niet geoorloofd is zich in een aanhangig geding anders dan tezamen met de advocaat van de wederpartij tot de rechter aan wiens oordeel of de instantie aan wier oordeel de zaak is onderworpen te wenden, tenzij schriftelijk en met gelijktijdige toezending van een afschrift van die mededeling aan de advocaat van de wederpartij en voorts zo tijdig dat die advocaat gelegenheid heeft om op die mededelingen te reageren.

Mr. X heeft erkend te hebben verzuimd een afschrift van de brief van 6 maart 2006 te verzenden aan klager. Daarmee is klachtonderdeel a gegrond.

Mr. X stelt dat hij niet gehouden is om aan klager melding te maken van zijn voornemen om een wrakingsprocedure jegens de voorzieningenrechter in te stellen en tevens niet gehouden zou zijn om een afschrift van het wrakingsverzoek te verzenden aan klager, omdat het bij een verzoek tot wraking zou gaan om een procedure tussen één der partijen en de rechter, waarbij de wederpartij geen rol speelt.

Klager stelt er belang bij te hebben op de hoogte te worden gesteld van het voornemen om een wrakingsprocedure in te stellen en tevens een afschrift van het verzoek te ontvangen. Dit omdat de wraking ingrijpt in de lopende procedure en de advocaat van de wederpartij in de gelegenheid moet worden gesteld kennis te nemen van de gronden van de

wraking, zodat hij bij gelegenheid kan reageren op de stellingname en gepresenteerde feiten die onderdeel kunnen uitmaken van het wrakingsverzoek. Omdat deze stukken deel uitmaken van het gehele procesdossier staan zij aan de uiteindelijk oordelende rechter ter beschikking.

De raad is van oordeel dat een wrakingsverzoek ex artt. 36 Rv e.v. een incident is in de procedure zoals deze tussen de procespartijen wordt gevoerd. Voor het indienen van een verzoek tot wraking hoeft uiteraard geen toestemming aan de wederpartij te worden gevraagd. Daarvan dient echter naar het oordeel van de raad wel melding te worden gemaakt aan de advocaat van de wederpartij. Een wrakingsverzoek kan namelijk ingrijpende gevolgen hebben voor het verloop van de procedure tussen partijen omdat het de procedure kan verlengen of het – zoals hier – noodzakelijk kan maken dat een nieuwe mondelinge behandeling plaatsvindt. De wederpartij moet daarvan op zijn minst op de hoogte zijn.

Tevens dient een afschrift van de wrakingsstukken gestuurd te worden naar de advocaat van de wederpartij. Deze moet immers kennis kunnen nemen van de inhoud van alle stukken die in de procedure worden ingediend en uiteindelijk ter beschikking aan de oordelende rechter zijn gesteld. Dit opdat de advocaat van de wederpartij daarop bij gelegenheid kan reageren.

Door dit na te laten, handelt de advocaat in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt ingevolge het bepaalde in art. 46 Advocatenwet. Uit het voorgaande volgt dat de klachtonderdelen b en c gegrond zijn.

Mede omdat niet eerder een klacht tegen mr. X gegrond is bevonden, wordt geen maatregel opgelegd.

Beslissing

De raad verklaart de klacht op alle onderdelen gegrond.

Symposium en debat over vakbekwaamheid

Wat maakt de advocaat held van de rechtsstaat?

De lustrumbundel 'De Advocatenstandaard', die de Orde onlangs publiceerde, belicht de ontwikkeling van de advocaat vanuit verschillende gezichtspunten. De schrijvers van deze bundel schenken veel aandacht aan vakbekwaamheid. Het Advocatenblad recenseerde de bundel en deed de terechte oproep de discussie over vakbekwaamheid breder te voeren dan alleen via publicaties. De Algemene Raad neemt die handschoen op en organiseert een symposium en debat over de vorming en ontwikkeling van een professionele advocaat. Symposium en debat maken deel uit van reeks activiteiten die de Orde op 18 en 19 september in 's-Hertogenbosch organiseert.

De Orde nodigt u van harte uit met passie deel te nemen aan dit actuele debat op donderdag 18 september a.s. Hiervoor nodigt de Orde, naast advocaten, ook andere deskundigen op dit terrein en stakeholders uit.

18 september 2008 in Theater aan de Parade in 's-Hertogenbosch

Voor nadere informatie en aanmelden: www.advocatenorde.nl/symposium

Waar sta jij voor?

Allied Advocaten is een dynamisch kantoor met jonge juridische professionals. Ons kantoor is gespecialiseerd in Arbeidsrecht, Ondernemingsrecht en Ambtenarenrecht.

Onze filosofie is: door onszelf te ontwikkelen, ontwikkelen we met elkaar het beste product voor onze cliënten.

Herken jij je hierin? En wil jij meebouwen aan onze praktijk in Amsterdam, Baarn, Breda en binnenkort ons kantoor in het arrondissement Arnhem?

Wij zijn voor al onze vestigingen op zoek naar:

- advocaat medewerkers;
- (ervaren) advocaat stagiaires;
- juridische medewerkers;
- HBO juristen.

Stuur jouw sollicitatie (bij voorkeur per e-mail) naar:
Allied Advocaten, Postbus 377, 3740 AJ Baarn, contact@wakim.nl

Kijk voor meer informatie op één van onze websites:

www.ontslagportal.nl
www.bvoprichten.nl
www.dutch-company.com

of bel Mathieu Wakim of Edwin van Schajik op 035 – 5480 320.

Baarn

Amsterdam

Breda

arr. Arnhem

JFV Grotius Congres 2008 Klimaatverandering Feit en Recht

Universiteit Leiden

JFV **GROTIUS**

Voor informatie en aanmelding zie

www.jfvgrotius.nl

Dagvoorzitter:

prof. mr. J. Spier
A-G. Hoge Raad der Nederlanden

Sprekers:

mr. Chr.H. van Dijk
Advocaat privaatrechtelijke aansprakelijkheid
Kennedy Van der Laan

prof. dr. J. Gupta
Hoogleraar klimaatbeleid en -recht
Vrije Universiteit Amsterdam

drs. K.A. Heineken
Senior medewerker Algemene Fiscale Politiek
Ministerie van Financien

prof. mr. W. Konijnenbelt
Hoogleraar bestuursrecht
Universiteit van Amsterdam

prof. dr. N.J. Schrijver
Hoogleraar internationaal publiekrecht
Universiteit Leiden

dr. S. Welshaar
Onderzoeker naar aspecten van emissiehandel
Universiteit Maastricht

Datum: 14 november 2008

Prijs: €275

Locatie: Naturalis, Leiden

De Kempenaer Advocaten

een Arnhems kantoor met historie

De Kempenaer Advocaten is een Arnhems kantoor met historie. Sinds 1816 verlenen we juridische diensten aan ondernemingen, organisaties, overheden en particulieren. Daarbij krijgt u altijd het beste van twee werelden: de kennis van een groot kantoor, gekoppeld aan de betrokkenheid van een klein kantoor.

Op zoek naar een uitdagende praktijk? Wij zoeken:

advocaat-medewerker bestuursrecht (m/v)

advocaat-medewerker insolventierecht (m/v)
met CPO-opleiding Insolventierecht voor Curatoren (of soortgelijk)
of INSOLAD/Grotius specialisatie-opleiding Insolventierecht

advocaat-stagiaires (m/v)

voor de secties bestuursrecht, bouw- en aanbestedingsrecht en ondernemingsrecht, in combinatie met arbeidsrecht of insolventierecht

Kijk op [www.dekempenaer.nl/Werk en stage](http://www.dekempenaer.nl/Werk_en_stage) voor meer informatie.
Schriftelijke sollicitaties kunnen worden gericht aan mevrouw
drs. E.M. van Haalen-Koot, kantoordirecteur.

Weerdjesstraat 70
postbus 9218
6800 HX Arnhem

www.dekempenaer.nl

Telefoon: (026) 352 28 88
Telefax: (026) 352 28 89

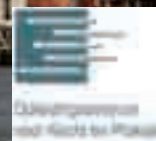
Rotterdamse Zomerkorting

4 PAO-cursussen voor de prijs van 3
Schrijf u in op www.frg.eur.nl/orp

**ACTIE TOT
23 SEPTEMBER 08**

A life long learning

WESSEL, TIDEMAN & SASSEN

Geen zin om (ook) naar de Zuidas te verhuizen?

WTS zoekt voor haar nieuwe vestiging
in Rotterdam:

(ervaren) advocaten

op het gebied van:

ondernemingsrecht, insolventierecht,
arbeidsrecht en vastgoed.

Een CV met toelichting kunt u sturen aan
mr Fredrik Knoeff, f.knoeff@wtsadvocaten.nl

Kijk voor meer informatie op

WWW.SEEYOUINCOURT.NL

Van Stolkweg 10 • Den Haag • postbus 80504 • 2508 GM Den Haag
T 070-3504055 • F 070-3506187 • E f.knoeff@wtsadvocaten.nl

Wegens praktijkbeëindiging te koop aangeboden tegen elk
aannemelijk bod:

- Nederlandse Jurisprudentie in band jaarg. 1974 t/m sept. 2008 e/o
- Nederlands Juristenblad in band jaarg. 1971 t/m sept. 2008 eventueel met kast
- een sieraad voor uw kantoor!

Info: mr. A.R. van den Noort, pb. 10082, 1001 EB
Amsterdam, telf. 020-6209539, fax 020-4207554,
e-mail amvandennoort@hotmail.com

Juridische problemen in SPANJE ?

BRESSERS
ADVOCATEN • ABOGADOS

Litigation - Beslaglegging - Verhaalsonderzoeken
Betekeningen EU-Betekenningsverordening
Nalatenschappen - Executies EU-Insolventieverordening
Forumshopping - Fiscaal advies - Projectontwikkeling

**BARCELONA – MADRID – ALICANTE
MÁLAGA – SAN SEBASTIÁN**

T +34 934813636 / F +34 933013904
E info@bressersadvocaten.com | www.bressersadvocaten.com

KERNKAMP ADVOCATEN

ZOEKT:

ADVOCAAT-MEDEWERKER

ONDERNEMINGS- EN VERVOERRECHT

ADVOCAAT-MEDEWERKER

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

(GEVORDERDE) ADVOCAAT-STAGIAIRE

MET AFFINITEIT VOOR DE (INTERNATIONALE) HAVEN- EN
HANDELSPRAKTIJK

MEER INFORMATIE? KIJK OP WWW.KERNKAMP.NL

**INTERESSE? NEEM CONTACT OP MET MR M.M.E. BOWMER
(maria.bowmer@kernkamp.nl) POSTBUS 23317, 3001 KH ROTTERDAM**

KERNKAMP ADVOCATEN
VEERKADE 5D
3016 DE ROTTERDAM

TEL: 010-411 64 71
FAX: 010-413 69 23

Aviation Counsel ▪ Corporate Legal Department Amsterdam

AerCap is an integrated global aviation company with a leading market position in aircraft and engine leasing, trading and parts sales, with a portfolio of over 300 aircraft and 70 engines. AerCap also provides aircraft management services and performs aircraft and engine maintenance, repair and overhaul services and aircraft disassemblies. AerCap is headquartered in the Netherlands and has offices in Ireland, the United States, China, Singapore and the United Kingdom.

We are now looking to recruit a Corporate Legal Counsel for our Corporate Legal Department. Based at the company's Amsterdam headquarters and with a direct report into the Chief Legal Officer, your responsibilities will include:

- drafting, reviewing and negotiating a broad range of commercial contracts including aircraft and aircraft portfolio purchase and sale agreements;
- reviewing and negotiating capital markets, structured finance and bank funding documentation;
- reviewing and negotiating corporate joint venture and restructuring documentation
- reviewing and negotiating aircraft asset, cash management and administrative agency servicing agreements; and
- supervising and managing external counsel.

We are looking for qualified lawyers with demonstrable experience gained either in private practice or in-house. Ideally, you would have qualified in a common law jurisdiction although applications from civil law qualified candidates with common law experience are also welcomed.

The right candidate has experience in aviation leasing or finance and has a highly pragmatic yet high quality approach to performing the responsibilities and is more result orientated than legalistic. This means that you will need to be very efficient, capable of providing a thorough overview of the legal risks involved in transaction documents and make clear and commercial recommendations on whether to accept these risks or how to efficiently and effectively cover these risks. As you will be operating across a range of jurisdictions, there will be plenty of opportunity for international travel. It is important that you can work effectively in a multi-cultural environment.

For the right candidate we will consider the role to be based in Shannon, Ireland.

For further information in complete confidence please contact Gita Odedra at Hays Legal. This assignment is being handled exclusively by Hays Legal and all direct and third party applications will be forwarded to them.

**E gita.odedra@hays.com T +44 (0)207 523 3743
M +44 (0)7734 157876**

Tijd voor iets nieuws

Graag komen wij met spoed in contact met

advocaat-medewerker(s) personen-en familierecht, dan wel sociaal recht en/of algemeen verbintenissenrecht die zich op ten minste twee van deze vakgebieden verder willen bekwamen.

Stuur uw schriftelijke sollicitatie met cv naar mr. G. Schakenraad.
Meer informatie: mevrouw Hanita van Gog, tel. 040 - 244 76 08.

Schakenraad Advocaten bv,
postbus 2350
5600 CJ Eindhoven
www.schakenraad.nl

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Alt Kam Boer advocaten

Civiele cassatie?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag,
tel.: 070 358 94 79, fax: 070 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

Advocaat personen- en familierecht

(parttime mogelijk)

Een groeiend aantal klanten kiest voor onze pragmatische en klantvriendelijke aanpak. Hierdoor zijn er regelmatig vacatures. Bij goed functioneren zijn er uitstekende vooruitzichten betreffende salaris en verdere arbeidsvoorwaarden.

U wordt uitgenodigd te solliciteren:

- U bent Advocaat met ervaring op het gebied van personen- en familierecht
- U heeft een commerciële instelling en u bent communicatief en sociaal vaardig.

Graag komen wij met u in contact als u bij voorkeur in Eindhoven of Veldhoven woont.

Bel voor informatie, of stuur uw sollicitatie naar:

Kempen Advocaten BV
Mr B.P.D. Appels
Luchthavenweg 81.002
5657 EA Eindhoven

Telefoon: 040 2350422 (vragen naar dhr. Appels)

Goede sociale vaardigheden zijn vereist om dit soort situaties te begeleiden.

"ik zal het je nog één keer uitleggen. . ."

Achtung Deutschland!

Onze drie Duitse advocaten:

- wijzen u op de risico's en kansen naar Duits recht
- kunnen in geheel Duitsland voor u procederen
- beheersen de Nederlandse taal

Dijks Leijssen Advocaten & Rechtsanwälte

Boddenkampsingel 76 Postbus 76, 7500 AB Enschede NL
Telefoon: +31(0)53 433 54 66 Telefax: +31 (0)53 433 10 01
Website: www.dijksleijssen.nl E-mail: info@dijksleijssen.nl

Al meer dan 25 jaar met recht grensverleggend

zoekt

advocaat-medewerker of advocaat-stagiaire (m/v)
(fulltime)

Onze voorkeur gaat uit naar een (gevorderde) advocaat-stagiaire. Ook advocaten met een voltooide stage worden uitgenodigd te solliciteren.

Het kantoor is gevestigd aan het Raoul Wallenbergplein 25 in het centrum van Alphen aan den Rijn, op enkele minuten afstand van het NS-station.

Voor inlichtingen kunt u bellen naar telefoonnummer 0172 – 426449.

Uw sollicitatiebrief met curriculum vitae kunt u zenden aan Lam & Müller Advocaten en Mediators, Postbus 170, 2400 AD ALPHEN AAN DEN RIJN of naar lam.muller@balienet.nl

SEEBREGTS & SAEY

STRAFRECHTADVOCATEN

**AMBITIEUS EN SNELGROEIEND
STRAFRECHTKANTOOR**

ZOEKT

ERVAREN STRAFPLEITER

U kunt uw sollicitatiebrief binnen 14 dagen richten aan:

mw. mr. S.J. Paans
Schilderstraat 32
3011 ET Rotterdam
paans@seebregts-saey.nl

www.seebregts-saey.nl

H A G E

A D V O C A T E N

Binnen de algemene civiele praktijk concentreren wij ons op de rechtsgebieden arbeidsrecht, familierecht, onroerend goed recht en insolventierecht.

Zie voor nadere informatie de website van ons kantoor.

Wij zoeken op korte termijn een

A D V O C A A T – M E D E W E R K E R

voor de familierecht praktijk.

Uw sollicitatie voorzien van curriculum vitae en verdere relevante gegevens kunt u richten aan mr I.J.G.H. Hage.

Postbus 8011 • 6710 AA Ede • Berkenlaan 22 Ede
T 0318 657 630 • F 0318 657 640
E advo@hageadvocaten.nl
W www.hageadvocaten.nl

KALBFLEISCH VAN DER BLOM & FRITZ

advocaten te Haarlem

Zijn op zoek naar een:

MEDEWERKER/GEVORDERD STAGIAIRE (M/V)

voor de algemene rechtspraktijk, waarbij de nadruk zal liggen op de civiele praktijk.

Wij denken aan een jurist met goede vakinhoudelijke kennis, die zich wil aansluiten bij het team van advocaten.

Het kantoor bestaat thans uit acht advocaten en kenmerkt zich door een informele en prettige werksfeer.

Voor nadere informatie over het kantoor kunt u onze website www.kalbfleisch.nl bekijken.

Uw schriftelijke sollicitatie met cv per post of e-mail kunt u binnen veertien dagen na verschijnen van dit blad richten aan: Mr. F.J. ten Seldam, postbus 408, 2000 AK Haarlem
Tel. 023 - 532 51 77
Fax 023 - 531 84 41
e-mailadres: info@kalbfleisch.nl.

KROON

A D V O C A T E N

Zoekt ter versterking en ondersteuning van haar kantoor, gevestigd aan de Koninginneweg 7 te Hilversum, een enthousiaste

advocaat-stagiaire m/v
en/of

advocaat-medewerker m/v

Kroon Advocaten biedt haar cliënten juridische bijstand in een algemene rechtspraktijk met het accent op vastgoed-, arbeids-, straf-, personen- en familierecht.

Binnen ons kantoor bestaat een informele sfeer welke de collegiale werkverhouding ten goede komt.

Van u wordt verwacht:

Zakelijk instinct, grote interesse voor bovenvermelde rechtsgebieden, collegialiteit, goede contactuele eigenschappen, zelfstandigheid en uiteraard ondersteunende kwaliteiten.

Mocht u willen reageren, dan verzoeken wij u vriendelijk uw schriftelijke reactie, vergezeld van uw curriculum vitae, binnen 2 weken te richten aan:

mr H. Kroon, Postbus 339, 1200 AH HILVERSUM.

E-mailen kan ook: office@kroonadvocaten.nl

Voor nadere informatie kunt u telefonisch contact opnemen met mr H. Kroon, telefoonnummer: 035-6286640.

Wij zijn een bloeiend middelgroot advocatenkantoor in combinatie met een notariskantoor. Het kantoor is in Amsterdam gevestigd aan de Zuid-as in een modern, representatief en goed geoutilleerd kantoor.

Er werken ca. 30 personen waarvan ca. 20 juristen. Door het vertrek van een partner zijn wij op zoek naar een partner met een eigen praktijk om onze commerciële praktijk te versterken.

Het kantoor kenmerkt zich door op een ambitieus hoog niveau juridische dienstverlening aan te bieden. De kantoor sfeer typeert zich eerder als no-nonsense dan als bourgondisch. De relatief beperkte grootte van het kantoor waarborgt een platte en informele organisatie en ongedwongen omgangsvormen.

Voelt u zich aangesproken en overweegt u een verhuizing, aansluiting bij een wat groter en professioneel georganiseerd kantoor of overweegt u met een eigen praktijk de stap naar het ondernemerschap te maken, dan is dit misschien een goede kans.

Stuur een brief met uw gegevens onder nummer 7880 naar:

Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen aan den Rijn

Een veilig Nederland komt niet vanzelf

Werk je bij het Rijk, dan werk je aan Nederland. Het Rijk is de verzamelnaam voor alle ministeries en tientallen diensten, verspreid over het hele land. Zo'n 120.000 mensen werken er aan maatschappelijk belangrijke vraagstukken en de uitvoering van uiteenlopende projecten. Van ouderenzorg en kinderopvang tot asielzoekers. Van voedselveiligheid en Europese regelgeving tot belastinghervormingen. Zaken die ons allemaal raken. Dat maakt het werken bij het Rijk zo bijzonder. Denk je verder en wil je verder? Kijk dan of deze vacature iets voor je is. Of ga naar www.werkenbijhetrijk.nl voor alle andere banen met inhoud. Zowel mannen als vrouwen kunnen solliciteren, tenzij anders vermeld.

Jurist (24-32 uur per week)

Ministerie van Justitie, Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (DJI), Rotterdam

Opleiding: wo-rechten. Ervaring met strafrechtspleging en/of forensische psychiatrie.

Salarisindicatie: brutomaandsalaris bedraagt maximaal € 4.867,- bij een 36-urige werkweek.

Het NIFP is het kennisinstituut voor forensische psychiatrie en psychologie, en biedt hierin onafhankelijke expertise. De jurist adviseert onafhankelijk over de juridische kwaliteit van de via ons uitgebrachte rapportages. Hij/zij onderhoudt contacten met (juridische) ketenpartners en bevordert de deskundigheid van medewerkers en rapporteurs met nadruk op jeugdstrafzaken en civiele rapportages.

Info: www.werkenbijhetrijk.nl/DJI080357-AB

www.werkenbijhetrijk.nl

Werken bij **het Rijk** Als je verder denkt

VORSTMAN
ADVOCATEN

Overschiestraat 178
1062 XK Amsterdam

Is een reeds meer dan 40 jaar bestaand, klein kantoor met een breed georiënteerde, op zowel MKB ondernemers als particulieren gerichte commerciële en overwegend civiele praktijk, onder meer met veel ervaring en een goede naam in de Grafimedia branche.

Wil met de vestiging in Amsterdam (en/of het Gooi) uitgroeien tot een kantoor van groter formaat, waarin tevens ruimte is voor innovatie en specialisatie.

Zoekt in dit verband contact met andere advocaten die hoge kwaliteit met zakelijke ambitie willen combineren, en als onze **nieuwe partners** met hun ervaring en bestaande praktijken gemeenschappelijk aan de groei vorm willen geven.

Vraagt advocaten die deze uitdaging willen aangaan, contact op te nemen met mr A.W. Kouwets; tel. 020-6762121 / 06-22480702; e-mail a.kouwets@vorstman.nl

■■■ DE KONINGH ADVOCATEN

De Koningh Advocaten te Maarssen is gespecialiseerd in arbeids- en ondernemingsrecht en verleent bijstand aan ondernemingen en particulieren.

Wij zoeken op korte termijn een

**ADVOCAAT-MEDEWERKER
arbeidsrecht/civiel recht**

Wij bieden u een uitdagende functie met veel ruimte voor zelfstandigheid en initiatief, een ongedwongen en collegiale werksfeer met aandacht voor de balans tussen werk en privé.

Samenwerking als partner/kostenmaat is bespreekbaar.

Sollicitaties vóór 1 oktober 2008 aan:

De Koningh Advocaten, t.a.v. dhr. mr. Ph.A. de Koningh
Postbus 1005, 3600 BA Maarssen.

E-mail: info@dekonigh-advocaten.nl

Telefonische informatie: 0346-550270 (Philip de Koningh).

www.dekonigh-advocaten.nl www.ondernemersadvocaat.nl

www.ontslagadvocaat.nl

**Plaats uw advertentie
midden in uw doelgroep.
Het Advocatenblad
helpt u daarbij.**

Elke drie weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?

Wilt u meer informatie, bel dan Bas Brouwer, tel. 0172 – 23 44 60, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden. Bezoek ook eens onze website: www.bdmvb.nl

U zoekt:

- advocaten
- medewerkers
- stagiaires
- (bedrijfs)juristen
- belastingdeskundigen
- leden rechterlijke macht

Wijn & Stael is op zoek naar

Advocaat-medewerker Restructuring & Finance - Financiering & Zekerheden

met ten minste 4 jaar relevante werkervaring

Advocaat-medewerker Arbeidsrecht

met 3 tot 4 jaar relevante werkervaring

met kennis en ervaring van het algemeen verbintenissenrecht

Advocaat-stagiair Civiel Onroerend Goed

Advocaat-stagiair Bestuursrecht, Ruimtelijke Ordening en Ontheffing

Interesse?

Heb je interesse in één van de bovenstaande vacatures?

Stuur dan een sollicitatiebrief met CV en eventuele cijferlijsten en stagebeoordelingen naar: mevrouw drs. R.P. O'Connor, kantoormanager.

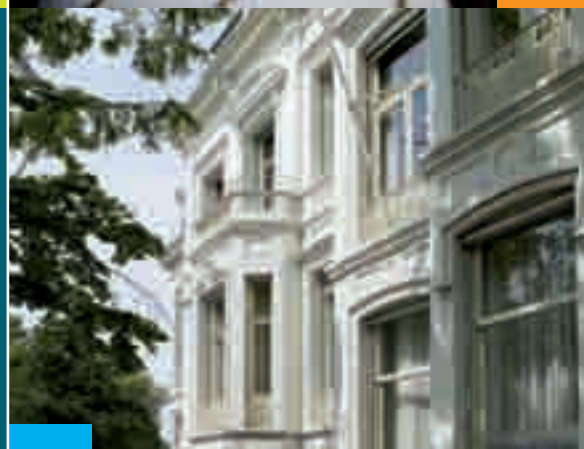
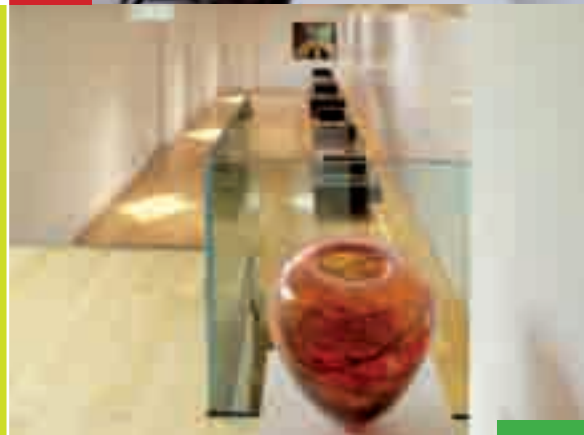
Voor meer informatie kun je uiteraard ook telefonisch contact opnemen.

mw. Renée O'Connor, occonnor@wijnstael.nl

www.wijnstael.nl

Wijn & Stael Advocaten N.V.
Postbus 354 3500 AJ Utrecht
Maliesingel 20 3581 BE Utrecht
tel +31 (0)30-23 20 800
fax +31 (0)30-23 41 644
www.wijnstael.nl

Wijn & Stael
a d v o c a t e n

ICT CONCEPT BV
BASICWEG 19A
3821 BR AMERSFOORT

T 033 4330188
F 033 4330244

www.ict-concept.nl
info@ict-concept.nl

ict concept

KANTOORAUTOMATISERING VOOR JURIDISCHE PROFESSIONALS

“SLIMME PRINTMACRO’S ZORGEN ERVOOR
DAT AFDrukKEN ALTIJD UIT DE JUISTE
PRINTER EN PAPIERLADE KOMEN”

MARION STIL
VAN MIERLO ADVOCATEN
ROSMALLEN

